

स्थापना : १९६१

दानशूर कैं. भिकूलालजी नबीरा

सन २०२४ - २५

प्राजक्त

शिक्षण प्रसारक मंडळ काटोल द्वारा संचालित
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

Members of Shikshan Prasarak Mandal & College Development Committee

Dr. Rajuji Deshmukh
President, S.P.M. & C.D.C.

Shri Niranjanji Raut
Vice President S.P.M.
President Jr. College Committee
Member, C.D.C.

Shri Bansilalji Nabira
Secretary S.P.M.

Shri Yogeshji V. Pande
Acting Secretary
S.P.M. & C.D.C.

Shri Prakashji K. Chandak
Treasurer S.P.M. &
Member C.D.C.

Dr. Govindji V. Bhutada
Member S.P.M.

Sau. Kundatai Vijaykar
Member S.P.M.

Shri Satyendraji T. Khona
Member S.P.M.

Shri Ramchandraji Mishra
Member S.P.M.

Shri Ramanlalji Nabira
Member S.P.M.

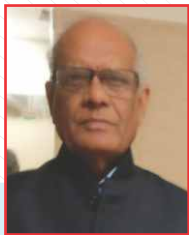
**Shri Purushottamji
Mankar**
Member S.P.M.

Shri Sureshbhau Harjal
Member S.P.M.

**Shri Mehmoodji
Ahmadaliji Khoja**
Member S.P.M.

**Dr. Subhashji H.
Palsapure**
Member S.P.M.

**Shri Jawaharlalji
Chandak**
Member S.P.M.

Shri Rajuji Bisani
Member S.P.M.

Adv. Deepakji Kene
Member S.P.M.

Shri Madanji S. Nabira
Member C.D.C.

Dr. D.D. Ghagargunde
(Teacher's
Representative)
C.D.C.

Shri N.T. Katre
(Teacher's
Representative)
C.D.C.

Dr. R.G. Gongale
(Teacher's
Representative)
C.D.C.

Dr. P.N. Raut
IQAC Co-ordinator
Member C.D.C.

Dr. V.G. Barsagade
Vice Principal &
Principal's Nominee
C.D.C.

Shri S.S. Deshmukh
(Non- Teaching
Representative)

Dr. S.K. Navin
Principal &
Secretary C.D.C.

President's Message

Dear Readers,

It gives me immense pleasure to present to you this edition of our college magazine, a reflection of the vibrant academic and cultural life at Nabira Mahavidyalaya, Katol.

This publication is not merely a compilation of articles, poems, and achievements - it is a mirror that reflects the creativity, talent, and intellectual spirit of our students and faculty. It is a platform where voices find expression, ideas find form, and thoughts inspire action.

Our institution has always encouraged holistic development and this magazine stands as a testimony to that vision. From academic accomplishments to cultural events, from community outreach to personal reflections - every contribution echoes our collective journey as a learning community.

I express my heartfelt gratitude to all the students and staff members who have contributed their writings, artwork, and efforts in bringing out this issue. Special thanks to our editorial team, whose dedication and enthusiasm made this publication possible.

As you turn the pages, I hope you find moments of inspiration, insight and pride in the achievements of the Nabira Mahavidyalaya family.

Dr. RAJU DESHMUKH

PRESIDENT
SHIKSHAN PRASARAK MANDAL, KATOL

Principal's Message

Dear Students, Parents, Faculty Members, and Well-Wishers,

It is with great pride and pleasure that I welcome you to Nabira Mahavidyalaya, Katol - a temple of learning with a legacy of academic excellence, holistic development, and community engagement.

Since its establishment, our institution has remained committed to nurturing minds, shaping futures, and fostering a culture of innovation, discipline, and integrity. Affiliated with Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University and accredited by NAAC, our college has consistently upheld high standards in education and continues to evolve to meet the demands of a changing world. At Nabira Mahavidyalaya, we offer a wide range of undergraduate, postgraduate, and research programs across various disciplines. Our dedicated and experienced faculty members work tirelessly to create a vibrant academic environment that encourages critical thinking, creativity, and lifelong learning. Beyond academics, we place a strong emphasis on co-curricular and extracurricular activities, ensuring our students grow into well-rounded individuals. Our NSS, NCC, cultural, and sports activities contribute to the overall personality development of our students and instill in them a sense of responsibility towards society. As the Principal of this esteemed institution, I invite you to be a part of our journey toward academic excellence and social upliftment. Let us work together to create an environment where knowledge meets values and education leads to empowerment.

Dr. S. K. NAVIN

PRINCIPAL
NABIRA MAHAVIDYALAYA, KATOL

संपादकीय

डॉ.बी.एस. कडबे

डॉ.पी.व्ही. सलामे

नबीरा महाविद्यालय, काटोलचा शैक्षणिक सत्र २०२४-२५ चा 'प्राजक्त' वार्षिकांक आपल्यासमोर ठेवताना आम्हाला मनस्वी आनंद होत आहे. दरवर्षी प्रकाशित होणारा हा वार्षिकांक महाविद्यालयाची निरंतर प्रगती आणि कामाचा लेखाजोखा मांडण्यात नेहमीच यशस्वी ठरलेला आहे. महाविद्यालयातील विविध विभागांच्या माध्यमातून होणाऱ्या शैक्षणिक उपक्रमांची मांडियाळी, वार्षिक अहवाल आणि विद्यार्थ्यांच्या अंगी असणाऱ्या लेखनविषयक सुप्त गुणांना वाव मिळवून देणे, हा या वार्षिकांकाचा ठळक उद्देश आहे.

ग्रामीण भागातील एक आदर्श शिक्षण संस्था म्हणून रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठाने संस्थेला गौरवान्वित केले आहे. याच अंतर्गत नबीरा महाविद्यालय ग्रामीण भागातील सर्वोत्कृष्ट महाविद्यालय आहे. शैक्षणिक सत्र २०२४ पासून नवीन शैक्षणिक धोरण (NEP) लागू झाले असून या एका आव्हानासाठी महाविद्यालय सज्ज आहे. महाविद्यालयाचा शैक्षणिक परिसर हा नेहमीच मन प्रफुल्लित करणारा असून शारीरिक शिक्षणाला महाविद्यालयाने पारंपरिक शिक्षणाएवढेच महत्त्व दिले आहे. याच दृष्टिकोणातून साहित्य, कला, क्रीडा व सांस्कृतिक क्षेत्रात भरीव कार्य केलेले आहे.

महाविद्यालयातील कला, वाणिज्य, विज्ञान, व्यवस्थापन, फार्मसी इ. विभागांची प्रगती पाहता विद्यार्थ्यांचा मेरिटमध्ये येण्याचा आलेख सदैव उंचावत राहणारा आहे आणि म्हणूनच याची महत्त्वपूर्ण कामगिरी लेखनदृष्ट्या उत्तरविण्याची जबाबदारी 'प्राजक्त' वार्षिकांक नेहमीच करत असतो. सदर वार्षिकांकात कविता, लेख तसेच संपूर्ण विभागांचा अहवाल समाविष्ट असून मुद्देसूद मांडणी आणि साचेबद्धपणा याबद्दल हा वार्षिकांक आगळ्या-वेगळ्या स्वरूपाचा ठरणार आहे.

शैक्षणिक सत्र २०२४-२५ च्या 'प्राजक्त' वार्षिकांक संपादनात शिक्षण प्रसारक मंडळ, काटोलचे अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व संस्थेचे सर्व सन्माननीय संचालक मंडळाचे सहकार्य लाभले असून नबीरा महाविद्यालयाचे प्राचार्य आणि सर्व विभागातील प्राध्यापक वृंदांनी यासाठी परिश्रम घेतले आहे. अशाप्रकारे सर्व अंगांने परिपूर्ण ठरणारा हा 'प्राजक्त' चा अंक वाचकांसाठी आम्ही सादर करित आहोत.

याचसाठी शिक्षण घेणे । की जीवन जगता यावे सुंदरपणे ॥

दुबळेपण घेतले आंदणे । शिक्षण त्यासि म्हणो नये ॥

शिक्षण जनसेवेचे प्रमाणपत्र । त्यासि महत्त्व यावे सर्वत्र ॥

उदयाचे राष्ट्र आमचे कन्यापुत्र । समजोनि त्यांना सुधारवे ॥

ग्रामगीता

(जीवन - शिक्षण अध्याय)

टीप:- या वार्षिकांकात प्रकाशित लेख, कवितांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

अनुक्रमणिका

मराठी विभाग

लेख	लेखक	वर्ग	पान क्र.
१. भारतीय राज्यघटनेची ओळख	तुषार नारनवरे	बी.ए.(तृतीय वर्ष)	०१
२. समाजसुधारक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर	शैलेशकुमार टेंभरे	बी.कॉम.(द्वितीय वर्ष)	०४
३. राणी लक्ष्मीबाई यांचे जीवनकार्य	देवयानी ताथोडे	बी.ए.(तृतीय वर्ष)	०४
४. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे जीवन आणि कार्य	दीक्षा वहाणे	बी.ए.(तृतीय वर्ष)	०५
५. थोर समाजसुधारक महात्मा फुले	शुभांगी दुपारे	बी.ए.(प्रथम वर्ष)	०७
६. राहीबाई सोमा पोपेरे (बीजमाता)	दीक्षा वहाणे	बी.ए.(तृतीय वर्ष)	०८
७. मानव विरुद्ध यंत्र कामकाजाचे भविष्य	जयश्री भस्मे	बी.ए.(प्रथम वर्ष)	०९
८. जागतिक तापमानवाढ	रुचिता हिवसे	एम.एस्सी.(द्वितीय वर्ष)	११
९. भारतीय लोकशाहीचे स्तंभ	शैलेशकुमार टेंभरे	बी.कॉम.(द्वितीय वर्ष)	१२

कविता	कवी	वर्ग	पान क्र.
१. पाऊलवाट...!	शुभम नेहारे	बी.ए.(द्वितीय वर्ष)	१३
२. आयुष्याची परीक्षा देउन तर बघ...	लक्ष्मी ठाकरे	बी.ए.(तृतीय वर्ष)	१३
३. तहान	अंकिता गजभिये	बी.कॉम.(प्रथम वर्ष)	१४
४. जीवन	शैलेश सहारे	बी.कॉम.(द्वितीय वर्ष)	१४
५. बापाचा विसर पडू देऊ नका	कु.रुचिता हिवसे	एम.एस्सी.(द्वितीय वर्ष)	१५
६. निसर्ग	देवयानी ताथोडे	बी.ए.(तृतीय वर्ष)	१५

हिंदी विभाग

कविता	कवी	वर्ग	पान क्र.
१. उम्मीद	चित्रलेखा घाडगे	बी.एस्सी.(तृतीय वर्ष)	१६
२. खुद को पहचाने	शैलेशकुमार टेंभरे	बी.कॉम.(द्वितीय वर्ष)	१६

इंग्रजी विभाग

Peom	Writer	Class	Page No.
1. Life is Puzzle	Mahima Gajbe	M. Sc. I	17
2. You try.....	Gunjan Thakre	XII Sci.(IT)	17
3. Love Yourself...!!!	Diksha Wahane	B. A. III	17

Poetry	Writer	Class	Page No.
1. Objectives and Reality of the Indian Constitution	Aarti Salam	B. A. III	18
2. Chhatrapati Shivaji Maharaj : A Beacon of Inspiration for Today Generation	Payal Wanjari	B. A. II	21

वार्षिक अहवाल

अहवाल		पान क्र.
१. क्रीडा विभाग	कॅप्टन तेजसिंह जगदळे	२४
२. राष्ट्रीय छात्र सेना	कॅप्टन तेजसिंह जगदळे	२६
३. राष्ट्रीय सेवा योजना	प्रा. अमितकुमार खांडेकर	३०
४. वाणिज्य विभाग	डॉ. व्ही. आर. रुईकर	३४
५. गृह-अर्थशास्त्र विभाग	डॉ. डी. डी. घागरगुंडे	४०
६. मराठी विभाग	डॉ. आर. आर. पाठक	४१
७. इतिहास विभाग	प्रा. एस. बी. बेहनिया	४३
८. तत्त्वज्ञान विभाग	डॉ. भारत वालोंद्रे	४४
९. अर्थशास्त्र विभाग	डॉ. गुरुदास नेहारे	४५
१०. ग्रंथालय विभाग	डॉ. आर. के. इंगोले	४६
11. Department of Chemistry	Prof. Dr. A. D.Borkar	47
12. Department of Zoology	Dr. V. G. Barsagade	49
13. Department of Botany	Dr. B. B. Kalbande	50
14. Department of Electronics	Dr. S. T. Bahade	55
15. Department of English	Dr. P. V. Salame	56
16. Department of Physics	Dr. A. B. Sharma	57
17. Department of Mathematics	Dr. N. T. Katre	58
18. Department of Management Studies (MBA)	Dr. Hitesh Waswani	59
19. Department of Microbiology and Biotechnology	Dr. N. B. Hirulkar	60
20. BBA Department	Dr. J. M. Patil	62
21. Department of Computer Science	Ku. M. R. Meshram	63
22. Department of Political Science	Mr. Harishkumar Kinkar	64
23. Cultural Department	Dr. Reena S. Meshram	65

भारतीय राज्यघटनेची ओळख

“धर्म जपावा सहिष्णूतेने
धर्मनिरपेक्षता आणि बंधुभावा
राष्ट्रग्रंथ आहे आमचा
संविधान त्याचे नाव ”

संविधान हे कोणत्याही देशाच्या बांधणीचा पाया असतो, ज्यामध्ये शासनाचे स्वरूप तसेच नागरिक आणि शासन यांच्यातील संबंधाची निश्चिती आणि वर्णन करणाऱ्या कायदांचा आणि नियमांचा समावेश होत असतो, असा दस्तऐवज म्हणजे राज्यघटना होय. असंख्य भाषा, जाती, पंथ, धर्म या साऱ्या वैविध्यपूर्ण बाबी भारतासारख्या देशाला एकता, न्याय, समता, बंधुता या मूल्यांच्या आधारावर सर्वांना जोडणारे, असे भारतीय संविधान आहे. १९३४ मध्ये भारतातील साम्यवादी चळवळीचे प्रणेते 'मानवेंद्रनाथ रॉय' यांनी सर्वप्रथम घटना समितीची संकल्पना मांडली. १९४६ मध्ये कॅबिनेट मिशन प्लॅननुसार घटनासमितीची स्थापना करण्यात आली. घटना बनविण्याच्या विविध कामांसाठी घटना समितीने अनेक समित्या बनविल्या. त्यातील एक महत्त्वाची समिती म्हणजे मसुदा समिती. या मसुदा समितीचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होते. ४ नोव्हेंबर, १९४८ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी राज्यघटनेचा अंतिम मसुदा घटनासमितीला सादर केला व २६ नोव्हेंबर, १९४९ ला राज्यघटनेचा मसुदा ठराव संमत करण्यात आला व राज्यघटना स्वीकृत करण्यात आली. २९९ सदस्यांपैकी २८४ सदस्य उपस्थित होते. त्यांनी राज्यघटनेवर सहा केल्या. या राज्यघटनेमध्ये सरनामा, २२ भाग, ३९५ कलमे व ८ परिशिष्टे होते. सध्या भारतीय राज्यघटनेमध्ये सरनामा, २५ भाग, ४९०७ कलमे, १२ परिशिष्टे आहे. २ वर्ष ११ महिने व १८ दिवस करून, ११४ दिवस ६० देशांच्या घटनेचा अभ्यास करून, ६४ लाख रुपये खर्च करून जगातील सर्वात मोठी लिखित राज्यघटना तयार करण्यात आली.

भारताची राज्यघटना 'प्रेमबिहारी नारायण रायजादा' यांच्या हस्ताक्षरात आहे. त्याचप्रमाणे राज्यघटनेच्या मुळ सरनाम्याला 'बिओहर राममनोहर सिन्हा यांनी नक्षीकाम केले आहे. हिंदी भाषेतील मूळ राज्यघटना 'वसंत क्रिश्नवैद्य' यांनी हस्तलिखित केली तर 'नंदलाल बोस' यांनी तिला आकर्षक बनविले. भारतीय

राज्यघटना २६ नोव्हेंबर, १९४९ रोजी स्वीकारली गेली असली तरी मात्र २६ जानेवारी, १९५० पासून राज्यघटनेची अंमलबजावणी सुरू झाली. म्हणून २६ जानेवारीला 'प्रजासत्ताक दिन' असेसुद्धा म्हणतात. १९५० साली अंमलात आलेले हे संविधान १९३५ च्या कायद्यावर आधारित आहे. संविधान लिहिण्यासाठी २५४ दौत आणि ३०३ कलम वापरण्यात आले. संविधान लिहिण्यासाठी ६ महिने लागले. तसेच शांतीनिकेतनमधील कलाकारांनी भारतीय संविधानातील संपूर्ण हस्तकला पूर्ण केली. भारतीय संविधानाची मूळ प्रत संसदेच्या वाचनालयातील हेलियम भरलेल्या बॉक्समध्ये ठेवली आहे.

प्राचीन काळापासून बघितले तर भारत देशावर धार्मिकतेचा पगडा दिसून येतो. १९४७ पूर्वी जेव्हा भारत देश इंग्रजांच्या गुलामगिरीमध्ये होता, तेव्हा भारतातील नागरिकांना गुलामांसारखी वागणूक मिळत होती. स्त्रियांना तर पडद्याच्या मागेच राहावे लागत होते. इंग्रज भारतीयांकडून काम करून घ्यायचे मात्र त्या बदल्यात नागरिकांना योग्य तो मोबदलासुद्धा मिळत नसे.

जेव्हा भारतातून इंग्रज जात होते, त्यावेळी एक इंग्रज अधिकारी म्हणाला, “भारतीय स्वतःची राज्यघटना स्वतः तयार करू शकत नाही, कारण भारतीयांमध्ये एकता नाही तर मतभेद आहे. ” त्यामुळे भारताची राज्यघटना बनविण्यासाठी अथक परिश्रम घेण्यात आले. भारतीय घटनाकारांनी राज्यघटना अशी तयार केली आहे, की त्यामध्ये सर्व नागरिक समान आहे. कुणीही श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ नाही.

“जे हक्क पाहिजे ते सारेच दान करते,
रक्षा तुझी नि माझी भारतीय संविधान करते,
आयुष्यमान करते कमजोर भारताला,
सुटलाच तोल आमचा तर सावधान करते.
दवडीत भाकरीची चतकोर ही नसे पण,
मज पंचशील जगण्या ऊर्जा प्रदान करते
संसार मुक्त करण्या धर्मातूनी विधारी
सिद्धांत बा भीमाचे जालिम निदान करते
सूर्यासमान आहे ही कायदा व्यवस्था
अंधारल्या जगाला देदिप्यमान करते
चुकलो कधी मधी तर होणार योग्य शिक्षा
आहे 'सत्यमेव जयते' जगणे महान करते
जे हक्क पाहिजे ते सारेच दान करते
रक्षा तुझी नि माझी भारतीय संविधान करते”

भारतीय संविधान म्हणजे राष्ट्रीय एकात्मता, बंधुता आणि देशाच्या संपन्नतेचा जगातला अत्यंत सुंदर राष्ट्रग्रंथ आहे. प्रत्येक भारतीय नागरिकाला समान अधिकार, भारतीय संविधान प्रदान करते. समानतेचा अधिकार, शोषणाविरुद्धचा अधिकार, शिक्षणाचा अधिकार, धार्मिक स्वातंत्र्याचा अधिकार, धोरणात्मक स्वातंत्र्याचा/उपाययोजनांचा अधिकार भारतीय संविधानाने समाजातील प्रत्येक व्यक्तींना बहाल केला आहे. कधी काही अन्याय झाला तर न्यायसुद्धा प्राप्त करून देते. भारतीय संविधान हे खरोखरच जगातील सर्वात निराळे व अलौकिक संविधान आहे. लोकसेवा आयोग, राज्यपालाचे पद, न्यायव्यवस्था, संघराज्यीय योजना भारत शासन कायदा १९३५ कडून, ब्रिटिश घटनेकडून द्विगृही संसद, संसदीय शासनव्यवस्था, एकच नागरिकत्व, आयरिश घटनेकडून मार्गदर्शक तत्त्वे, कॅनडाच्या घटनेकडून केंद्र असलेले संघराज्य, अमेरिकेच्या राज्यघटनेकडून न्यायव्यवस्थेचे स्वातंत्र्य, मूलभूत हक्क, ऑस्ट्रेलियाच्या घटनेकडून समवर्ती सूची, फ्रांसच्या राज्यघटनेकडून स्वातंत्र्य, समता, बंधुता व गणराज्य अशाप्रकारे विविध स्रोतांचा वापर करून भारताची राज्यघटना तयार केली आहे. भारताची राज्यघटना ही अंशतः लवचिक व अंशतः ताठर स्वरूपाची आहे. जगातील सर्वात मोठी लिखित राज्यघटना संसदीय शासनप्रणाली, संघराज्य शासनव्यवस्था, संसद व न्यायव्यवस्थेचे संतुलन, स्वतंत्र व एकात्मिक, न्यायव्यवस्था, राज्यकारभार, यांची मार्गदर्शक तत्त्वे, धर्मनिरपेक्ष राज्याची निर्मिती, एकेरी नागरिकत्व ही सर्व भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये आहे.

मा. इ. झेड. खोब्रागडे, एक सनदी अधिकारी हे जेव्हा नागपूरजिल्हा परिषदेचे CEO होते तेव्हा त्यांनी एक उपक्रम राबविला. हा देशातल्या पहिला उपक्रम ज्यांचं नाव होतं 'संविधान ओळख'. या उपक्रमामार्फत जिल्ह्यामध्ये व जिल्ह्यातील प्रत्येक शाळेमध्ये 'संविधान ओळख' हा उपक्रम राबविला. त्याअंतर्गत प्रत्येक शाळेच्या इमारतीच्या दर्शनी भागावर हा सरनामा लावण्यात आला. आणि प्रत्येक वेळेस राष्ट्रीयताच्या वेळी, परिपाठाच्या वेळी प्रस्तावनेचे वाचनसुद्धा अनिवार्य करण्यात आले. या उपक्रमाचा उद्देश्य एवढाच होता की, शाळेतील मुला- मुलींच्यामार्फत हा सरनामा थेट जास्तीत-जास्त लोकांपर्यंत पोहोचावा. खोब्रागडे यांच्या कल्पकतेतून हा उपक्रम सुरू झाला आणि 'संविधान दिन' साजरा करण्याचं श्रेयसुद्धा त्यांनाच जातं. आपला महाराष्ट्र हा शाहू, फुले, आंबेडकर यांचा 'पुरोगामी महाराष्ट्र' म्हणून ओळखला जातो. याच महाराष्ट्रामध्ये खोब्रागडे यांच्या विचारांमधून देशात सर्वप्रथम नागपूरमध्ये 'संविधान दिन' साजरा करण्याचं श्रेयसुद्धा त्यांनाच जातं. २०१५ पासून संपूर्ण देशात हा दिवस साजरा केला जाऊ लागला.

“महान स्वतंत्र भारताचे जगी महान विस्ताराने लाभले प्रज्ञासूर्याच्या ज्ञानाने ।” आपले संविधान हे लोकशाही तत्त्वावर चालणारे आहे. म्हणजे काय ? तर लोकशासन. “Democracy Is The Government Of The People By The And For The People” म्हणजेच “लोकशाही केवळ लोकांमार्फत चालविल्या जाते. लोकशाही म्हणजे लोकांनी लोकांसाठी लोकांमार्फत चालविलेले शासन”. भारत देश हा प्रगतीपथावर आहे ते फक्त आणि फक्त डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी लिहिलेल्या संविधानामुळेच. भारताच्या राज्यघटनेची प्रास्ताविका पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी संविधान सभेत मांडलेल्या उद्दिष्टांच्या ठरावावर आधारित आहे. प्रस्तावनेतील समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष आणि एकात्मता हे शब्द संपूर्ण जगामध्ये भारतीय संविधानाची एक वेगळीच ओळख आहे. भारताची राज्यघटना राजनैतिक, धार्मिक मूल्यांवर आधारित आहे.

४२ व्या घटनादुरुस्ती नुसार 'समाजवादी' म्हणजे समाजामध्ये उत्पादित झालेल्या सर्व साधनांवर व वितरणाच्या साधनांवर सर्व नागरिकांचा समान वाटा राहिल. धर्मनिरपेक्ष म्हणजे भारत देशाचा कोणताही अधिकृत धर्म नाही. देशात रहात असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीला स्वतःच्या इच्छेनुसार धर्म स्वीकारण्याचा अधिकार आहे. सरनाम्यामध्ये भारताला सार्वभौम, समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष लोकशाही म्हटले आहे. 'सार्वभौम' म्हणजे कोणत्याही प्रकारच्या नियंत्रणाचा अभाव. भारत देश कोणत्याही शक्तीच्या नियंत्रणाखाली राहणार नाही. बंधुता हे भारतीय राज्यघटनेचे उद्दिष्ट आहे. अन्याय दूर करून सर्वांना आपल्या प्रगतीची संधी मिळवून देणे म्हणजे न्याय. राजकीय न्यायानुसार अठरा वर्षे पूर्ण करणाऱ्या प्रत्येक भारतीय नागरिकाला मतदानाचा अधिकार प्राप्त होतो. 'समता' म्हणजे जात, धर्म, वंश, लिंग इत्यादींवर भेदभाव न करता माणूस म्हणून सर्वांचा दर्जा सारखा असेल त्याचप्रमाणे श्रेष्ठ- कनिष्ठ असा भेदभाव न करता सर्वांना समान संधी प्राप्त करून देते. अन्याय दूर करून सर्वांना आपल्या प्रगतीची संधी मिळवून देणे म्हणजे न्याय.

संपूर्ण जगामध्ये भारतीय संविधानाची एक वेगळीच ओळख आहे. भारताची राज्यघटना राजनैतिक, धार्मिक मूल्यांवर आधारित आहे, हे राज्यघटनेचा सरनामा आपल्याला सांगते. त्याचप्रमाणे लोकशाही शासनव्यवस्थेतील राज्यघटना लोकांच्या कल्याणासाठी असते. भारतीय राज्यघटनेची सरनाम्याची सुरुवातच 'आम्ही भारताचे लोक.....' पासून ते आज दि. २७ नोव्हेंबर, १९४९ रोजी हे संविधान, अंगीकृत आणि अधिनियमित करून स्वतःप्रत अर्पण करीत आहोत इथपर्यंत

त्यामुळे भारतीय घटनेचा अंतिम स्रोत / शेवटचा घटक भारतीय जनता आहे, हे घटनेचा सरनामा सांगते. "राष्ट्राचे स्वातंत्र्य आणि मुक्तीभाव यांना मूर्तरूप देतानाच सामाजिक क्रांती घडवण्याची आव्हाने लोकांसाठी सोपविणारी एक जिवंत व्यवस्था म्हणजे आपले संविधान" अशा अर्थाचे वर्णन संविधानाला 'राष्ट्राची कोनशिला' ठरविणाऱ्या ग्रॅनव्हिल ऑस्टिन यांनीही केले आहे.

"अंधारच होता ज्यांच्या नशिबी,
त्यांना प्रकाशाचं दान दिलं,
तुमचे मानावे किती उपकार,
साहेब तुम्ही संविधान दिलं ।”

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मते, मूर्तिमंत आविष्कार म्हणजे 'भारतीय संविधान' होय. संविधानाच्या आधारावरच भारतामध्ये आज लोकशाही चालत आहे. संविधानाच्या संदर्भामध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी २५ नोव्हेंबर १९४९ रोजी समारोपीय भाषण केले होते. त्यात म्हणतात, “घटना कितीही चांगली असली तरी ती अंमलात आणणारे लोक जर चांगले नसतील तर त्या घटनेचे पोतेरे होते. मात्र, कितीही वाईट असली तरी ती राबविणारे लोक जर चांगले असतील तर ती घटना निःसंशय चांगली ठरते”.

पंडित ठाकुरदास भार्गव यांच्या मते, "राज्यघटनेचा आत्मा, घटनेची गुरुकिल्ली, राज्यघटनेचा मौल्यवान भाग, राज्य - घटनेचे मूल्य व जाणून घेण्याचे परिमाण म्हणजे प्रस्ताविका / सरनामा/ उद्देशिका / उद्देशपत्रिका होय.

२२ जुलै, १९४७ ला घटनासमितीने राष्ट्रीय ध्वज स्वीकृत केला. मे १९४९ ला घटनासमितीने २४ जानेवारी, १९४७ ला भारताच्या राष्ट्रकुल सदस्यत्वाला मान्यता दिली व समितीने राष्ट्रगीत व स्वीकृत केले. 'कलम ३२ हे राज्यघटनेचा आत्मा आहे. ते राज्यघटनेच्या हृदयस्थानी आहे', असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणत. राज्यघटनेत सामाजिक न्याय खुला आहे व भारतीय राज्यघटनेमध्ये देशातील व्यक्तीला, अभिव्यक्ती विचार, श्रद्धा व उपासना यांचे स्वातंत्र्य व दर्जा आणि संधीची समानता प्राप्त करून देण्याची हमी देण्यात आलेली आहे.

भारतीय राज्यघटनेच्या भाग-३ मध्ये कलम १२ ते ३५ मध्ये मूलभूत अधिकारांचा समावेश करण्यात आलेला आहे. राज्यघटनेतील भाग - ३ ला 'भारताचा मंत्रा कार्टा' असे सुद्धा म्हणतात. राज्यघटना हा देशाचा मूलभूत कायदा असल्याने अशा मूलभूत कायद्याने काही हक्कांना संरक्षण व हमी दिली असल्याने त्यांना 'मूलभूत हक्क' असे म्हटले जाते. सुरुवातीला घटनेत संपतीच्या मूलभूत हक्काची तरतूद होती. मात्र ४४ वी घटनादुरुस्ती १९७८ नुसार, संपतीचा हक्क हा मूलभूत हक्काच्या यादीतून वगळण्यात येऊन तो भाग - १२ मधील कलम ३००- A मध्ये टाकण्यात आला. तो आता कायदेशीर हक्क बनला आहे. सध्या मूलभूत हक्क ६ आहे.

कलम ५१ मध्ये राज्यधोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे दिली आहे. राज्याची स्थापना करणे, हा कल्याणकारी राज्य तत्त्वांचा हेतू असतो. भाग-४ मध्ये राज्य व संघराज्य स्तरावरील सरकारे तसेच संसद/विधानसभा ही तत्त्वे घालून देण्यात आली.

भारतीय संविधान हा भारताचा सर्वोच्च कायदा आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे 'भारतीय संविधानाचे शिल्पकार' आहेत. वर्षानुवर्षांपासून चालत आलेल्या रुढी, परंपरा, धार्मिकतेचा अतिपगडा आणि अंधारात राहून अन्याय सहन करणारा समाज यांना कुठेतरी योग्य मार्ग या प्रज्ञासूर्याने दाखविला.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी प्रचंड मेहनत घेऊन, भारतीय संस्कृतीवर काम करून, १८ विचारधारा विचारात घेऊन, रात्रंदिवस एक उत्तम आदर्श, लवचिक ग्रंथ, ते स्वतः आजारी असतानादेखील सतत २ वर्ष, ११ महिने, १८ दिवस यावर सातत्याने काम करून कल्याणकारी संविधानग्रंथ देशाला अर्पण केला.

समताधिष्ठित समाजरचना स्थापन होऊन सर्वांना मानवी हक्क प्रदान व्हावेत, हे महात्मा फुलेंचे गृहीतक होते. त्यांच्या विचारांचा वारसा बाबासाहेबांनी स्वीकारून तो समृद्ध केला. म्हणूनच मला म्हणावसे वाटते,

"करून जीवाचे रान दिला,
सर्वांना समतेचा मान,
अशी भीमरावांची शान,
लिहिले भारताचे संविधान..!"

भारतीय राज्यघटनेमध्ये नागरिकांसाठी असलेल्या ११ जबाबदाऱ्यांची यादी देखील समाविष्ट आहे. त्याला 'मूलभूत कर्तव्ये' म्हणून ओळखले जाते. भारतीय राज्यघटना ही केवळ एक कायदेशीर दस्तऐवज नाही, तर ते देशाच्या प्रशासनाचा आणि लोकशाही आदर्शाचा कणा आहे. राज्यघटनेच्या उल्लेखनीय पैलूंपैकी एक महत्त्वाचा पैलू म्हणजे त्याची अनुकुलता. सुधारणाप्रक्रियेमुळे काळानुसार योग्य ते बदल करता येतात. जरी सुधारणा शक्य असल्या (घटनादुरुस्ती) तरी ही प्रक्रिया कठोर आहे, ज्यासाठी कायदेमंडळाची मान्यता / संपूर्ण मान्यता आवश्यक असते. राज्यघटना लोकशाही व्यवस्थेचा आधार आहे.

भारतीय राज्यघटना तयार करताना घटनाकारांनी प्रत्येक निर्णय अत्यंत काळजीपूर्वक, परिश्रमपूर्वक घेतल्याचे आपल्याला दिसते. भारतीय राज्यघटनेवर पाश्चात्य तत्त्वज्ञान व व्यवहाराचा प्रभाव पडल्याचे दिसते आणि स्वातंत्र्यलढ्यातून आकारास आलेल्या भारतीय परिस्थितीचे स्वप्रदेखील मानले जाते. त्यामुळे भारतीय राज्यघटनेला विशेष स्वरूप प्राप्त झालेले आहे. भारतीय राज्य- घटना एखाद्या पुष्पगुच्छासारखी आहे, ज्यामध्ये विविध बागांमधून निवडलेली सुंदर फुले आहे. शासनाचे तीन अंगे, ज्यामध्ये न्यायमंडळ, कार्यकारी मंडळ व कायदेमंडळ यांचा समावेश होतो. जगातील सर्वात जूनी निश्चित राज्यघटना म्हणून भारतीय संविधानाची ओळख आहे.

भारतात दुहेरी शासनव्यवस्था आहे. हेसुद्धा भारतीय राज्यघटनेचे एक महत्त्वाचे वैशिष्ट्य आहे. भारतीय राज्यघटनेनुसार देशातील प्रत्येक नागरिकाला प्राप्त झालेले हक्क आणि जबाबदाऱ्या जाणून घेणे, हे प्रत्येक नागरिकांचे कर्तव्य आहे आणि संविधानाने दिलेल्या सर्व कायदानुसार वागणे, हे आपले प्राथमिक कर्तव्य मानले पाहिजे व सदैव आपण आपल्या संविधानाचा सन्मान आणि अभिमान राखला पाहिजे.

भारतीय संविधान हे केवळ कायद्याचे पुस्तक नाही तर देशाच्या भविष्याचा एक दृष्टिकोन आहे. त्यात लोकशाहीच्या मूल्यांचे संरक्षण, मानवाधिकाराचे पालन, सामाजिक न्याय या सर्वांची विकासाची हमी दिलेली आहे. त्यामुळे भारताच्या संविधानाचे महत्त्व अतुलनीय आहे आणि भारताच्या संविधानाची ओळख खरोखरच निराळी आहे. प्राचीन काळापासूनच भारत देशामध्ये स्त्रियांना मानाचे स्थान मिळाले नाही. परंतु, त्यांना देवीचा दर्जा दिला जात होता. स्त्री ही उपभोगाची वस्तू आहे, अशीच समाजाची मानसिकता होती. परंतु, भारतीय संविधानाने स्त्री व पुरुष असो सर्वांनाच समाजामध्ये सन्मानाचे स्थान प्राप्त करून दिलेले आहे. त्याचप्रमाणे स्त्रियांना वडिलांच्या संपत्तीत ५०% भाग तसेच यामध्ये समान कामासाठी स्त्री व पुरुष दोघांनाही समान वेतनाची व्यवस्था करण्यात आली. अगोदर स्त्रियांचे जीवन म्हणजे 'चूल आणि मूल' हे घराच्या चार भिंतीच्या आत होते. परंतु संविधानाने त्यांना शिक्षणाचा अधिकार बहाल केला, जेणेकरून प्रत्येक नागरिक शिक्षित होऊ शकेल आणि स्वतःवर होत असलेल्या अन्यायाला कुठेतरी विरोध करेल. राज्यघटनेने

बाल कामगार कामावर ठेवण्याससुद्धा बंदी घातलेली असून सर्व मुला-मुलींकरिता प्राथमिक शिक्षण मोफत केलेले आहे. भारतीय मूळ राज्यघटना ही १३ किलोग्रामची आहे. आजही अमेरिकेच्या कोलंबिया विद्यापीठात असं लिहिलं आहे की, "शतकातील सर्वोत्तम विद्यार्थी डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर." हेच आंबेडकर म्हणजे भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार आहे, ज्या देशात एक मह मस्जिद मौलाना होऊ शकत नाही, ज्या देशात एक महिला कधीच मंदिराची पंडित होऊ शकत नव्हती, त्याच देशात आज एक महिला राष्ट्रपती, मुख्यमंत्री, राज्यपाल बनू शकते. ते फक्त आणि फक्त भारतीय राज्यघटनेमुळे. संविधानानुसार जात, लिंग, पंथ या आधारावर कधीच भेदभाव केला जाणार नाही.

"संविधान आहे देशाची शान,
आपण राखलाच पाहिजे त्याचा मान,
म्हणूनच निराळे आहे भारताचे संविधान,
असे भव्य दिव्य भारताचे संविधान महान..!
दिसताच संकटांचे डोंगर मोठे,
करूया सामना मोठ्या हिमतीने,
झाला अन्याय कधीकाळी,
उत्तर देऊया संविधानाने"

खरोखरच, भारतीय संविधान देशातील प्रत्येक नागरिकाला कलम १४ नुसार 'समानतेचा' त्याचप्रमाणे कलम ३२ नुसार 'घटनेचा आत्मा' प्रदान करतो. कोणत्याही व्यक्तीवर अन्याय झाला असेल तर ती व्यक्ती भारतीय संविधानातील कलम ३२ नुसार न्याय मागू शकतो. परमादेश, अधिकारपृच्छा, उत्प्रेषण यांसारखे अधिकार निर्माण करण्यात आलेले आहे. भारत हा विविधतेने नटलेला देश आहे. लोकशाही देशाला महत्त्व प्राप्त झाले ते फक्त राज्यघटनेमुळेच. शेवटी एवढंच म्हणेल, "राज्यघटना अशी लिहिली की कधी नाही, ऋण संविधान पित्याचे, कधीच फिटणार नाही..!" अशा या थोर संविधानकर्त्यांना व जगातील सर्वात मोठी राज्यघटना कामावर ठेवण्याससुद्धा बंदी घातलेली असून सर्व मुला-मुलींकरिता प्राथमिक शिक्षण मोफत केलेले आहे. भारतीय मूळ राज्यघटना ही १३ किलोग्रामची आहे. आजही अमेरिकेच्या कोलंबिया विद्यापीठात असं लिहिलं आहे की, "शतकातील सर्वोत्तम विद्यार्थी डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर." हेच आंबेडकर म्हणजे भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार आहे, ज्या देशात एक मह मस्जिद मौलाना होऊ शकत नाही, ज्या देशात एक महिला कधीच मंदिराची पंडित होऊ शकत नव्हती, त्याच देशात आज एक महिला राष्ट्रपती, मुख्यमंत्री, राज्यपाल बनू शकते. ते फक्त आणि फक्त भारतीय राज्यघटनेमुळे. संविधानानुसार जात, लिंग, पंथ या आधारावर कधीच भेदभाव केला जाणार नाही.

तुषार नारनवरे
बी. ए. (तृतीय वर्ष)

समाजसुधारक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

बाबासाहेबांना प्रवास खडखर होता. ते ज्यांच्यासाठी लढत होते, त्या समाजाला शिक्षण घेण्याचा अधिकार नव्हता. समाजाला आदराचे स्थान नव्हते. एक दहा वर्षांचा बालक रस्त्यांन अनवाणी पायाने चालला होता. अजून मैलभर अंतर पार करायचं होतं. साथीला कुणी नव्हतं; सूर्य माथ्यावर चढत होता. त्याच रस्त्याने एक बैलगाडी येत होती. त्यास बैलगाडीत घेतले. अर्ध्यामैला चे अंतर पार केल्यावर त्या व्यक्तीला कळाले की, तो एक दलित आहे आणि हे कळताक्षणीच त्याने बालकांस पायाने लाथाळून एखाद्या चेंडूप्रमाणे गाडीच्या बाहेर फेकले. येवढा मोठा अपमान तो बालक सहन करू शकला नाही. रागाने त्याचा चेहरा लालबुंद झाला; पण लहान असल्याने दलितांना हीन भावनेने वागणाऱ्या समाजाविरुद्ध लढा देणे त्याला शक्य नव्हते. तो बालक दुसरा तिसरा कुणी नसून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होते. उच्च, निच, शुद्र, क्षत्रिय या भावनेचा स्पर्शही नसणाऱ्या निरागस बालकांस गाडीच्या बाहेर फेकणाऱ्या व्यक्तीची वैचारिक पातळी किती खालावलेली असेल, याची कल्पनाच न केलेली बरी. हाच मुलगा पुढे जाऊन सामाजिक धाव सोसणाऱ्या अस्संख्य दलित बांधवांचा प्रणेता बनला. चला तर मग या महानमानवाच्या जीवनगाथेवर एक नजर टाकूया...!

१४ एप्रिल, १८९१ साली मध्यप्रदेशातील 'इंदूर' जिल्ह्यातील 'महू' या गावी रामजी व भीमाबाई या दांपत्याच्या पोटी बाबासाहेबांचा जन्म झाला. पण हे कुटुंब मुळचे महाराष्ट्रातील आंबडवे गावाचे होते. बाबासाहेबांचे बालपणीचे नाव भीमा होते. बाल भीमा हा इतर समवयीन मुलांपेक्षा खूप वेगळा होता खेळण्यापेक्षा पुस्तकाच्या पानात दंग राहणे त्याला अधिक आवडायचे; अभ्यासात तर प्रचंड वेडा होता. म्हणून कमी वयातच त्याला अक्षरओळख झाली होती. भीमा पाच वर्षांचा असताना आई भीमाबाई हे जग सोडून गेली. पण कोवळ्या वयात

राणी लक्ष्मीबाई यांचे जीवनकार्य

'राणी लक्ष्मीबाई या केवळ एक राणी नव्हत्या, तर त्या एक वीरांगना, लढवय्या आणि देशभक्त होत्या. ज्यांनी आपल्या देशासाठी बलिदान दिले, अशा राणी लक्ष्मीबाई यांचा जन्म १९ नोव्हेंबर, १८२८ रोजी 'काशी' येथे झाला. पुण्याच्या पेशव्यांच्या आश्रयाला असणाऱ्या मोरोपंत तांबे यांची मुलगी मणिकर्णिका अर्थात राणी लक्ष्मीबाई मूळ रत्नागिरी जिल्ह्यातील कोट' गावातील होत्या.

भारतात जेव्हा जेव्हा महिला सक्षमी करणाऱ्या चर्चा होते, तेव्हा राणी लक्ष्मीबाई यांच्या पराक्रमाची गोष्ट सांगितली जाते. देशाच्या पहिल्या स्वातंत्र्य लढ्यात महत्त्वाची भूमिका बजावणाऱ्या राणी लक्ष्मीबाई या सर्व महिलांसाठी एक आदर्श व्यक्तिमत्त्व आहेत. त्यांच्या वडिलांचे नाव मोरोपंत तांबे आणि आईचे नाव भागिरथीबाई होते. त्यांचे बालपणीचे नाव मणिकर्णिका होते. पण मणिकर्णिकाला प्रेमाने मनु म्हणत. मग अवघ्या चार वर्षांची असताना तिची आई वारली आणि त्यानंतर मग मोरोपंत मनुसोबत झाशीला गेले.

राणी लक्ष्मीबाईंनी त्यांचे बालपण आजोबांच्या घरी घालविले. १२ वर्षांची असताना त्यांचा विवाह झाशीचे राजे गंगाधर राव यांच्याशी झाला. लग्नानंतर मनुचे नाव लक्ष्मीबाई ठेवण्यात आले. लग्नानंतर त्यांच्या झाशी या राज्याची आर्थिक स्थिती - मोठ्या प्रमाणात सुधारली. पुरुषप्रधान संस्कृतीमध्ये मोठ्या दिमाखाने वागणारी राणी लक्ष्मीबाई घोडेस्वारी करण्यात अत्यंत हुशार होत्या.

हा आघातही भीमाने सोसला; भीमा अजून लहान होता. त्याच्या पालनपोषणाच्या काळजीने वडिलांनी दुसरा विवाह केला व ते कुटुंब मुंबई येथे स्थायिक झाले.

भीमाची शिकण्याची इच्छा खूप होती. पण प्रत्येक वेळी जात अडथळा बनयची. शाळेत टाकण्याचं वय झाल्यानंतर वडिलांनी भीमाचा दाखला जवळील शाळेत करण्याचा निर्णय घेतला. पण शाळेच्या मास्तरांनी साफ शब्दात नकार दिला. एका दलित मुलाने उच्च जातीच्या मुलांमध्ये बसून विद्यार्जन करावे, हे मास्तरांना मान्य नव्हते. दरवाजात बसून विद्यार्जन करण्याची मास्तरांनी भीमाला परवानगी दिली. भीमा हा विचारशील व्यक्ती होता. समाजात आपल्याला प्रत्येक ठिकाणी दुय्यम स्थान स्थान दिले जाते, ही बाब त्याच्या मनाला बोचत होती. म्हणून याबाबत त्याने वडिलांना विचारणा केली. त्यावर वडिलांना प्रत्युत्तर दिले की, "आपण नीच जातीचे आहोत, आपलं अस्तित्व हा समाज कदापि मान्य करणार नाही" हे ऐकल्यावर भीमाच्या मनात प्रचंड आग पेटली. आपल्या बांधवांना न्याय द्यायचाच ह्या एका उद्दिष्टाने त्याला झपाटून टाकले होते.

दि.२४ ऑक्टोबर, १९५६ रोजी बाबासाहेबांनी आपल्या पत्नीसोबतच पाच लाख अनुयायांना बौद्ध धर्माची धम्मदीक्षा दिली. त्यानंतर अनेक ठिकाणी सभा घेऊन त्यांनी लाखो अनुयायांना धर्माची धम्मदीक्षा दिली. या घटनेनंतर भारतातील बौद्ध धर्म पुनर्जिवित झाला...! जीवनाच्या संध्येलाही त्याची ज्ञानोपासना थांबली नाही. मृत्यूच्या ठीक दोन दिवस अगोदर बाबासाहेबांनी भगवान बुद्धाच्या उपासना मार्गावर प्रकाश टाकणारा ग्रंथ लिहून पूर्ण केला. उत्तरार्धात ते डायबेटीज ह्या आजाराने ग्रस्त होते. त्यानंतर ६ डिसेंबर, १९५६ ला तो ज्ञानसूर्य अस्ताला गेला. वयाच्या ६६ व्या वर्षी दिल्लीच्या निवास्थानी बाबासाहेबांनी देह ठेवला. त्यांचे पार्थिव विमानाने मुंबईला आणण्यात आले. दादरवरून अंत्ययात्रा निघाली. ज्ञानसूर्याचे अखेरचे दर्शन घेण्यास प्रचंड जनसागर जमला होता. दादर चौपाटीवर स्मशानभूमीत अखेरचे अंत्यसंस्कार झाले.

शैलेशकुमार टेंभरे
बी. कॉम. (द्वितीय वर्ष)

याशिवाय राणी लक्ष्मीबाईंनी शुद्धशास्त्रांमध्येही प्राविण्य मिळविले होते. आपल्या मनाची एकाग्रता, अत्यंत चपळता, शरिराचा तोल सांभाळण्याचे उत्तम कौशल्य, काटकपणा अशा कौशल्यामुळे मल्लखांबातही राणी लक्ष्मीबाई तरबेज झाल्या होत्या. स्वातंत्र्यासाठी राणी लक्ष्मीबाईंचे योगदान महत्त्वपूर्ण मानले जाते. त्या म्हणायच्या की,

“आम्ही स्वातंत्र्यासाठी लढत आहोत.
भगवान श्रीकृष्णाच्या शब्दात, आपण
विजयी झालो तर विजयाचे
फळ उपभोगणार आहोत.”

राणी लक्ष्मीबाईंनी बालपणीच सिद्ध केले की, त्या एकउत्तम सेनापतीच नाही, तर एक कार्यक्षम प्रशासकही आहे. त्या महिला सक्षमीकरणाच्या बाजूनेही होत्या. त्यांनी आपल्या सैन्यात महिलांची भरती केली होती. त्यांनी महिलांना महत्त्वपूर्ण स्थान दिलेले होते. आज काही लोक, जे स्वतःला महिला सशक्तीकरणाचे नेते म्हणवतात, ते महिलांना सैन्यात पाठवण्याच्या विरोधातही आहेत. खूप वर्षांनंतर भारतात महिलांना NDA मध्ये जाण्याची संधी मिळाली आहे.

त्या संधीचे त्या सोनेदेखील करत आहे. महिलांची इच्छा असेल तर त्या कोणतेही पद मिळवू शकतात. या सगळ्यासाठी राणी लक्ष्मीबाई हे उत्तम उदाहरण आहे.

देवयानी ताथोडे
बी.ए. (तृतीय वर्ष)

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे जीवन आणि कार्य

"संघर्ष पथ पर जो चलता है
वही दुनिया बदलता है।
रातो में जंग जो जितता है
वही सुरज बनकर निकलता है ॥"

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे म्हणून ओळखले जाणारे भाऊराव देवाजी खोब्रागडे यांचा जन्म २५ सप्टेंबर १९२५ रोजी झाला. राजाभाऊंची आई 'इंदिराबाई' जणू कृष्णच माझ्या पोटी जन्माला आला, असे म्हणायची. देवाजी बापूंना एकूण आठ अपत्ये होती. राजाभाऊ हे ज्येष्ठपुत्र होत. भाऊराव हे त्यांचे घराण्यातील नाव होते. त्यांचे वडील देवाजीबापू कर्तबगार पुरुष होते. त्यांचा ताठ मानेने, स्वाभिमानाने जगण्याचा पुरुषबाणा होता. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर देवाजींचे स्फूर्तिस्थान बनले. या सामाजिक वातावरणाचा राजाभाऊंच्या बालमनावर परिणाम होणे स्वाभाविकच होते. सन १९३२ ला महात्मा गांधींनी पुण्याच्या येरवडा तुरुंगात प्रातिनिधिक उपोषण सुरू केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दलितांच्या स्वतंत्र मतदारसंघाचा आग्रह सोडावा, यासाठी हे उपोषण होते. चांदा जिल्ह्यातही याचे लोण पोहचले. या जिल्ह्यात देवाजींच्या नेतृत्वात हा नारा बुलंद होऊ लागला. राजाभाऊ या ऐतिहासिक घडामोडी घडत असताना अवघ्या ६-७ वर्षांचे होते.

'डॉ. आंबेडकर करे पुकार' हा नारा राजाभाऊंच्या बालहृदयावर तेव्हापासून कोरला गेला. ऑगस्ट १९३७ ला डॉ. आंबेडकरांनी 'स्वतंत्र मजूर पक्षाची' स्थापना केली व प्रांतिक निवडणुका लढविल्या. या पक्षाचे निवडणूक चिन्ह हे पंजा होते. समतेचा लढा, समाजकारण, राजकारण घडत असताना राजाभाऊंचे वय जेमतेम बारा तेरा होते. याच काळात एक - निंदनीय घटना घडली, ज्या घटनेचा परिणाम राजाभाऊंच्या, मनावर झाला. द्विमतदार संघाच्या निवडणुकीत देवाजीबापू विजयी होण्याची चिन्हे दिसू लागल्यावर 'बल्लारपूर' येथील काही जातीवादी लोकांनी त्यांच्या लाकडी डेपोला आग लावली. लाखो रुपयांचे लाकूड त्यात भस्मसात झाले. लाकडांची उसळलेली आग व राख पहावयास खोब्रागडे कुटुंब बल्लारपूरला गेले. सोबत राजाभाऊही होता. राजाभाऊंच्या मनावर या घटनेचा काय परिणाम झाला असेल, याची सहज कल्पना करता येईल. राजाभाऊंनी नंतरच्या आयुष्यात जातीय समाजव्यवस्थेविरुद्ध जे दंड थोपटले, त्यांची ती बीजे निश्चितच या घटनेमध्ये आहेत. राजाभाऊ बालवयात खूप खोडकर होते. त्यांच्या बालवयातील घटना आजही त्यांच्या कुटुंबातील व्यक्ती सांगत असतात. राजाभाऊंच्या आई इंदिराबाई धार्मिक प्रवृत्तीच्या होत्या. घरात धार्मिक वातावरण होते. उपास-तापास करणे, देवास नैवेद्य चढवणे इत्यादी प्रकार घरात चालत असत. अशावेळेस बालवय असलेले राजाभाऊ पूजा करण्याचा बहाणा करून आईसोबत बसत असत व देवाला नैवेद्य चढवल्याबरोबर तो खाऊन टाकीत असत. आईने देव्हान्यात दिवा लावला की, राजाभाऊ त्या देव्हान्यात पाट टाकून त्यावर बसायचे व माझी पूजा करा असे निष्पाप म्हणायचे. पूजेसाठी केळीची पाने आणली तर ती राजाभाऊ बाहेर फेकून घायचे. राजाभाऊंचा हा खोडकरपणा त्यांच्या कुटुंबातील लोकांना

कुतूहलाचा विषय वाटला तरी आई इंदिराबाई व वडील देवाजीबापू यांना आपल्या बळीराजाच्या हातून आयुष्यात काहीतरी अद्वितीय घडणार याची पूर्ण खात्री होती. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतातील ब्रिटिश सरकारमध्ये मजूरमंत्री असतांना त्यांनी सन १९४६ साली हुशार अशा दलित विद्यार्थ्यांच्या परदेश शिक्षणाची एक योजना आखली. (बाबासाहेबांचा हुशार अशा दलित विद्यार्थ्यांना परदेशात पाठविण्यामागे या दुहेरी हेतू होता.)

शिक्षणाद्वारे दलितांचे सामाजिक व आर्थिक उत्थान व्हावे व दुसरा हेतू म्हणजे त्यांनी उभारलेल्या समतेच्या लढ्यासाठी बुद्धिमान कार्यकर्त्यांची निवड. इंग्लंडला उच्च शिक्षणासाठी पाठविण्याकरिता बाबासाहेबांनी ज्या चौदा विद्यार्थ्यांच्या यादी तयार केली त्यात राजाभाऊंचे एक नाव होते. देवाजीबापूंनी आपल्या बुद्धिमान ज्येष्ठपुत्रास परदेश शिक्षणासाठी विलायतेस पाठविण्याचा निर्णय घेतला. पण तेही स्वखर्चाने आपली ही इच्छा त्यांनी बाबासाहेबांशी संपर्क साधून व्यक्त केली. राजाभाऊ बॅरिस्टरची पदवी प्राप्त करण्याकरिता विलायतेस गेले.

खोब्रागडे कुटुंबातील या ज्येष्ठ पुत्राकडे बाबासाहेबांचे पूर्ण लक्ष होते. नोव्हेंबर १९४९ ला राजाभाऊ लॉफन्स - इन - लंडनमधून 'बॅरिस्टर' ची पदवी प्राप्त करून भारतात आले. सुरुवातीस राजाभाऊंनी चंद्रपूरच्या जिल्हा व सत्र न्यायालयात वकिलीचा व्यवसाय सुरू केला. त्याकाळात बोटावर मोजण्याजोगे वकील होते. त्यातल्या त्यात तर विदेशातून बॅरिस्टरची पदवी करणाऱ्या व्यक्तीस तर आणखी जास्त महत्त्व येणे स्वाभाविकच होते. चंद्रपूरच्या जिल्हा न्यायालयातील बॅरिस्टर राजाऊ हे एकमेव होते. राजाभाऊंच्या मनात आले असते तर या व्यवसायात त्यांनी प्रचंड पैसा कमविला असता, पण सामाजिक आंदोलनाचा पिंड असलेल्या राजाभाऊंचे मन या व्यवसायात रमणे शक्यच नव्हते. पिढ्यानपिढ्या अज्ञान, दारिद्र्य अमानुष अंधःकारात खितपत पडलेल्या देशातील दलित समाजाशी राजाभाऊ आणि त्यांच्या पत्नी व कुटुंबाची वचनबद्धता होती. याचे बाळकडू त्यांना लहानपणीच मिळाले होते व या वचनाच्या पूर्ततेची सुरुवात राजाभाऊंनी विद्यार्थी दशेपासूनच केली होती. आपल्या ज्येष्ठ पुत्रास माझ्या झोळीत टाका, असे बाबासाहेबांनी देवाजीबापूंना एक वेगळी मागणी केली. ही मागणी जगावेगळी होती. आपल्या ज्येष्ठ पुत्रास माझ्या झोळीत टाका, असे बाबासाहेब देवाजीबापूला म्हणाले. देवाजीबापू ही मागणी कशी नाकारणार ? त्यांनी तात्काळ ही मागणी मान्य केली. राजाभाऊंनी आपल्या चंद्रपूर या जन्मभूमीतून सार्वजनिक जीवनास सुरुवात केली. सन १९५३ ते ५५ चंद्रपूर नगरपालिकेचे ते उपाध्यक्ष होते. येथील गोलबाजारात अनेक दलित इसमांची दुकाने आजही आहेत. राजाभाऊंनी ते नगरपालिकेचे उपाध्यक्ष असताना दलितांसाठी पन्नास वर्षांपूर्वी दुकानांचीही व्यवस्था करून दिली होती. ही दलित कुटुंबे आजही या धंद्यावर ताठ मानेने जीवन व्यतीत करीत आहेत. या अर्धशतकात त्यांच्या कुटुंबातील अनेक मुले-मुली शिक्षण घेऊन पुढे गेलेली आहेत.

सन १९५५ मध्ये बाबासाहेबांनी राजाभाऊंच्या खांद्यावर एक जबाबदारी टाकली. बाबासाहेब स्वतः ज्या 'ऑल इंडिया शेड्यूल कास्ट फेडरेशनचे' अध्यक्ष होते. त्या राजकीय संघटनेचे सरचिटणीसपद त्यांनी राजाभाऊंना दिले. या पदासाठी वेगवेगळे दावेदार होते. परंतु भविष्याचा विचार करून बाबासाहेबांनी या पदासाठी भाऊरावांची निवड केली.

त्याचप्रमाणे सन १९५६ च्या ऑगस्ट महिन्यात बाबासाहेबांनी राजाभाऊंसोबत दिल्लीतील आपल्या निवासस्थानी अत्यंत महत्त्वपूर्ण वाटाघाटी केल्या. दिल्लीहून परतताना राजाभाऊ वर्धा येथे थांबले. तेथील पत्रकारांशी बोलताना ते म्हणाले "बाबासाहेब येत्या ऑक्टोंबर महिन्यात हिंदू धर्म स्वीकारणार नसून सोडणार निश्चित आहे" राजाभाऊ यांची मुलाखत खूप गाजली. त्यांनी बाबासाहेबांचा विश्वास संपादन केला. १९५६ ला जन्मभूमी चंद्रपूर येथे धम्मदीक्षा समारोहाचे आयोजन केले. बाबासाहेब या समारोहासाठी आवर्जून उपस्थित राहिले व सुमारे अडीच लाख लोकांनी बौद्ध धर्मात प्रवेश केला. चंद्रपूर येथील दीक्षाभूमी आज नागपूर नंतरची दुसऱ्या क्रमांकाची ऐतिहासिक भूमी झालेली आहे.

राजाभाऊंना बाबासाहेबांच्या प्रकृतीची फार चिंता होती. अखेर ६ डिसेंबर १९५६ ला बाबासाहेबांचे महापरिनिर्वाण झाले.

सन १९६४ ला राजाभाऊंनी या देशातील खेड्यापाड्यात राहणाऱ्या भूमिहीन बालमजुरांसाठी देशव्यापी सत्याग्रहाचे रणशिंग फुंकले. 'कसेल त्याची जमीन पण नसेल त्याचे काय' ? ही या लढ्याची साधी घोषणा होती. या लढ्याखाली देशातील सारे भूमिहीन शेतमजूर एकवटले. या राष्ट्रव्यापी सत्याग्रहामुळे तुरुंगाची जागा कमी पडू लागली. राजाभाऊंनी या लढ्यात आपली व आपल्या पक्षांची सारी शक्ती पणास लावली. खेड्यापाड्यात प्रचार करून तेथील मरगळलेल्या, तेजोहीन झालेल्या. ग्रामीण जनतेत नवचैतन्य निर्माण केले. या देशव्यापी लढ्यातून राजाभाऊंच्या संघटनकुशल नेतृत्वावर शिक्कामोर्तब केले. भूमिहीनांच्या या लढ्याची सागता अमरावतीत विजयोत्सवाच्या रूपाने झाली. या लढ्याची दखल जगातील वृत्तपत्रांनी घेतली. "ज्या कास्तकाराकडे २५ एकरापेक्षा जास्त जमीन आहे, ती सरकारने ताब्यात घ्यावी व भूमिहीन शेतमजुरांना ती वाटप करावी. अशी राजाभाऊंची आग्रही भूमिका होती.

याच कालखंडात सन १९६५ ला राजाभाऊंना अमेरिकन सरकारचे तेथील 'निग्रोच्या' प्रश्नांचा अभ्यास करण्याकरिता निमंत्रण आले. तेथे त्यांनी निग्रोंचे उद्धारकर्ते 'मार्टिन ल्युथर किंग' (ज्युनिअर) यांची भेट घेतली. भारतातील विषम समाजरचने विरुद्ध दंड थोपटणाऱ्या राजाभाऊंना अमेरिकेतील निग्रोंच्या जीवनाचा अभ्यास करण्याची संधी मिळणे हा योगायोग होता. या संधीचा त्यांनी पुरेपूर फायदा घेतला. राजाभाऊ पहिल्यांदा

राज्यसभेवर निवडून गेल्यानंतर २३ मार्च, १९५८ ला नागपूरच्या 'चिटणीस पार्कवर' त्यांचा भव्य सत्कार करण्यात आला. या सत्काराला उत्तर देताना राजाभाऊ म्हणाले, "मुकुटधारी शिरावर फार मोठी जबाबदारी येते व ती जबाबदारी इमानदारीने, हिंमतीने व आपल्या सर्वांच्या सहकार्याने मी पार पाडेन ! "शेवटी राजाभाऊ म्हणाले, "आपल्या पोटापाण्याच्या प्रश्नापेक्षा भारतीय स्वातंत्र्याच्या रक्षणाचा प्रश्न फार मोठा आहे. हा प्रश्न सोडविताना देशाला फार मोठ्या संकटाशी तोंड द्यावे लागेल. माझे सरकारी व आपण सारे मिळून संघटितरित्या या राष्ट्रीय प्रश्नांना तोंड देण्यात सहयोग करू शकतो. आपण सर्व गोरगरिबांचे, दीनदुबळ्यांचे कल्याण करण्याकरिता झटूया".

रेल्वेच्या संसदीय समितीवरही त्यांनी काम केले. सन १९७० ला राजाभाऊ राज्यसभेचे उपसभापती म्हणून निवडून गेले. तेव्हा त्यांची उत्तरप्रदेशातील फतेहगढ येथील पत्रकार परिषद खूप गाजली.

राजाभाऊंनी संपूर्ण हयात दलितांच्या समस्यांच्या संघर्षात घालविली. त्यांनी संसदेत व संसदेबाहेर वेळोवेळी विविध विषयांवर चिंतनशील व मौलिक विचार मांडलेले आहेत. राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय स्तराची ही मने असून जीवनाच्या प्रत्येक क्षेत्रास स्पर्श करणारी आहेत. त्यांच्या या मौलिक विचारांचे चिंतन आजही केले जाते. 'एक मातब्बर असा संसदपटू' म्हणून त्यांची ख्याती होती. हे निर्विवाद आहे. संसदेत व संसदेबाहेर त्यांनी जी मते मांडली, त्या सर्वांचे सार लक्षात घेतल्यास, बहुजनांचा दलित- पीडितांचा हुंकार त्यांच्या प्रत्येक शब्दांत दडला असल्याची जाणीव झाल्याशिवाय राहत नाही.

राजाभाऊंनी पंचायतराज बद्दलची आपली मते स्पष्टपणे मांडलेली आहेत. राजाभाऊंची धर्मनिरपेक्षता तत्त्वावर फार श्रद्धा होती. सन १९७० ला नागपूर आकाशवाणीने "एक राष्ट्र : एक जनता" या मर्मभेदी विषयावर राजाभाऊंचे भाषण प्रसारित केले.

उपसभापती असताना राजाभाऊंनी आपल्या विदेश दौऱ्यात जर्मन प्रजासत्ताकला भेट दिली. राजाभाऊंचा राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय प्रश्नावर गाढा अभ्यास होता. राजाभाऊ शेतजमीनीचे राष्ट्रीयीकरण व्हावे या मताचे होते. "भारतीय शेतकऱ्यांचे दारिद्र्य दूर करण्याची ही गुरुकिल्ली आहे", असे ते म्हणत.

विद्यमान निवडणूक प्रणाली सदीष आहे, म्हणून त्यात बदल करावा, अशी राजाभाऊंची भूमिका होती. राजाभाऊंनी अनेक कार्यकर्त्यांना लहानाचे मोठे केले. राजाभाऊंनी वर्णवाद, जातीभेद अस्पृश्यता या बुरसटलेल्या विचारांनी चिरफाड शास्त्रशुद्ध पायावर केली.

राजाभाऊंनी शिक्षणसंस्थासुद्धा स्थापन केल्या. १९५७ ला 'सिद्धार्थ' शिक्षण साहाय्यक संस्थेची' सर्वप्रथम त्यांनी स्थापना केली. या संस्थेमार्फत आज चंद्रपूर जिल्ह्यात दोन शाळा व तीन वस्तीगृह सुरू आहे. चंद्रपूर व नान्होरी, तह. ब्रह्मपुरी येथे माध्यमिक विद्यालये आहे. राजाभाऊंनी 'डॉ. आंबेडकर मेमोरिअल सोसायटी' स्थापन केली, ब्रह्मपुरी येथे 'बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे प्रशिक्षण महाविद्यालय' सुरू करण्यात आले.

पत्रकारितेत राजाभाऊंची खूप रुची होती. राजाभाऊ कामगार क्षेत्रातही उतरले. त्यांनी 'महाराष्ट्र राज्य बिडी मजदूर संघटनेची' स्थापना केली. "डिटू" (Democratic Indian Trade Union) या नावाची संघटना स्थापना केली.

थोडक्यात, सांगायचे झाले तर राजाभाऊ या देशातील समतावादी लढ्यातील बाबासाहेबानंतरचे फार मोठे सेनानी होते. या लढ्याची आयुधे आयुष्याच्या शेवटच्या क्षणापर्यंत त्यांनी कधीच खाली ठेवली नाहीत. भाऊराव म्हणजे राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी 'हुंडाबंदी' विधेयकाला पाठींबा दर्शविला. भारताचे राष्ट्रीय ऐक्य कसे साधले जाईल ? याकडे त्यांनी विविध पावले उचलली.

९ एप्रिल, १९८४ ला त्यांना हृदयविकाराचा तीव्र झटका आला आणि त्यातच त्यांचे निर्वाण झाले. गरीब, दलित, कष्टकरी, शेतकरी, शेतमजूर यांचा राजा शेवटी एकटाच निघून गेला. कधीही परत न येण्याच्या प्रवासाला ....!! बॅरिस्टर राजाभाऊंच्या आचार, विचार आणि प्रतिमांना वंदन | कोटी कोटी प्रणाम !!!

दीक्षा वहाणे
बी.ए.(तृतीय वर्ष)

थोर समाजसुधारक महात्मा फुले

जोतीराव गोविंदराव फुले (११ एप्रिल, १८२७) हे विचारवंत आणि समाजसुधारक होते. त्यांनी 'सत्यशोधक समाजाची' स्थापना केली. शेतकरी आणि बहुजन समाजाच्या समस्यांना केंद्रस्थानी ठेवून पुरोगामी विचारांची मांडणी केली .ज्योतिबा फुले यांचे मूळ गाव सातारा जिल्ह्यातील 'कटगुण' हे होते. त्याच गावी महात्मा फुले यांचा जन्म ११ एप्रिल, १८२७ रोजी झाला. ज्योतिबांच्या वडिलांचे नाव गोविंदराव आणि आईचे नाव चिमणाबाई होते. शेवटच्या पेशव्यांच्या काळात महात्मा फुले यांचे वडील आणि दोन चुलते हे फुले पुरवायचे काम करीत होते. त्यामुळे गोहे हे मुळ आडनाव असले तरी पुढे ते फुले म्हणून ओळखले जाऊ लागले. तेच नाव पुढे रूढ झाले. कटगुणहून त्यांचा परिवार पुणे जिल्ह्यातील पुरंदर तालुक्यातील खानवडी येथे झाला. खानवडी येथे फुले आडनावाची बरीच कुटुंबे आहेत. जोतीराव केवळ नऊ महिन्याचे होते, तेव्हा त्यांचा आईचे निधन झाले. त्यांचा विवाह वयाच्या बाराव्या वर्षी सावित्रीबाई यांच्याशी झाला.

बालपण आणि शिक्षण:-

प्राथमिक शिक्षणानंतर काही काळ त्यांनी भाजी विक्रीचा व्यवसाय केला. इ.स. १९४२ ला माध्यमिक शिक्षणासाठी पुण्याच्या 'स्कॉटिश मिशन' हायस्कूलमध्ये त्यांनी प्रवेश घेतला. त्यांची बुद्धी अतिशय तल्लख की, पाच - सहा वर्षात त्यांनी अभ्यासक्रम पूर्ण केला. बहुजन समाजातील अज्ञान, दारिद्र्य आणि समाजातील जातिभेद पाहून ते अतिशय अस्वस्थ होत असत. ही सामाजिक परिस्थिती सुधारण्याचा त्यांनी निश्चय केला. इ.स १८४८ साली पुण्यामध्ये बुधवार पेठेतील 'भिडे' यांच्या वाड्यात पहिली मुलींची शाळा काढून तेथील शिक्षिकेची जबाबदारी सावित्रीबाईंवर सोपविली. महाराष्ट्रातील स्त्री शिक्षणाची ही मुहूर्तमेढ ठरली. मानवी हक्कावर 'थॉमस पेन' यांनी लिहिलेले पुस्तक त्यांच्या वाचनात आले. त्याचा प्रभाव त्यांच्या मनावर झाला. सामाजिक न्यायाबाबत त्यांच्या मनात विचार येवू लागले. त्यामुळे विषमता दूर करण्यासाठी स्त्रीशिक्षण व मागासलेल्या जातीत मुलामुलींचे शिक्षण यावर त्यांनी भर देण्याचे ठरवले. यामुळे सामाजिक भेदभावत्यामुळे कमी होईल, असे त्यांना वाटत होते.

सत्यशोधक समाज :-

सप्टेंबर १८७३ रोजी महात्मा जोतीराव फुले यांनी 'सत्यशोधक समाजाची' स्थापना केली. समाजातील विषमता नष्ट करणे व तळागाळातील समाजापर्यंत शिक्षण पोहचविणे, हे सत्यशोधक समाजाचे ध्येय होते. सत्यशोधक समाज सोसायटीचे ते पहिले अध्यक्ष आणि खजिनदार होते. वेदना झुगारून त्यांनी हे कार्य करण्यास सुरुवात केली. महात्मा फुले यांनी जातीय भेद आणि चातुर्वर्णीय भेदभावास विरोध करण्यास सुरुवात केली. तेव्हा स्त्री विभागाचे नेतृत्व सावित्रीबाई यांनी केले. सावित्रीबाई यांच्याबरोबर १९ स्त्रियांनी सत्यशोधक समाजाचे कार्य सुरू केले. त्याचवेळी त्या कन्याशाळेच्या शिक्षिका म्हणूनही कार्य करीत होत्या. दीनबंधू प्रकाशनाने सत्यशोधक चळवळीच्या वेळी लक्षणीय कार्य केले. महाराष्ट्रातील तळागाळापर्यंत चळवळ पोहचली. छत्रपती शाहू महाराजांनी सत्यशोधक चळवळीस पाठिंबा दिला. तथाकथित उच्चवर्णीयांकडून होणाऱ्या अन्यायापासून, अत्याचारापासून व गुलामगिरीतून मुक्तता करणे व त्यांना हक्काची जाणीव करून देणे, हे सत्यशोधक समाजाचे ध्येय आहे.

लेखन साहित्य :-

'सार्वजनिक सत्यधर्म' हा सत्यशोधक समाजाचा प्रमाण ग्रंथ मानला जातो. या समाजाचे मुखपत्र म्हणून 'दीनबंधू' हे साप्ताहिक चालविले जात असे. तुकारामाच्या अभागाचा त्यांचा गाढा अभ्यास होता. अभागाच्या धर्तीवर त्यांनी 'अखंड' रचले, त्यांना सामाजिक विषमतेचे जागतिक भान होते. त्यांनी आपला 'गुलामगिरी ग्रंथ ' अमेरिकेतील निग्रोंना समर्पित केला. 'अस्पृश्यांची कैफियत' महात्मा फुलेंचा अप्रकाशित ग्रंथ आहे. 'सार्वजनिक सत्यधर्म' हा त्यांचा मृत्यूनंतर इ. स. १८९१ मध्ये प्रकाशित झाला.

रा. ना. चव्हाण यांनी 'सारसंग्राहक' या पुस्तकात सार्वजनिक सत्यधर्म या पुस्तकाचे सार एकत्र केले. पहिल्या प्रकरणात सार दिले असून दुसऱ्या प्रकरणात फुले यांचे धर्मावर विचार दिले आहेत. जोतीराव फुले यांच्या कार्याची दखल घेऊन लोकांनी, त्यांना (महात्मा) ही उपाधी दिली. त्यामुळे जोतीराव फुले हे महात्मा या नावाने ओळखले जाऊ लागले.

शुभांगी दुपारे
बी. ए. (प्रथम वर्ष)

राहीबाई सोमा पोपेरे (बीजमाता)

“यशस्वी माणसे आपल्या

यशासाठी किंवा अपयशासाठी

परिस्थितीला, माणसांना, नशिबाला दोष देत नाहीत

ते स्वतः प्रयत्न करतात आणि यशस्वी होतात...!”

देशात आणि महाराष्ट्रातही शेतकरी आत्महत्येची दुदैवी लाट आली. (जी अजूनही आहे) त्यावेळी पुरुष शेतकऱ्यांच्या माघारी त्यांच्या बायकांनी, मुलींनीच शेती संभाळण्याचे काम केले, असे असंख्य उदाहरणे आहेत. यात आणखी एक नाव म्हणजे राहीबाई पोपेरे यांचं. त्याही शेतकरी आहे पण त्यांचं वैशिष्ट्य म्हणजे त्यांनी केवळ पारंपरिक शेतीन करता शेतीकडे संशोधकच्या दृष्टिून पाहिले आणि त्यातून सुरू झाला प्रवास एका बीज संकलनाचा.

राहीबाई पोपेरे यांचा जन्म १९६४ मध्ये महाराष्ट्रातील अहमदनगर जिल्ह्यातील अकोले तालुक्यातील 'कोंभाळणे' या गावी मूळच्या महादेव कोळी (आदिवासी) जातीत, एका गरीब आणि गर्दीच्या कुटुंबात झाला, ज्यामध्ये पाच भावंडे होती. शेतकरी कुटुंबात अत्यंत गरिबीत जन्मलेली महिला असल्याने समुदायात त्यांना कधीही शाळेत पाठवले गेले नाही.

वयाच्या अवघ्या १२ व्या वर्षी राहीबाईंचे लग्न सोमाशी झाले. लग्नानंतर त्यांनी त्यांच्या पतीसोबत शेती सुरू ठेवली आणि काळाच्या ओघात विविध पिकांच्या लागवडीत, प्रशंसनीय कौशल्य प्राप्त केले. शेतकरी कुटुंबात अत्यंत गरिबीत जन्मलेली स्त्री म्हणून राहीबाईंना अनेक संकटांचा सामना करावा लागला. त्यांच्या कुटुंबाला बिनशेतीच्या काळात साखर कारखान्यात मजूर म्हणून काम करण्यासाठी स्थलांतर करावे लागले. या कठीण परिस्थितीतही राहीबाईंनी शेतात आयुष्य खर्ची घालावे लागले. कामातून पीक विविधता आणि पारंपरिक शेती पद्धतींची विलक्षण समज विकसित केली. त्यांनी गावात संसाधने आणि संधींच्या कमतरतेमुळे उद्भवलेल्या आव्हानांवर मात करण्यासाठी त्यांनी तीव्र निरीक्षण कौशल्ये आणि पुढाकार घेतला.

राहीबाई पोपेरे यांचे कोणतेही औपचारिक शिक्षण नसले तरी, शेतात काम करताना त्यांच्या आयुष्यातील अनुभवातून त्यांनी पिकविविधतेचे सखोल ज्ञान विकसित केले. सुमारे १० वर्षांपूर्वी, BAIF डेव्हलपमेंट रिसर्च फाउंडेशनच्या मदतीने सुमारे त्यांनी देशी बियांचे संवर्धन करण्यासाठी प्रयत्न केले.

संकरित पिकांपासून बनवलेले अन्न खाल्ल्यानंतर गावकरी वारंवार आजारी पडतात, हे राहीबाईंना कळले. त्यांना समजले की, पारंपरिक मूळ जातींमध्ये संकरित बियाण्याचा तुलनेत जास्त पौष्टिक मूल्य असते. या समस्येचे निराकरण करण्यासाठी राहीबाईंनी आपल्या प्रदेशातील इतर महिला शेतकऱ्यांच्या मदतीने स्थानिक बियाणे गोळा करणे आणि त्यांचे संवर्धन करणे सुरू केले. देशी बियांचे जतन करण्यासाठी त्यांनी 'कळसूबाई परिसर बियाणे संवर्धन समिती' नावाचा एक बचत गट स्थापन केला. राहीबाईंनी ४,००० ब्लॅकबेरी रोपांची रोपवाटिका सुरू करून सुरुवात केली. तांदूळ, भाज्या आणि बीन लॅंडरेससह रोप हायसिंथ बीन्सच्या ९ जातींची ५,००० रोपे असलेली रोपवाटिका स्थापन केली.

ही रोपवाटिका त्यांनी परिसरातील ७ गावांतील २१० शेतकऱ्यांसोबत वाटप केली. घरोघरी वर्षभर स्वतःच्या वापरासाठी पुढे विविध पिके कशी वाढू शकतात ते दाखविण्यासाठी त्यांनी बारमाही 'किचन गार्डनची' स्थापना केली.

आपल्या मुलांप्रमाणे पारंपरिक बियाणे जपणाऱ्या राहीबाई पोपेरे यांना 'बीज माता' (seed mother) म्हणून ओळखल्या जाते. महाराष्ट्रातील जिल्ह्यांवर तसेच राज्य स्तरावर राहीबाईंच्या प्रयत्नांचा दृश्यमान प्रभाव पडत आहे. त्यांनी तयार केलेल्या बागांमध्ये कुटुंबाच्या वर्षभराच्या आहाराच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी पुरेशी वैविध्यपूर्ण पिके तयार करण्यास मदत झाली आहे. आदिवासी कुटुंबासाठी अन्नसुरक्षा सुनिश्चित करण्यासाठी २५० देशी पिकांच्या जातींचे जतन करणे आणि २५,००० कुटुंबांना 'पोषण गार्डन्स' स्थापन करण्यात मदत करण्याचा त्यांचा प्रयत्न / दृष्टिकोन आहे.

प्रत्येक गावात एक राहीबाई तयार झाली पाहिजे, तसेच प्रत्येक गावात स्वतःची 'स्वदेशी बियाणे बँक' असावी, असे त्यांचे स्वप्न आहे. कारण, शेतकरी बाहेरील स्रोतांवर अवलंबून न राहता देशी बियाणांचे जतन करू शकतील आणि त्या मिळवू शकतील. देशी बियाणांचे जतन करण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांना सक्षम करण्यासाठी अथक परिश्रम करून, त्या पुढील पिढ्यांसाठी अधिक शाश्वत आणि न्याय अन्न प्रणालीची बीजे पेरत आहे.

राहीबाई पोपेरे यांना २०१८ मध्ये 'नारीशक्ती पुरस्कार', २०२० साली 'पद्मश्री पुरस्कार' त्याचप्रमाणे 'आदर्श शेतकरी' पुरस्कार यांसारख्या असंख्य पुरस्कारांनी देशी वाणांच्या बियाण्यांची जपणूक केल्याबद्दल सन्मानित करण्यात आलेले आहे.

करुनी जपवणूक बिजांची,
रचला इतिहास वेगळा, अशिक्षित, अडाणी तरी महान,
बीजमाता म्हणून प्रख्यात,
राहीबाई पोपेरे महान...!!”

अशा महान बीजमातेला व त्यांच्या कार्याला माझा प्रणाम ।

दीक्षा वाहने
बी.ए.(तृतीय वर्ष)

मानव विरुद्ध यंत्र : कामकाजाचे भविष्य

२१ व्या शतकात आपण जे तांत्रिक यंत्रे आणि कृत्रिम बुद्धिमत्ता म्हणजे (Artificial Intelligence) यांचे महत्त्व अवांतर वाढत चालले आहे. यंत्रमानव, संगणक रोबोटिक्स, आणि ऑटोमेशनमुळे विविध उद्योग, व्यवसाय व सेवा क्षेत्रांमध्ये बदल घडून आले आहेत. या प्रगतीमुळे कामाची संकल्पना बदलत आहे आणि कामाचे भविष्य हा विषय जगभर विज्ञान चर्चेचा केंद्रबिंदू ठरला आहे. परिवर्तन हीच शाश्वत गोष्ट आहे. ही युक्ती विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या जगात अधिक खरी ठरते. पूर्वी जे काम फक्त माणूस करू शकतो, असे मानले जायचे ते काम आता यंत्र करू लागली आहेत. आपण अशा टप्प्यावर आहोत, जिथे माणूस आणि यंत्र यांच्यातील नाते कामाच्या संदर्भात नव्याने तपासण्याची गरज आहे. काहीना भीती आहे की यंत्र आपली नोकरी हिरावून घेतील तर काहीना विश्वास आहे, की यंत्र आपले काम अधिक प्रभावी बनवतील. म्हणूनच मानव विरुद्ध यंत्र हा विषय आज फार महत्त्वाचा झाला आहे.

या निबंधात आपण मानवी कौशल्ये आणि यंत्रांच्या क्षमतांमधील तुलना, कामाच्या स्वरूपातील बदल, रोजगारावर होणारा परिणाम तसेच भविष्यातील संधी व आव्हाने यांचा अभ्यास करणार आहोत.

इतिहास कामाचा प्रवास : मानवाने सुरुवातीला शिकारी व अन्न गोळा करणाऱ्या जीवनशैलीतून शेतीकडे आणि त्यानंतर उद्योगधंद्यांकडे वाटचाल केली. औद्योगिक क्रांतीनंतर यंत्रांचा उपयोग वाढला. एकेकाळी जे काम शंभर माणसे करायला लागत असत ते आता एका यंत्रामुळे लवकर पूर्ण होऊ लागले. आपण अनेक ठिकाणी पाहतो, सॉफ्टवेअर्स मानवी काम करत आहेत. बँकांमध्ये ऑटोमेशन, उत्पादन क्षेत्रात रोबोट्स ऑनलाइन ग्राहकसेवेसाठी चॅटबॉक्स आणि वैद्यकीय क्षेत्र आधारित निदान त्याची काही उदाहरणे आहेत मानवी हस्तक्षेपाची गरज कमी होत आहे. (त्यामुळे कामगार यंत्रांविषयी त्यांची संमिश्र भावना आहेत.)

आजच्या कामकाजाची सध्याची स्थिती :- आज आपण अनेक ठिकाणी राहतो आणि सॉफ्टवेअर्स मानवी काम करत आहेत. बँकांमध्ये ऑटोमेशन, उत्पादन क्षेत्रात रोबोट्स, ऑनलाइन ग्राहकसेवेसाठी चॅटबॉक्स आणि वैद्यकीय क्षेत्र आधारित निदान त्याची काही उदाहरणे आहेत. मानवी हस्तक्षेपाची गरज कमी होत आहे. (त्यामुळे कामगार यंत्रांविषयी त्यांची संमिश्र भावना आहेत.)

अ) यंत्रांच्या वापराचे तोटे (Damages Risks of machine):-

- **बेरोजगारीचा धोका :** जेवढी कामे यंत्र करू लागतात तेवढ्या मानवी कामगारांच्या संधी कमी होतात.
- **विशेषतः** अल्पशिक्षित किंवा पारंपरिक काम करणाऱ्या वर्गावर याचा मोठा परिणाम होतो.
- **सामाजिक असमानता:** ज्या लोकांकडे तंत्रज्ञानाची माहिती नाही, ते मागे पडतात त्यामुळे आर्थिक आणि सामाजिक दरी अधिक वाढते.
- **मानवी मूल्यांची घट :** यंत्रे फक्त काम करतात पण माणसाच्या सहवेदना, नैतिकता आणि भावनिक बुद्धिमत्तेचा अभाव असतो त्यामुळे काही क्षेत्रात माणसाची उपस्थिती अत्यावश्यक असते. जसे शिक्षण आरोग्य सेवा इत्यादी.
- **सुरक्षेचे प्रश्न :** (AI) नाव मशीन लर्निंगमध्ये डेटा वापरला जातो. या डेटाचा गैरवापर होण्याचा धोका वाढतो. त्यामुळे वैयक्तिक माहितीची सुरक्षितता धोक्यात येते.

- **यंत्रांवर अवलंबित्व :** जास्त तंत्रज्ञानावर अवलंबून राहिल्यास, एखाद्या प्रणालीत बिघाड झाल्यास संपूर्ण यंत्रणा कोलमडून पडू शकते.

ब) यंत्रांच्या वापराचे फायदे (Benefits of Machines)

- **उत्पादनक्षमता वाढते :-** यंत्र कोणताही थकवा न येता २४ तास सतत काम करू शकतात. उत्पादकतेमध्ये त्यामुळे लक्षणीय वाढ होते. मानवी मर्यादांपेक्षा जास्त वेळ आणि अचूकतेने काम होणे शक्य होते.
- **खर्चात बचत :-** एकदा गुंतवणूक केली की, यंत्राचा वापर दीर्घकाळ होऊ शकतो. त्यामुळे दीर्घकालीन खर्च कमी होतो. कंपनी मानवी पगार, सुट्ट्या, विमा इत्यादी खर्च वाचवू शकतात.
- **अचूकता आणि गुणवत्ता :-** कृत्रिम बुद्धिमत्ता वापरून काम अधिक अचूक मानकीकृत आणि त्रुटीविना होऊ शकते, हे विशेषतः औद्योगिक उत्पादन, वैद्यकीय निदान किंवा आर्थिक विश्लेषण यांसारख्या क्षेत्रात महत्त्वाचे ठरते.
- **धोकादायक कामे यंत्रांमार्फत :-** माणसासाठी धोकादायक असलेली कामे जसे की, कोळसा खाण, रासायनिक प्रक्रिया अग्निशमन इत्यादी यंत्रांच्या साहाय्याने अधिक सुरक्षितपणे केल्या जाऊ शकतात.
- **नवीन रोजगाराच्या संधी :-** जरी काही पारंपरिक नोकऱ्या संपत असल्या तरी नव्या तंत्रज्ञानाशी संबंधित - जसे की डेटा सायन्स, रोबोटिक्स, डेव्हलपमेंट अशा नव्या संधी उदयास येत आहेत.

‘मानव विरुद्ध यंत्रे’ हा संघर्ष नसून सहजीवन हाच भविष्याचा मार्ग आहे. यंत्रे माणसाची जागा घेणार नाहीत तर माणसाला मदत करणारी साधने बनतील. मात्र यासाठी तंत्रज्ञानाचा योग्य वापर, नितीमूल्यांची, जपवणूक आणि सर्व स्तरांवर तांत्रिक शिक्षण गरजेचे आहे. भविष्यात माणूस आणि यंत्र एकत्र काम करेल आणि नवे आयाम गाठतील हे निश्चित.

जलद प्राक्रिया : संगणकीय अल्गोरिदम तीव्रगतीने डेटा हाताळू शकतात. मानवी क्षमतेपेक्षा वेगवान व अचूक निर्णय तयार करतात.

विविध व्यावसायिक क्षेत्रातील परिणाम

क्षेत्र	फायदे	तोटे
उत्पादन	जलद असेम्बली कमी त्रुटी २४/७ ऑपरेशन	मानवी कर्मचारी कमी, स्किल गॅप
आरोग्यसेवा	अचूक निदान रुग्ण रोबोटिक्स सहाय्य	गोपनीयता, डॉक्टर - रुग्ण संवाद कमी होणे
शिक्षण	AI ट्यूटर्स वैयक्तिक शिकणे	मानवी गुरूंचे स्थान कमी, सामाजिक समुपदेशन मर्यादित
वित्तीय सेवा	अल्गोरिदम ट्रेडिंग, ऑटोमेटेड रिपोर्टिंग	सायबर हल्ले, भांडवल बाजा रातील अस्थिरता
शेती	ड्रोन निरीक्षक स्वयंचलित ट्रॅक्टर्स	लहान शेतकऱ्यांचे आर्थिक संकट पारंपरिक तंत्रज्ञान

या प्रकारे मानव विरुद्ध यंत्रांचे फायदे व तोटे या प्रकारे आहेत.

कामाच्या स्वरूपाचे ऐतिहासिक परिवर्तन :-

पारंपरिक युगातील मनुष्यबळ : प्राचीन काळी मेहनत करणे हा मुख्य उत्पादन माध्यम होता. कृषी, झोपडीवर अवलंबून जीवन निर्वाह, हस्तकला, हस्तशिल्पे, जलप्रवाह आधारित चक्रे इत्यादीवरून मानवाने उत्पादन केले, हे काम प्रामुख्याने हस्तकौशल्य व शारीरिक श्रमावर होते.

पहिली आणि दुसरी औद्योगिक क्रांती :- १८ व्या शतकात गव्हाचे कापणी यंत्र, फिरत्या पाण्याचे चाक यांसारख्या तंत्रज्ञानाने उत्पादनशक्तीमध्ये हळू परंतु ठोस वाढीचे बीजारोपण केले. दुसरी औद्योगिक क्रांती (१८७० - १९) विद्युत शक्ती मोटर, असेम्बली लाइन आणि केमिकल प्रक्रिया या माध्यमातून उत्पादक जलद व प्रमाणित झाले.

तिसरी औद्योगिक क्रांती (डिजिटलायझेशन) :- १९५०-६० च्या दशकात इलेक्ट्रॉनिक संगणकांची निर्मिती, डिजिटल मजकूर, प्रसंस्करण, संगणकीय भाषा यांचे आगमन आणि त्यानंतर इंटरनेटच्या प्रसारने माहिती व डेटाचे जग व्यापले आणि मानवी निर्णयप्रक्रिया अधिक डेटा चालित बनली.

चौथी औद्योगिक क्रांती (इंडस्ट्री 4.0) :- आज आपण चौथ्या क्रांतीच्या ढिगाऱ्यात आहोत. LOT स्मार्ट फॅक्टरी, स्वयंचलन, क्लाउड कम्युटिंग बिग डेटा व यांच्या समावेशाने मानवी व, यांत्रिक घटकांमधील सीमा अंदाजे मिटून येत आहेत. यंत्रे संवेदनक्षम (Sensor driven), संपादनक्षम (Connected) व आत्मपरीक्षक (Self - Monitoring) बनली आहेत.

विविध क्षेत्रातील यंत्रे :-

- **शिलाई यंत्र :-** शिलाई यंत्रे कपडे आणि इतर वस्तू तयार करण्यात मदत करतात.
- **कारखान्यांमधील यंत्र :-** कारखान्यांमधील यंत्र उत्पादनात महत्त्वाची भूमिका बजावतात, ज्यामुळे विविध प्रकारचे भाग आणि उत्पादने तयार होतात.
- **शेतातील यंत्रे :-** शेतातील यंत्रे शेतकऱ्यांना पिके रोपण, पाणीपुरवठा आणि कापणी करण्यास मदत करतात, ज्यामुळे अन्न उत्पादनात वाढ होते.
- **अभियांत्रिकीतील यंत्रे :** अभियांत्रिकी यंत्र इमारत यामध्ये बांधणी, रस्ते - पुल प्रकल्प आणि इतर औद्योगिक प्रकल्प पूर्ण करण्यात मदत करतात.
- **वाहतूक यंत्रे :-** वाहतूक यंत्रे उदा. मोटार, विमान, ट्रेन लोकांना आणि मालांना एक ठिकाणापासून दुसऱ्या ठिकाणी पोहोचवतात.
- **आरोग्य सेवामध्ये वापरली जाणारी यंत्रे :-** मेडिकल इमेजिंग मशीन, शस्त्रक्रिया, रोबोट्स इत्यादी डॉक्टरांना निदान आणि उपचार करण्यात मदत करतात. ज्यामुळे रुग्णाचे जीवनमान सुधारते.
- **वैद्यकीय उपकरणांमध्ये :-** मशिन्स डॉक्टरांना अचूक आणि जलद निदान व उपचार करण्यात मदत करतात.
- **वेंडिंग मशिन्स :-** वेंडिंग मशिन्स लोकांना अन्न व पेय सहज मिळवण्यात मदत करतात.
- **सुरक्षित सुधारणा :-** मशिन्स काही नोकऱ्यांना कमी धोकादायक बनवू शकतात. ज्यामुळे कामगार जखमी होण्याचा धोका कमी होतो.
- **वेळेची बचत :-** मशिन्स माणसाच्या तुलनेत अधिक वेगाने काम करू शकतात, ज्यामुळे वेळ वाचतो.
- **खर्चात बचत:-** मशिन्स उत्पादन खर्च कमी करू शकतात कारण त्यांना कामगारांची गरज कमी भासते. शिक्षण आणि मशीन आजच्या आधुनिक युगात तंत्रज्ञानाने सर्वच क्षेत्रामध्ये क्रांती घडवली आहे आणि शिक्षण हे त्याला अपवाद नाही मशीन आणि तंत्रज्ञानाच्या मदतीने शिक्षण अधिक सुलभ, प्रभावी आणि सर्वापर्यंत पोहोचणारे झाले.

शिक्षणात मशीनचा वापर कसा होतो?

- **स्मार्ट क्लासरूमस :** प्रोजेक्टर, स्मार्ट बोर्ड आणि संगणकांच्या साहाय्याने शिक्षण आता व्हिज्युअल माध्यमातून शिकवू शकतात, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांचे लक्ष केंद्रित होते आणि विषय अधिक समजतो.
- **ऑनलाइन शिक्षण :-** लॅपटॉप, मोबाईल आणि इंटरनेटच्या माध्यमातून जगभर कुठेही बसून शिक्षण घेता येते. ई - लर्निंग प्लॅटफॉर्म, ऑप्स, आणि व्हिडिओ लेक्चर्स यामुळे शिक्षण अधिक पोहोचण्याजोगे झाले आहे.
- **AI (कृत्रिम बुद्धिमत्ता) चा उपयोग -** AI विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रमानुसार वैयक्तिक मार्गदर्शन करतात. त्यांची प्रगती विश्लेषण करतात आणि त्यानुसार अभ्यास सुचवतात.
- **प्रॅक्टिकल शिक्षण -** सायन्स लॅबमध्ये रोबोटिक्स मशीन लर्निंग यांसारख्या विषयांचे प्रात्यक्षिकांद्वारे शिक्षण देता येतो.
- **विशेष गरजांच्या विद्यार्थ्यांसाठी साहाय्य -** काही मशीन आणि उपकरण (जसे की टेक्स्ट-टू-स्पीच, बेल मशीन) दृष्टिहीन किंवा श्रवण अडचणी असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी खूप उपयुक्त ठरतात.

मशीनमुळे शिक्षणामध्ये काय फायदे झाले ? -

- शिक्षण अधिक प्रभावी आणि आकर्षक झाले आहे.
- शिक्षकाचा ताण कमी होतो.
- दुर्गम भांगामध्येही शिक्षणाची संधी उपलब्ध झाली आहे.
- विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास वाढतो कारण ते स्वतःहून शिकू शकतात.

मशिन्समुळे शिक्षणाची व्याख्या बदलत आहे. पूर्वी जिथे केवळ पुस्तके आणि शिक्षण यांवर शिक्षण अवलंबून होते तिथे आता नवज्ञान आणि मशीनच्या मदतीने शिक्षण अधुनिक आणि परिणामकारक बनले आहे. कामकाजाचे भविष्य हे केवळ माणूस विरुद्ध यंत्र असा संघर्ष नसून, मानव + यंत्र = उज्वल भविष्य असा दृष्टिकोन ठेवणे अधिक योग्य ठरेल. मानवी सर्जनशीलता आणि यंत्रांची कार्यक्षमता यांचा समन्वय साधला तर आपण अधिक सक्षम, कार्यक्षम आणि समृद्ध समाज निर्माण करू शकतो. आपणास या बदलांकडे भीतीने नव्हे तर उत्सुकतेने आणि तयारीने पाहावे लागेल, कारण तंत्रज्ञान हे शत्रू नाही तर प्रभावी साधन आहे, ज्याच्या उपयोग योग्य दिशेनेकेल्यास कामकाजाचे भविष्य अधिक सुंदर होईल.

जयश्री भस्मे
बी. ए. (प्रथम वर्ष)

जागतिक तापमानवाढ

जागतिक तापमानवाढ म्हणजे मानवी क्रियाकलापांमुळे पृथ्वीच्या सरासरी पृष्ठभागाच्या तापमानात दीर्घकालीन वाढ, प्रामुख्याने वातावरणात हरितगृह वायू (GHGs) सोडणे. हा हवामान बदलाचा एक महत्त्वाचा पैलू आहे, ज्यामध्ये पृथ्वीचे तापमानवाढ आणि हवामान पद्धती, परिसंस्था आणि समुद्राच्या पातळीतील संबंधित बदल यांचा समावेश आहे.

* जागतिक तापमानवाढीची कारणे

जागतिक तापमानवाढीचे मुख्य कारण म्हणजे हरितगृह परिणाम, जिथे पृथ्वीच्या वातावरणातील काही वायू उष्णता अडकवतात, ज्यामुळे ती अवकाशात जाण्यापासून रोखते. या वायूंमध्ये हे समाविष्ट आहे.

१. कार्बन डायऑक्साईड (CO₂) :

ऊर्जा उत्पादन, वाहतूक आणि औद्योगिक क्रियाकलापांसाठी जीवाश्म इंधन (कोळसा, तेल आणि नैसर्गिक वायू) जाळणे हे CO₂ उत्सर्जनाचा सर्वात मोठा स्रोत आहे. झाडे CO₂ शोषून घेतात म्हणून जंगलतोडदेखील कारणीभूत ठरते.

२. मिथेन (CH₄):

हे शेतीदरम्यान (विशेषतः गार्यांसारख्या पशुधनातून), लँडफिल आणि नैसर्गिक वायू उत्पादनादरम्यान सोडले जाते. मिथेन हा एक शक्तिशाली हरितगृह वायू आहे, ज्यामध्ये CO₂ पेक्षा जास्त उष्णता शोषून घेण्याची क्षमता असते, जरी तो वातावरणात कमी काळ टिकतो.

३. नायट्रस ऑक्साईड (N₂O):

शेतीविषयक उपक्रम, विशेषतः कृत्रिम खतांचा वापर, तसेच औद्योगिक प्रक्रिया, N₂O उत्सर्जनात योगदान देतात.

४. फ्लोरिनेटेड वायू

हे कृत्रिम वायू (जसे की हायड्रोफ्लोरोकार्बन किंवा HFC₅) आहेत, जे रेफ्रिजरेशन, एअर कंडिशनिंग आणि इतर औद्योगिक प्रक्रियांमध्ये वापरले जातात. जरी कमी प्रमाणात असले तरी, या वायूंमध्ये जागतिक तापमानवाढीची क्षमता खूप जास्त आहे.

५. जमिनीच्या वापरातील बदल:

वने तोडणे, शहरीकरण आणि शेतीचा विस्तार यामुळे वातावरणातून CO₂ शोषून घेणारी झाडे आणि वनस्पतींची संख्या कमी होते, ज्यामुळे जागतिक तापमानवाढ आणखी वाढते.

* जागतिक तापमानवाढीचे परिणाम

जागतिक तापमानवाढीचे पृथ्वीच्या पर्यावरणावर, परिसंस्थांवर आणि मानवी समाजांवर दूरगामी परिणाम होत आहेत.

१. वाढते तापमान:

१९ व्या शतकाच्या उत्तरार्धापासून पृथ्वीच्या पृष्ठभागाचे सरासरी तापमान अंदाजे १.२°C (२.२°F) ने वाढले आहे, यातील बहुतेक तापमानवाढ गेल्या काही दशकांमध्ये होत आहे.

२. ध्रुवीय बर्फ आणि हिमनद्या वितळणे :

तापमानवाढीमुळे ध्रुवीय बर्फाच्या टोप्या आणि हिमनद्या वितळत आहेत, ज्यामुळे समुद्राची पातळी वाढत आहे. यामुळे सखल किनारी प्रदेश आणि बेट राष्ट्रांना धोका निर्माण झाला आहे, ज्यामुळे पूर येण्याचा धोका वाढला आहे.

३. समुद्राच्या पातळीत वाढ:

समुद्राच्या पाण्याचा औष्णिक विस्तार (पाणी गरम होताना पसरते) आणि हिमनद्या आणि बर्फाच्या टोप्या वितळल्याने समुद्राची पातळी वाढत आहे. यामुळे किनारी पूर, वादळ लाटा आणि राहण्यायोग्य जमिनीचे नुकसान होण्याचा धोका वाढतो.

४. हवामान वाढ :

जागतिक तापमानवाढ ही अत्यंत हवामान घटनांमध्ये वाढ होण्याशी संबंधित आहे, ज्यात खालील गोष्टींचा समावेश आहे.

* उष्णतेच्या लाटा

* तीव्र वादळे (उदा. चक्रीवादळे)

* मुसळधार पाऊस, ज्यामुळे पूर येतो

* काही प्रदेशांमध्ये दुष्काळ आणि पाण्याची उपलब्धता कमी होणे

* उष्ण आणि कोरड्या परिस्थितीमुळे जंगलातील आगी लागणे.

५. महासागर आम्लीकरण:

वातावरणातील वाढलेले CO₂ महासागरांद्वारे शोषले जाते, ज्यामुळे समुद्राच्या पाण्याचे pH कमी होते. या आम्लीकरणामुळे सागरी जीवनाचे, विशेषतः प्रवाळ, शंख आणि प्लॅक्टनसारख्या कवच तयार करणाऱ्या जीवांचे नुकसान होते.

६. जैवविविधतेचे नुकसान:

बऱ्याच प्रजातींना वेगाने बदलणारे तापमान आणि परिसंस्थांशी जुळवून घेण्यास संघर्ष करावा लागतो. तापमानवाढीमुळे अधिवास नष्ट होऊ शकतात. विशेषतः प्रवाळ खडक, ध्रुवीय प्रदेश आणि उच्च उंचीच्या क्षेत्रांसारख्या संवेदनशील प्रदेशांमध्ये. यामुळे स्थलीय आणि सागरी जैवविविधतेला धोका निर्माण होतो.

७. कृषी परिणाम:

जागतिक तापमानवाढीचा परिणाम पीक उत्पादनावर होत आहे. काही भागात जास्त काळ पीक हंगाम किंवा जास्त उत्पादकता अनुभवता येईल, परंतु काही भागात दुष्काळ, कमी पाण्याची उपलब्धता आणि कीटक आणि रोगांचा प्रसार होईल, ज्यामुळे अन्न असुरक्षितता निर्माण होईल.

८. आरोग्य धोके:

उष्ण तापमानामुळे उष्णतेशी संबंधित आजार आणि मृत्यूंचे प्रमाण वाढते. मलेरिया, डेंग्यू आणि झिकासारख्या वेक्टर-जनित रोगांचा प्रसारदेखील उष्ण हवामानामुळे सुलभ होतो, कारण वेक्टर (उदा. डास) उष्ण वातावरणात वाढतात.

रुचिता हिक्से

एम.एस्सी. (द्वितीय वर्ष)

भारताच्या लोकशाहीचे स्तंभ

(Pillar) खांब हे कोणत्याही संरचनेचा अत्यावश्यक भाग असतात, कारण ते संरचनेला टिकवून ठेवण्यास मदत करतात. शिवाय, कोणत्याही वास्तुशिल्पीय किंवा राजकीय संरचनेचा प्रसार, वाढ होण्यासाठी, त्याच्या स्तंभांमध्ये तिची मूल्ये आणि कार्य जबाबदाऱ्या टिकवून ठेवण्याची ताकद असणे आवश्यक आहे व म्हणूनच लोकशाही हा आधुनिक राजकारणाचा पाया आहे, जो उदारमतवाद, धर्मनिरपेक्षता आणि जगाला स्वतंत्र इच्छेचा वापर करण्यात मदत करणाऱ्या अनेक संकल्पनांना समर्थन देतो. तथापि, अशा आश्चर्यकारक पायाच्या कल्याणावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी काहीतरी असणे आवश्यक आहे. अशाप्रकारे, लोकशाहीचे चार स्तंभ समाजात लोकशाही यंत्रणा सुरळीतपणे चालते, याची हमी देण्यासाठी शक्ती, संतुलन आणि दीर्घायुष्य प्रदान करतात.

अनेक देश लोकशाहीचे फक्त तीन स्तंभ मानतात परंतु भारतात आपल्याकडे लोकशाहीचे चार स्तंभ आहेत, जे विधिमंडळ (Legislature), कार्यपालिका (Executive), न्यायपालिका (Judiciary), माध्यमे (Media) आहेत. याव्यतिरिक्त, हे स्तंभ लोकशाही तत्त्वे राबतात आणि सरकारचे सुरळीत कामकाज सुनिश्चित करतात. चला हे चार खांब एकामागून एक बघूया.

विधिमंडळ (Legislature)

भारतात द्विसदनीय विधानमंडळ आहे, ज्यामध्ये दोन सभागृहे आहेत. लोकसभा आणि राज्यसभा. लोकसभा हे लोकांचे सभागृह आहे आणि राज्यसभा ही राज्यांची परिषद आहे.

- संसद सदस्य आणि विधानसभेचे सदस्य बनवतात.
- जनता सर्वाना निवडून देते आणि त्यामुळे त्यांच्या विषयांचा थेट आढावा घेतला जातो.
- ते नवीन कायदे बनवतात आणि आवश्यकतेनुसार विद्यमान कायदांमध्ये सुधारणा करतात.
- या व्यतिरिक्त, भारतीय संविधान सार्वजनिक धोरणे तयार करण्यात अनुकूल आहे आणि म्हणून फेडरल सरकारच्या संरचनेच्या तरतुदी आहेत.

कार्यपालिका (Executive)

- राष्ट्रीय स्तरावर राष्ट्रपती कार्यकारिणीचे नेतृत्व करतात तर राज्य स्तरावर त्यांच्या प्रशासनासाठी राज्यपालांची नेमणूक केली जाते.
- पंतप्रधान आणि मुख्यमंत्री राष्ट्रीय आणि राज्य स्तरावर कार्यकारिणीची वास्तविक शक्ती वापरतात.
- कायदे अंमलात आणणे, ही कार्यकारिणीची जबाबदारी आहे. कायदेमंडळाने मांडलेले कायदे आणि धोरणे यांची अंमलबजावणी करणे हे कार्यकारिणीचे काम असते.
- शिवाय, वेगवेगळे मंत्री आणि राज्यमंत्री जसे की अर्थ, अवलंबित्व, गृह मंत्रालय इत्यादींसह शासनाच्या विविध क्षेत्रांवर देखरेख करतात.
- कायदेमंडळाला कार्यकारिणीसाठी उत्तरदायित्वाचा अधिकार आहे, ज्यांच्या कामांवर संसदीय सभागृहांमध्ये चर्चा केली जाते.

न्यायव्यवस्था (Judiciary)

- लोकशाहीच्या स्तंभांची ही स्वतंत्र शाखा आहे, परंतु कार्यकारी मंडळ आणि प्रसारमाध्यमांद्वारे त्यावर नियंत्रण ठेवता येते.
- न्यायव्यवस्था भारतीय राज्यघटनेत नमूद केलेल्या तरतुदींचा अर्थ लावते आणि मुद्दे व खटल्यांचे निर्णय देते.
- शिवाय, ते कार्यकारिणी आणि विधिमंडळावर नियंत्रण ठेवते.

- सर्व न्यायालयांपैकी, सर्वोच्च न्यायालय हे भारताचे सर्वोच्च न्यायालय मानले जाते. प्रत्येक राज्य आणि केंद्रशासित प्रदेशात उच्च न्यायालये आणि कनिष्ठ जिल्हा न्यायालयेदेखील आहेत.
- ही न्यायालये लोकांच्या मूलभूत हक्कांचे संरक्षण करतात, विवादांचे निराकरण करतात आणि न्यायासाठी यंत्रणा प्रदान करतात.

माध्यमे (Media)

- मीडियामध्ये प्रिंट, इलेक्ट्रॉनिक आणि डिजिटल प्लॅटफॉर्मचा समावेश होतो, जे भारतीय लोकशाही राखण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावतात.
- याशिवाय, माध्यमांचे पदनाम "चौथा स्तंभ" किंवा लोकशाहीचा वॉचडॉग म्हणून आहे. मीडिया संस्था विविध विषयांवरील माहिती, बातम्यांचे विश्लेषण प्रदान करण्यासाठी जबाबदार आहेत.
- म्हणूनच, हे नागरिकांना सरकारच्या कृती, त्यांनी बनवलेल्या धोरणांबद्दल तसेच आपल्या समाजात प्रचलित असलेल्या सामाजिक समस्यांबद्दल अपडेट राहण्यास अनुमती देते.
- शिवाय, प्रसारमाध्यमे सरकारच्या अधिकाराची व्याप्तीदेखील तपासतात.
- मीडिया, भ्रष्टाचार, मानवी हक्कांचे उल्लंघन यांसारख्या सामाजिक दुष्कृत्यांचा तपास आणि अहवाल देते. लोकशाहीचे सर्व स्तंभ एकमेकांशी संबंधित आहेत आणि आपल्या लोकशाही संरचनेच्या कार्यक्षम कार्यासाठी तितकेच आवश्यक आहेत आणि त्या असण्याच्या काही उपलब्धी येथे आहेत.

लोकशाहीचे आधारस्तंभ :-

- शासनाच्या प्रत्येक हाताची शक्ती नियंत्रणात ठेवते.
- कोणतेही जुलूम होणार नाही याची खात्री करण्यासाठी शक्ती वितरित करते.
- प्रत्येक स्तंभाला याचा रक्षक बनवून नागरिकांच्या हक्कांचे रक्षण करते. सरकारच्या कार्यामध्ये स्वारस्य संतुलन प्रदान करते
- लोकसहभागद्वारे पारदर्शकता आणि जबाबदारीची हमी देते.

याव्यतिरिक्त, लोकशाहीची चार स्तंभांचे हे परिणाम आहे ?

- **कायद्याचे राज्य** : हे याची हमी देते. प्रत्येकजण, पार्श्वभूमीची पर्वा न करता, समान कायदांच्या अधीन आहे. त्यामुळे स्थिरता, प्लेडिक्टबिलिटी इंड्रिय निष्पक्षतेला प्रोत्साहन देते.
- **मुक्त आणि निष्पक्ष निवडणुका** : यामुळे नागरिक त्यांचे प्रतिनिधी निवडू शकतात आणि त्यांना जबाबदार धरू शकतात. याव्यतिरिक्त, हे राजकीय सहभागास आणि लोकांच्या इच्छेला प्रतिसाद देते.
- **मानवी हक्कांचे संरक्षण** : हे भाषणस्वातंत्र्य, धर्म आणि संमेलन, यासारख्या वैयक्तिक स्वातंत्र्यांचे संरक्षण करते. शिवाय, हे नागरिकांना सशक्त बनवते आणि सहिष्णुततेचे वातावरण आणि विविध दृष्टीकोनांचा आदर करण्यास प्रोत्साहित करते.
- **शक्तीचे पृथक्करण (separation of power)** : हे वितरण करते, कोणत्याही एका गटाला खूप शक्ति-शाली होण्यापासून रोखण्यासाठी, सरकारच्या विविध शाखांमध्ये (विधिमंडळ, कार्यकारी, न्यायपालिका) प्रदान करण्यासाठी शक्ती. अशा प्रकारे, हे चेक आणि बॅलन्स तयार करते, म्हणून सत्तेचा दुरुपयोग आणि भ्रष्टाचार रोखते. म्हणूनच, भारताचे स्वातंत्र्य हे लोकशाहीच्या या चार स्तंभांतून मिळालेल्या सामर्थ्य आणि संतुलनाचा परिणाम आहे.

शैलेशकुमार टेंभरे
बी. कॉम. (द्वितीय वर्ष)

पाऊलवाट... !

धगधगत्या निखाऱ्यावर,
भाजलेली पाऊले चालण्याची,
विझलेल्या आगेमध्ये,
पुन्हा एकदा उमगण्याची,
इच्छा वाहनी,
पेटलेली मने पुन्हा,
पेटण्यास धावती,
एक व्यक्ती एक ज्योत,
पुन्हा एकदा,
सूर्याची पाऊले चालती !

जग अंधार विळख्यात,
मन प्रकाशी चकाकती
भोर काळी अंधार थंड मन,
थंड विचार, शांत ते प्राण,
प्रकाशाच्या शोधामध्ये,
सावल्यांना जाणती,
एक मन, एक चित्त,
एक तण, एक ध्यास,
मशालीच्या आगीमध्ये,
अंधाराला पावती !

कोवळ्या हातांना,
आगीची तळमळ जाणती,
पाऊले पाऊले चालती,
पाऊलवाटांना खुणती,

कुंभाराची मातीही,
जळण्यास मानती,
पीडा क्षणोक्षणी येती,
फुलांचा मखमल जे पाहती,
पुन्हा एकदा प्रयास कर,
कदाचित विजय तुझीच वाट पाहती.

शुभम नेहारे
बी. ए. (द्वितीय वर्ष)

आयुष्याची परीक्षा देऊन तर बघ

जन्माला आला आहेस
थोडं जगून तर बघ !
जीवनात दुःख खूप आहे
थोड सहन करून तर बघ....!!

चिमूटभर दुःखाने कोसळू नकोस
दुःखाचे पहाड चढून तर बघ !
यशाची चव चाखून बघ
अपयश येते निरखून बघ....!!

डाव मांडणं सोपं असतं
थोडं खेळून तर बघ !
घरटं बांधणं सोपं असतं
थोडी मेहनत तर करून बघ....!!

जगणं कठीण, मरण सोपं असतं
दोहींच्या वेदना झेलून तर बघ !
जीणं मरणं एक कोडं असतं
जाता - जाता एवढं सोडवून तर बघ....!!

आणि शेवटी ....
हे जग तुला अजून समजायचं आहे,
थोडं स्वप्नाचं ओझं उचलून तर बघ ....!!

लक्ष्मी ठाकरे
बी. ए. (तृतीय वर्ष)

तहान

सरली सुरेख थंडी
फोफावाला उन्हाळा
संतत्य सूर्य आता
ओकेल तप्त ज्वाला

पक्षी दिशा दिशांना
फिरतील ते थव्यांनी
सुकतील कंठ त्यांचे
मग शोधतील पाणी

सुकली तळी जळाची
पाणी पिण्यास नाही
त्या तान्हुल्या जीवांची
होईल लाही लाही

त्यांच्या जीवाकरिता
इतकी कराच सेवा
वाटीत एवढेसे
पाणी भरून ठेवा

अंकिता गजभिये
बी.कॉम.(इंग्रजी माध्यम)
(प्रथम वर्ष)

जीवन

आयुष्यभर सोबत असून,
जवळ कधी बसत नाही,
एकाच घरात राहून आम्ही
एकमेकांस दिसत नाही.

हरवला तो आपसातला
जिद्दाळ्याचा संवाद
एकमेकांस दोष देऊन
नित्य चाले वादविवाद.

धाव धाव धावती आहे
दिशा मात्र कळत नाही
हृदयाचे पाऊल कधी
हृदयाकडे वळत नाही.

इतके जगून झाले
जगायलाच वेळ नाही,
जगतो आहोत कशासाठी
काहीच कसला मेळ नाही.

शैलेश सहारे
बी.कॉम.(इंग्रजी माध्यम)
(प्रथम वर्ष)

बापाचा विसर पडू देऊ नका

आईची गोष्ट सांगताना,
जरा वेगळचं घडलं.....
बापाच्या तुलनेत आईचं पारडं
नेहमीच थोडं जास्तच भरलं.....

चूक कुणाची नाहीच कारण
जगाला आईचेच अश्रू दिसले.....
पण त्या अश्रूचा हिशोब कुठे आहे?
जे बापाने स्वतःचे स्वतःच पुसले.....

उग्र, कठोर, रागावणारा अन
मारणारा बाप सगळ्यांनी पाहिला....
पण त्याच्या मनाचा हळवा कोपरा,
कायम अंधारातच राहिला....

स्वतःची सगळी ध्येय नी स्वप्ने,
मुलांच्या माध्यमातून पाहतो आहे.....
लेकरांचं आयुष्य घडवण्यासाठी,
स्वतःचे जीवन वाहतो आहे....

आईची थोरवी जरूर सांगावी, पण,
एक चूक घडू देऊ नका.....
देवकी यशोदेच्या प्रेमापुढे,
वासुदेवाचा विसर पडू दे देऊ नका.....

कु. रुचिता हिवसे
एम.एस्सी. (द्वितीय वर्ष)

निसर्ग

सकाळचं रम्य ते त्यांचे सौंदर्य
पहावसं वाटतं,
सूर्याच्या तेजाची कोवळी किरणे
आपल्याला आपुलकीचं दर्शन घडवून जातं

सकाळी सूर्याचे दर्शन झाल्यावर
रुसलेली माणसेदेखील
प्रसन्न झालेली दिसतात,
निसर्ग म्हणजे जिवाभावाचं घर असतं.
निसर्ग म्हणजे प्रेम, माया

त्याच्या संगतीत मनसोक्त
जगून घ्यावसं वाटतं
हिरवे हिरवे रान जणू त्या
निसर्गाचे निर्मळ पाणी
सोबत पाखरांची मधुर गाणी,
किती रम्य ते सुंदर
वातावरण मन प्रसन्न होऊन जातं.

समुद्राच्या लाटा जणू आपल्याला
हसवायलाच येत असतात
पृथ्वी वरचं हे हिरवंगार
वातावरण बघता जणू हा निसर्ग संपूर्ण
आपलाच असावा

हे संपूर्ण दृश्य माझ्या
नजरेत आठवताना
आणि मन झाले प्रसन्न
निसर्ग बघताना

देवयानी ताथोडे
बी.ए.(तृतीय वर्ष)

उम्मीद

प्यार करो,
जी भर के करो ।
न रखना किसी के प्यार कि उम्मीद ।
सहायता करो,
जितनी कर सके करो ।
न रखना किसी के सहायता कि उम्मीद ॥

लक्ष्य रखो,
जी जान मेहनत करो ।
न रखना सफल लक्ष्य की उम्मीद ।
इम्तिहान
जितनी जिंदगी ले उतनी देना।
न रखना सफल इम्तिहान की उम्मीद ॥

जन से
न रखना छोटी सी उम्मीद ।
स्वयं से,
न रखना बढी भी उम्मीद ॥

दुःख का,
प्रारंभ है उम्मीद ।
दुःख का,
अंत में भी है उम्मीद ॥

चित्रलेखा घाडगे
बी. एस्सी. (तृतीय वर्ष)

खुद को पहचाने

सफलता की ओर बढ़ते कदम,
मन में उम्मीद के दिये जलाएँ?
हर संघर्ष से ताकद पाए
हर मुश्कील को विजय समझाए ।

आसमान की ऊंचाई को छूना है,
सपनों को हकीकत में बदलना है।
हौसला ना हारे, चलो आगे,
अपने अंदर की शक्ति से साथ चले।

आओ नई राह पर मिलकर चले,
खुशियों की और मुस्कान संग ले ।
हर रोज नई उम्मीद के साथ,
आने वाले कल का स्वागत करें।

अपने सपनों को पंख दे,
आसमान तक उड़ान भरे।
कठिनाइयों को नापास करे,
स्वप्नों की दुनिया में खो जाये।

जीवन की धूप और छाँव मे,
हर पल अपनी खुशियों को ढूँढे ।
हर कठिनाई से सीखें और बढ़े,
खुद को पहचाने, खुद को पहचाने।

शैलेशकुमार टेंभरे
बी.कॉम. (द्वितीय वर्ष)

" Life is Puzzle "

It's solved quickly or take its time,
Each piece's are valuable in their own line

Some twists, some turns, moves we made,
Looking its done, but not finished yet.

Colours and patterns we wanna match,
Little by little, it's starts joining catch

By placing all stuffs, proper side by side,
We play and won the game, called life !

Mahima V. Gajbe
M.Sc. I

*You try to make Youreself,
into a dream.*

*That will become true in,
the course of future time.*

Gunjan Umesh Thakre
XII Sci. (IT)

Love Yourself.....!!

Love Yourself, for everyone's taken,
Let Self doubt be fully shaken.
Every Scar, every smile every tear,
shapes the person standing here.

In a world so vast, you're a single star,
shining brightly just the way you are.
No need to change, to bend or sway,
you're perfect in your unique way!.

In the quiet, in the storm,
In every shape, in every Form
know your value, I feel your worth,
Celebrate your unique birth

so stand tall, with heart so pure,
Love yourself, of that be sure.
In loving you, the journey starts,
Healing hearts and warming hearts.

There's a Season to love another's soul,
But first, let self-love make you whole.
Accept your quirks, your flaws, your grace,
Embrace the mirror, love that Face.

Diksha B. Wahane
B.A. III

Objectives and Reality of the Indian Constitution

The Objectives and Reality of the Indian Constitution "Our Constitution is a rich and extensive Social document that encapsulates the dreams our freedom fighters had for the nation" The Indian Constitution, adopted on January 26, 1950, the supreme law of the land, laying down the framework for the political, legal, and administrative structure of the Republic of India. Drafted by the Constituent Assembly under the leadership of Dr. B.R. Ambedkar, the Constitution was designed to provide justice, equality, liberty, and fraternity citizens, regardless of their background, religion, of social status.

It was a bold Step toward creating a sovereign, democratic republic after centuries of Colonial rule. The framers of the Constitution were not only tasked with creating a legal document but also with establishing a vision of an egalitarian society.

The Preamble to the Constitution highlights its key objectives: Securing justice, liberty, equality, and promoting fraternity However, While these objectives are enshrined in the constitution, the reality of their implementation has been far from simple. India diversity, both in presented unique challenges in fully realizing the aspirants set out by the framers.

Issues such as poverty, Inequality, religious tensions, gender dissemination, and political corruption have hindered the smooth realization of the constitution lofty goals. Thus, this essay will examine the objectives of the Indian Constitution and critically analyse how far these objectives have been achieved in practice, reflecting on the complex reality of governance and societal transformation in post-independence India.

The Preamble of the Indian Constitution Opens with the words, " We the People of India, having solemnly resolved to constitute India a severing, socialist, Secular, Democratic Republic. These words encapsulate the fundamental objectives that the constitution seeks to achieve.

The preamble expresses the values of justice, Liberty, equality and fraternity, which the constitution seeks to secure for all its citizens. It establishes India as a republic, reflecting the severingnty of the people, and highlights the nation's commitment to democracy, secularism and socialism. The objective outlined in the preamble are enshrined in various parts of the constitution, creating a comprehensive framework that touches upon every aspect of governance and individual rights.

Establishing a Severing Republic

One of the primary objective of the India constitution is to establish India as a severing republic. Following the end of British colonial rule in 1947, India was no longer under foreign control. The framers of the Constitution sought to create a system where Indians Political power resided with its citizens, not with an external ruler or colonial power, The sovereignty of India means that it is free to make its wen laws, conduct foreign relations, and determine its own political system, without interference from external forces. This objective is reflected in the constitution's preamble and reinforced by provision such as article 1, which defines India as a " union of State", emphasizing the country's territorial integrity. India' Sovereignty is further protected by the structure of the constitution, which provides for an independent judiciary and an accountable executive, both of which ensure that the principles of democracy and the rule of law are up held.

Securing Justice- Social, Economic and Political

The constitution outlines three types of justice social, economic, and political each of which aims to address historical in equalities and promote the welfare of marginalised communities

Social Justice

in the Indian context refers to the removal of social barriers based on caste, religion, and gender, which gave historically prevented equal participation in society. The constitution in dudes provisions that specifically seek to abolish unteachability (Article 17), a practice that relegated certain groups to the lowest status in society.

Additionally, the Constitution provides for affirmative action through Reservations in education, employment, and political representation for Scheduled Castes (SC), Scheduled Tribes (ST), and others. Backward classes (OBCs). These measures aim to uplift historically disadvantaged groups and ensure their social inclusion.

Economic justice in India

The Constitution is aimed at reducing inequalities in wealth and ensuring that are distributed equitably. The Constitution recognizes that the state has a role to play in ensuring that the economy serves the needs of citizens, particularly the poor and marginalised. The Constitution's directive principles of state policy (Part IV) guide the state in formulating policies that promote welfare, such as the provision of affordable healthcare, education, and housing, as well as the creation of job opportunities for all.

Despite these provisions, economic justice remains an ongoing challenge. While India has made significant progress in economic development, income inequality continues to be a major issue. The wealth gap between the rich and the poor has been widening in recent decades. Addressing economic justice is an evolving challenge for Indian policymakers.

Political justice

Is enshrined in the Constitution through the principle of universal suffrage. The right to vote is guaranteed to every adult citizen of India, irrespective of caste, religion, gender, or social status. This marks a significant departure from the colonial era, when political participation was restricted. Through regular elections and a multi-party system, the Indian Constitution ensures that the political system remains accountable to the people. The Constitution also provides for the protection of political rights and civil liberties, ensuring that citizens can express their views, assemble peacefully, and participate in governance. However, political justice remains threatened by corruption, dynastic politics, and social inequalities that can sometimes prevent the full participation of marginalised groups in the political process.

Securing Liberty of Belief, faith and Worship

Liberty is one of the fundamental values enshrined in the Constitution. The Constitution guarantees fundamental rights, including the right to freedom of speech, expression and belief as well as the right to practice one's religion. The right of free speech (Article 19) citizens can express their opinions, criticize the government, and participate in public discourse. The freedom of religion (Article 25) protects individuals from discrimination based on their faith and guarantees the right to practice and propagate one's religion.

However, these rights are not absolute. They can be limited in cases where public order, security, or the integrity of the state is threatened. The challenge lies in striking a balance between individual liberties and the collective needs of society, ensuring that these freedoms are exercised responsibly.

Equality of Status and Opportunity

Equality is a cornerstone of the Indian Constitution, and it is enshrined in the document through various provisions that guarantee equal treatment before the law. Article 14 guarantees equality before the law, ensuring no person or group is discriminated against based on arbitrary distinctions. Article 15 prohibits discrimination on the grounds of religion, race, caste, sex, or place of birth, ensuring that all citizens have equal access to opportunities. The Constitution also provides for affirmative action through reservations for marginalised communities (Article 16). These provisions aim to address historical injustices and provide a playground for those who have been denied opportunities due to their social status.

Despite these provisions, inequality remains a significant challenge in India. Discrimination based on caste, gender, and economic status persists, particularly in rural areas. The affirmative action has been the subject of controversy, with some arguing that it perpetuates divisions rather than promoting true equality.

Promoting fraternity and National Unity

Fraternity as outlined in the Preamble, is the idea of fostering brotherhood and unity among their background. India is a land of immense diversity, with hundreds of languages, religions, cultures, and ethnicity coexisting. The Constitution seeks to promote national unity by emphasizing the importance of mutual respect and understanding among different communities.

The Constitution's provisions regarding linguistic, religious, and cultural rights are designed to protect the rights of minorities and ensure their representation in the political process. The recognition of multiple languages (Article 343) and the protection of religious freedoms are key components of this objective. National Unity, however, remains a challenging goal, particularly in the face of Regionalism, linguistic differences, and religious tensions. The Constitution provides mechanisms for the peaceful resolution of conflicts, but the reality of maintaining unity in such a diverse country is an ongoing challenge.

Securing the Welfare of the People

The Directive Principles of State Policy, though not enforceable by law, serve as guidelines for the government in formulating policies aimed at securing the welfare of the people. These principles include provisions for adequate livelihood, education, health, and shelter for all citizens. The aim is to create a welfare state that guarantees the basic necessities for all its people. The welfare state model outlined in the Constitution has been the basis for several social programs, including the right to education, the right to food, and the right to work. These initiatives aim to address the basic needs of the population and ensure that every citizen has access to opportunities for better life.

The Reality of the Indian Constitution

While the Indian Constitution sets forth ambitious goals, the reality of achieving these objectives has been marked by both progress and setbacks. The vast socio-economic disparities, historical inequalities, and complex social dynamics of India present significant challenges to the full realization of the Constitution's objectives. Below, we examine some of the challenges faced in realizing these objectives.

Challenges in Securing Social and Economic Justice

Challenges in Securing Social and Economic Justice Though the Indian Constitution lays the foundation for social and economic justice, implementation has often been a difficult task. The reservation system, aimed at uplifting marginalised communities, has been a subject of debate. While it has provided access to education and employment

opportunities for many historically disadvantaged groups, it has also sparked resentment among other sections of society. There are concerns that the system perpetuates identities and may lead to social caste-based divisions.

Economically, India has made significant progress in terms of GDP growth and industrialization. However, the benefits of this growth have not been equitably distributed. Inequality remains a major issue, with a large percentage of the population still living in poverty. Access to quality education, health care, remains and employment opportunities limited for many, particularly in rural areas.

Religious and Cultural Pluralism

India's diverse religious and cultural fabric is both a strength and a challenge. The Constitution guarantees religious freedom, but in practice, religious intolerance has at times surfaced, particularly in the form of communal violence and discrimination against religious minorities. While Secularism is Cornerstone of the Indian state, instances of religious-based Politics and societal divisions persist, challenge the objective of fraternity and national unity.

Gender Equality and Empowerment

Gender Equality and Empowerment "Despite the Constitutional guarantee of gender equality, women in India continue to face significant challenges. Issues such as child marriage, dowry, female infanticide, and domestic violence remain widespread, particularly in rural areas. The political representation of women is disproportionately low. Women often encounter barriers to equal participation in education and employment. While legal frameworks for gender equality exist, societal attitudes towards women often undermine these provisions. Gender-based violence, including sexual harassment and domestic violence, remains a critical issue, and the system often fails to provide adequate protection or deliver justice to women.

Political and Civil Rights

India has a robust democratic system, but challenges to political and civil rights persist. Corruption, political dynasticism, and a lack of accountability in the functioning of the democratic system.

governance have undermined While elections are free and fair, the political landscape is often dominated by money and muscle power and marginalised communities a fair opportunity to participate in the political Process.

Moreover, freedom of expression and the press have come under threat in recent years, with Instances of Censorship. Suppression of descent more becoming more common. The growing political polarization has also to a decline in constructive dialogue and has created divisions within society.

National Unity and Regionalism.

India's federal structure and the recognition of linguistic, religious, and it regional identities have allowed for the accommodation of India's diversity. However, regional demands for autonomy challenge linguistic identity, and the rise of regional political parties have sometimes created tensions within the union. Issues of national unity have been tested by movements for statehood, regional autonomy, and secession such as in Kashmiri and the North- fast, presenting challenges to the objective of a unified nation "May the guiding principles of our Constitute lead us towards guiding principles harmony" The Indian Constitution is a visionary document that seeks to establish a just, democratic, and inclusive society.

Its Objective – Securing Justice, Liberty equality, fraternity, and promoting national welfare reflect the aspirations of Indian people at the time of independence While India has made significant progress in achieving these objectives, challenges remain in deep-rooted inequalities and divisions that continue to exist in society. The Indian Constitution, while a remarkable achievement, is not a static document. It must continue to evolve and adopt to the changing needs of The path to realizing the full promise of Continuous effort.

The Constitution requires. continues effort a a commitment to democratic principles, and a shared vision of a society that is truly! inclusive, just, and equitable for all its citizens. As forward in the 21st Century; the constitution will remain - the bedrock It must continue to evolve and adopt to the changing needs of The path to realizing the full promise of Continuous effort,The Constitution requires. continues effort a commitment to democratic principles, and shared vision of a society that is truly! inclusive, just, and equitable for all its citizens. As forward in the 21st Century; the constitution will remain the bedrock upon which its democracy is built and the guiding force that shapes its future.

Aarti Salam
B. A. III

Chhatrapati Shivaji Maharaj : A Beacon of Inspiration for Today Generation

The annals of History are replete with tales of valou and heroism, but few figures stand as tall and enduring as chatrapati Shivaji Maharaj born into a turbulent era of foreign domination and politacal upheavl Chhatrapati Shivaji maharaj emergend as a beacon of hope and resilience carving out a empire that stood as a bastion of freedom and sovereignty.His life and legacy continue to inspire generation.Offering invaluable lesson in leadership governance and patriotism.From the very inception shivaji was destined of greatness.Born of February 19,1630 in the hill fort of Shivneri,located near Pune was nurtured amidst the Maharashtra Shivaji was nurtured amidst the rugged terrain and the echoes of material valor.His Upbringing shaped by the teaching of mothe jijabai and the guidance of his mentor,dadoji kondadev,instilled in him a sense of provide and patriotism for his land and people.It was within this crecible of love and sacrifice that shivaji's indomitable spirit was forged, laying the foundation for his future endeavour.Shivaji Maharaj's vision transcended the confine of this time,encompassing the lofty ideals of justice,and equality and selfy rule.He envisioned s realm where every individual,irrespective of caste,or social status could flourish under the banner of hindavi swarajya. His words,a single blow does not break a stone, encapsulate his unwavering resolve and determination in the face of adversity,erving as a rallying cry for generation to come.In the pages of history,Shivaji Maharaj's Military genius shine brightly, illuminating the path for future generation of actions and strategist.He revolutionized the art of warfare,employing innovative tectics and guerrilla warfare tenchniques to outmaneuver and outwit his adversaries his words,"The hero is brave before a crowed but even braver when he's alone,"exemplify his courage and tenacity.Inspiring courage in the hearts of his enemies.But Shivaji Maharaj's legacy extends beyond the battle field;it permeates every facet of governance and admini-stration.He was not merely a conqueror but a visionary leader who implemented for reaching reforms aimed who at ensuring good governance and socioeconomic development. His emphasis on decentralization,local self-government and decentralization, local self - government and

---

meritocracy laid the groundwork for a prosperous and inclusive society. Chhatrapati Shivaji Maharaj's early life and background serve as the foundation upon which his illustrious legacy was built. Shivaji was born into the illustrious Bhosle clan of the Maratha empire, his father Shahaji Bhosle was a prominent military leader, while his mother, Jijabai, was a woman of remarkable strength and character who played a role in shaping his upbringing. Shivaji's early years were marked by exposure to the Deccan region riddled with foreign invasion and internal strife. The fragmented political landscape provided fertile ground for ambitious leaders to carve out their domains, and Shivaji wasted no time in seizing the opportunity to assert his authority. Despite being born into a time of political turmoil and foreign domination, Shivaji was instilled with a strong sense of pride and patriotism for his land and people. His upbringing influenced by the teaching of his mother and the valorous deeds of his ancestors, imbued him with a deep-rooted commitment to the cause of his people. As he grew older, Shivaji began to actively participate in military expeditions alongside his father, Shivaji Bhosle, gaining invaluable experience in warfare and statecraft. These early experiences would shape his worldview and provide him with the skills and knowledge necessary to navigate the complex political landscape of 17th century India in the crucible of Shivneri fort, amidst the towering cliffs and rugged terrain of the Sahyadri mountains. Shivaji Maharaj's destiny began to unfold. His early life and background laid the groundwork for his future endeavors, instilling in him the values of courage, resilience, and unwavering commitment to the cause of his people. As he embarked on his journey to fulfill his destiny, Shivaji Maharaj would draw upon the lessons learned in his formative years to become one of the greatest warriors and statesmen in Indian history. Chhatrapati Shivaji Maharaj's vision and ambition were deeply rooted in the principles of justice, equality, and self-rule for the Indian people from the early stages of his life. Shivaji harbored a fervent desire for life to liberate his homeland from foreign domination and establish a sovereign Maratha kingdom where every individual could thrive irrespective of caste, creed, or social status.

One of Shivaji's most enduring legacies is his vision of Hindavi Swarajya, which he tirelessly pursued throughout his life. Hindavi Swarajya encompassed the ideals of self-rule and autonomy for the Indian people, free from the shackles of foreign oppression. Shivaji envisioned a realm where justice prevailed, where the rights and dignity of every individual were safeguarded under the benevolent rule of a just and compassionate sovereign.

Shivaji Maharaj's ambitions extended beyond territorial expansion; they were rooted in the empowerment of the common man and the protection of their rights and freedoms. He sought to establish a decentralized administrative system that empowered local communities and promoted meritocracy over birthright. Under his rule, individuals from diverse backgrounds and communities were welcomed into authority based on their abilities and qualifications, rather than their social status or lineage.

Shivaji's vision for Hindavi Swarajya was not merely a dream. It was a driving force that propelled him to overcome seemingly insurmountable odds and forge a path towards liberation and sovereignty. His unwavering commitment to his vision inspired countless individuals to rally to his cause, forging a united front against foreign aggression and tyranny. Throughout his reign, Shivaji Maharaj remained steadfast in his pursuit of Hindavi Swarajya, employing both diplomacy and military powers to expand and consolidate his empire. His ambitions knew no bounds as he sought to create a realm where justice, equality, and prosperity flourished for generations to come. Chhatrapati Shivaji Maharaj was not only a formidable military leader but also a visionary administrator who implemented several pioneering reforms aimed at ensuring good governance and socio-economic development within his realm. Recognizing the importance of effective administrative reforms that would have a lasting impact on the Maratha empire, Shivaji decentralized administrative power, granting significant autonomy to local communities and regions. He established a system of self-governing units known as "Panchayat" at the village level, where elected representatives were responsible for resolving local disputes, collecting taxes, and overseeing community affairs.

This decentralized approach empowered rural communities, fostered a sense of ownership and responsibility among the populace, and ensured that governance was responsive to the needs of the people.

Meritocracy and bureaucratize reforms :

Shivaji Maharaj instituted a meritocratic system of governance, where appointments to administrative positions were based on competence and merit rather than hereditary privileges. He created a bureaucracy comprising ministers, revenue officers, and judicial authorities who were selected for their administrative acumen and integrity. This emphasis on meritocracy helped to professionalize the administration, promote efficiency, and curb corruption.

Revenue Reforms :

Shivaji Maharaj introduced several reforms aimed at improving the revenue administration of his kingdom. He implemented a system of land revenue assessment based on the actual productivity of the land, rather than fixed rates. This helped to alleviate the burden on peasants and ensure a fair and equitable distribution of resources. Additionally, Shivaji introduced measures to prevent exploitation by revenue officials and landlords, thereby protecting the interests of the farming community.

Judicial reforms :

Judicial system in maintaining social orders and dispensing justice. Shivaji Maharaj reformed the judicial administration of his kingdom, he established courts of law with appointed judges who were tasked with adjudicating disputes and dispensing justice according to the principles of equality and fairness. Shivaji ensured that the judiciary remained independent of political interference, thereby upholding the rule of law and safeguarding the rights of his subjects.

Infrastructure development :

Shivaji Maharaj recognized the importance of infrastructure in promoting economic growth and facilitating trade and commerce. He undertook extensive infrastructure development projects, and forts, which not only improved connectivity within his kingdom but also enhanced its defensive capabilities. Shivaji's focus on the development that laid the groundwork for the prosperity and stability of the Maratha Empire.

In addition to civil administration, Shivaji paid for the management of his military forces. He established a well-trained and disciplined army comprising infantry, Cavalry and artillery units, which were supplemented by a formidable navy. Shivaji's military administration was characterized by strategic planning, logistical efficiency, and technological innovation, enabling his forces to successfully defend his kingdom and expand its territories. Overall, Chhatrapati Shivaji Maharaj's reforms were instrumental in laying a strong and prosperous Maratha Empire. His emphasis on decentralization, meritocracy, and justice helped to foster a sense of unity and cohesion among his subjects while his focus on infrastructure development and military administration ensured the security and prosperity of his realm. Shivaji's administrative legacy continues to inspire leaders and policy makers, serving as a testament to the enduring principles of good governance and enlightened leadership. The legacy of Chhatrapati Shivaji Maharaj transcends the confines of history books. It lives on in the hearts and minds of millions of people across India and beyond. His undying courage, unwavering determination, and commitment to the welfare of his people serve as a beacon of inspiration for today's generation. In a world fraught with challenges and uncertainties, Shivaji Maharaj's life offers valuable lessons in resilience, integrity. His ability to surmount adversity through sheer grit and determination serves as a testament to the human spirit's boundless potential. Chhatrapati Shivaji Maharaj remains an enduring symbol of courage, resilience, and statesmanship. His life and legacy continue to inspire generations, reminding us of the conviction, perseverance, and righteous and righteous action. As we navigate the complexities of the modern world, let us draw inspiration from the indomitable spirit of Shivaji Maharaj and strive to emulate his virtues in our pursuit of a better tomorrow. As he famously said, "The hero is brave before a crowd, but even braver when he's alone." Let us, therefore, embrace the challenges that lie ahead with fortitude, knowing that the Spirit of Shivaji Maharaj resides in each one of us, guiding us towards a brighter future.

Payal Wanjari
B. A. II

आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धा

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेत खालील संघानी सहभाग नोंदवून नेत्रदीपक यश प्राप्त केले.

* संघ याप्रमाणे १) कबड्डी (मुले), २) खो-खो (मुले/मुली), ३) योगासन (मुले/मुली), ४) व्हॉलीबॉल (मुली), ५) बॉल बॅडमिंटन (मुले/मुली) ६) हॅण्डबॉल (मुली), ७) रग्बी

१) आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धा निकाल खालीलप्रमाणे:- कबड्डी (मुले) : नागपूर विद्यापीठ आंतरमहाविद्यालयीन कबड्डी 'एक' झोनच्या स्पर्धा आपल्या महाविद्यालयाच्या मैदानावर दि. ५ ऑक्टोबर ते ७ ऑक्टोबरपर्यंत आयोजित करण्यात आल्यात. या झोनमध्ये एकूण २४ संघानी सहभाग नोंदविला. झोनच्या अंतिम सामन्यात ए. डी. कॉलेज, भारसिंगी या संघाला नबीरा महाविद्यालयाने पराभूत करून विद्यापीठाच्या उपांत्यपूर्ण सामन्यात प्रवेश केला. या स्पर्धा ७ व ८ ऑक्टोबरला एस. बी. सिटी महाविद्यालय, नागपूरला संपन्न झाल्यात. यात महाविद्यालयाच्या संघाने उपांत्यपूर्ण सामन्यात कलोडे महाविद्यालय, नागपूरला पराभूत करून विद्यापीठाचे चौथे स्थान प्राप्त झाले.

गुणवत्तेच्या आधारावर * १) यश अडागळे (बी.ए. १), २) सुजल खुरुजुसे (बी.ए. १), ३) उमेश सावरकर (बी.एस्सी. ३) यांची निवड विद्यापीठ चाचणी करिता करण्यात आली.

२) खो-खो मुली : मुलींच्या आंतरमहाविद्यालयीन खो-खो स्पर्धा महिला महाविद्यालय, नंदनवन, नागपूर येथे दिनांक २१ ऑक्टोबर ते २४ ऑक्टोबरपर्यंत घेण्यात आल्यात. आपला संघ एक झोनमधून विजय प्राप्त करून अंतिम फेरीत दाखल झाला. अंतिम फेरीत महिला महाविद्यालय, नंदनवन या महाविद्यालयाचा एकतर्फी पराभव करून नबीरा महाविद्यालयाच्या संघाने विद्यापीठाचे सलग १२ वेळा विजेतेपद पटकावून इतिहास रचला. या विजयी संघाला संस्थेचे अध्यक्ष श्री फडणविस, प्राचार्या भागडीकर यांच्या हस्ते ट्रॉफी प्रदान करण्यात आली.

* **विजयी संघ :** चेतना सावरकर (एम.ए.२), २) यशोदा उमाठे (बी.कॉम ३), ३) युक्ती वैद्य (बी.ए. ३), ४) समीक्षा गजबे (बी.ए. ३), ५) मनस्वी सातफळे, ६) नेहा पेठे, ७) कोडमेडवार, ८) अनुष्का इंगोले, ९) प्राची नेहारे, १०) रेवतकर यापैकी सात खेळाडूंची निवड, चाचणीकरिता करण्यात आली. या निवड चाचणी दि. २८ ऑक्टोबर ते २९ ऑक्टोबर, २०२४ पर्यंत महिला महाविद्यालय येथेच घेण्यात आल्यात. तर यापैकी ५ खेळाडूंची निवड विद्यापीठ संघात करण्यात आली.

३) खो खो (मुले) : या मुलांच्या स्पर्धा दि. २४ ऑक्टोबर ते २७ ऑक्टोबर, २०२४ पर्यंत महिला महाविद्यालय, नंदनवन नागपूर येथे संपन्न झाल्यात, यात मुलांनी झोनच्या अंतिम सामन्यापर्यंत मजल मारली. झोनच्या अंतिम सामन्यात संघ पराभूत झाला या खेळाडूंपैकी, १) गाढवे २) रोकडे यांची चाचणीकरिता निवड करण्यात आली. निवड चाचणी २७ ऑक्टोबर ते २९ ऑक्टोबर, २०२४ पर्यंत त्याच ठिकाणी संपन्न झाल्यात तर गाढवे यांची राखीव खेळाडू म्हणून निवड करण्यात आली.

४) व्हॉलीबॉल (मुली) : या स्पर्धा दि ११ ऑक्टोबर ते १५ ऑक्टोबर, २०२४ पर्यंत शासकीय विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर येथे घेण्यात आल्यात. यात महाविद्यालयाच्या संघाने झोनच्या अंतिम फेरीत प्रवेश मिळविला मात्र झोनच्या अंतिम फेरीत संघ बाद झाला. निवड चाचणीकरिता

१) देवयानी वाकडे २) रितेशा धमदे ३) उज्वला वाळके यांची निवड करण्यात आली. तर देवयानी वाकडे ही विद्यापीठ संघात निवडल्या गेली.

५) योगासन (मुले / मुली) : च्या आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धा दि. ६ डिसेंबर ते ७ डिसेंबर, २०२४ ला महिला महाविद्यालय, वर्धा येथे घेण्यात आल्यात. यात सहभागी संघापैकी महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघाने सतत १२ व्यांदा विजेतापद पटकावले.

* **विजयी संघ :** श्रेया धमदे (बी.बी.ए. ३), २) प्रियंका राऊत (एम.ए. १), ३) मोनिका राऊत (बी.एस्सी. २), ४) पूर्वा खरपकर (बी.एस्सी. ३)

६) हॅन्डबॉल (मुली): हॅन्डबॉल मुलीच्या स्पर्धा दि १६ डिसेंबर ते १८ डिसेंबर, २०२४ ला प्रियदर्शनी शारीरिक शिक्षण महाविद्यालय, वानाडोंगरी नागपूर येथे झाल्यात. महाविद्यालयाच्या संघाच्या दुसऱ्या फेरीत पराभव झाला. यात चांगल्या खेळाच्या प्रदर्शनामुळे, १) कु. धनश्री नासरे (बी.कॉम २), २) वैष्णवी ढोरे (बी.बी.ए.२), ३) समीक्षा गोंडाणे (बी.कॉम.२) या तीन खेळाडूंना निवड चाचणीकरिता निवडल्या गेले तसेच यात कु.ममता बारोडे (बी.ए. २), प्रिती नागदेवे (बी.कॉम. २) यांनी सहभाग नोंदविला.

७) बॉल बॅडमिंटन: नागपूर विद्यापीठ आंतरमहाविद्यालयीन बॉल बॅडमिंटन स्पर्धा ही २८ फेब्रुवारी ते १ मार्च २०२४ पर्यंत आपल्या महाविद्यालयात घेण्यात आली. या स्पर्धेकरिता एकूण मुलींच्या संघामध्ये २२ व मुलांच्या संघात २४ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. या दोन दिवस झालेल्या स्पर्धेत सहभागी संघापैकी मुलींमध्ये (प्रथम) क्रमांक जे.बी. सायन्स, वर्धा २) नबीरा महाविद्यालय (द्वितीय), ३) जी.एस. कॉमर्स कॉलेज, नागपूर (तृतीय) क्रमांक मिळविला. मुलांमध्ये १) (प्रथम) क्रमांक जे.बी., सायन्स वर्धा २) (द्वितीय) नबीरा महाविद्यालय काटोल व जी.एस.कॉमर्स कॉलेज, नागपूर यांनी (तृतीय) क्रमांक मिळविला. या प्रावीण्य प्राप्त संघाना उपप्राचार्य डॉ. विकास बारसागडे यांच्या हस्ते ट्रॉफी देऊन गौरविण्यात आले.

८) बॉल बॅडमिंटन निवड चाचणी (मुले/ मुली): विद्यापीठाने प्रथमच बॉल बॅडमिंटन या खेळाकरिता (मुले / मुली) निवड चाचणी आयोजित करण्याची संधी दिली. ही निवड चाचणी २ मार्च व ३ मार्चला १ मैदानावर घेण्यात आली. यात (४० मुले) व (३५ मुली) खेळाडूंनी सहभाग नोंदविला. या निवड समितीमध्ये १) डॉ. अनिल चरडे २) मोहोड यांच्या मार्गदर्शनाखाली मुला मुलींचे संघ निवडण्यात आले. या स्पर्धा व निवड चाचणी आयोजित करण्याची संधी दिल्याबद्दल क्रीडा विभाग प्रमुख डॉ. विशाखा जोशी यांचे आभार व्यक्त केले. या स्पर्धा आयोजित करण्या करिता प्रा. अमित खांडेकर, प्रा. परेश देशमुख, मिलींद चौधरी, अक्षय सावरकर, शिके यांनी परिश्रम घेतले तर डॉ. तेजसिंह जगदळे यांनी स्पर्धा प्रमुख म्हणून काम पाहिले.

९) नागपूर विद्यापीठ आंतरमहाविद्यालयीन विजयी व उपविजय संघ -

- १) खो-खो (मुली), १२ सलग वेळा विजेतेपद
- २) योगासन (मुली), सलग १२ वेळा विजेतेपद
- ३) बॉल बॅडमिंटन (मुली) उपविजयी
- ४) बॉल बॅडमिंटन (मुले) उपविजयी

१०) पश्चिम विभाग व अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धाकरिता निवड झालेले खेळाडू

- १) श्रेया पंजाबराव धमदे (बी.बी.ए.३), योगासन किट्स युनिव्हर्सिटी, भुवनेश्वर
- २) प्रियंका विजय राऊत (एम.ए.१), योगासन किट्स युनिव्हर्सिटी, भुवनेश्वर
- ३) मोनिका राऊत (बी.एस्सी.), योगासन किट्स युनिव्हर्सिटी, भुवनेश्वर
- ४) आकाश लालचंद बुरडे (बी.ए.), योगासन किट्स युनिव्हर्सिटी, भुवनेश्वर
- ५) पायल मुरोडिया, बॉल बॅडमिंटन अलगप्पा विद्यापीठ, तामिळनाडू
- ६) प्रियंका बेहनिया, बॉल बॅडमिंटन अलगप्पा विद्यापीठ, तामिळनाडू
- ७) गौरव पालीवाल, बंगळुरू नॉर्थ विद्यापीठ, कर्नाटक
- ८) मयुर तांबुस्कर, बंगळुरू नॉर्थ विद्यापीठ, कर्नाटक
- ९) ममता पांडुरंग घाटोळे (बी.ए.), किट्स युनिव्हर्सिटी, भुवनेश्वर
- १०) देवयानी वाळके (बी.बी.ए.), श्री. खुशालदास विद्यापीठ, हनुमानगढ
- ११) धनश्री मोहन नासरे (बी.कॉम २), चौधरी बंसीलाल विद्यापीठ, भिवानी
- १२) मनस्वी श्रीराम सातफळे (बी.बी.ए.), राज्य गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली
- १३) लुकेश गजानन सावरकर (बी.एस्सी. ३)

अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ संघाचे योगासन सराव शिबीर :

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ निवड झालेला योगासन (मुले / मुली) संघ यांचा किट्स युनिव्हर्सिटी, भुवनेश्वर येथे दि. २४ डिसेंबर, २०२५ ला झालेल्या स्पर्धेकरिता विद्यापीठाने सराव शिबीर आयोजित करण्याची संधी महाविद्यालयास दिलेली होती. या संघाकरिता प्रशिक्षक म्हणून डॉ. तेजसिंग जगदळे यांच्या मार्गदर्शनात दि. १२ डिसेंबर ते २१ डिसेंबरपर्यंत योग भवन येथे सराव शिबीर घेण्यात आले. हा सराव सकाळी ७ ते ९.३० व सायंकाळी ४ ते ७.३० या वेळेत घेण्यात आला. याची निवासव्यवस्था गर्ल्स हॉस्टेल व महाविद्यालयात करण्यात आली. या संघाला प्राचार्य सुनीलकुमार नवीन सर यांनी शुभेच्छा दिल्या.

योग शिबिराचे आयोजन :

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ शताब्दी महोत्सवानिमित्त आपल्या महाविद्यालयास शहरातील नागरिकांच्या स्वस्थ आरोग्याकरिता योग शिबीर आयोजित करण्याकरिता संधी प्रदान करण्याची मा. कुलगुरू सुभाष चौधरी यांनी परवानगी दिली. हे शिबिर दि २२ जून ते ३० जून, २०२४ या कालावधीमध्ये महाविद्यालयाच्या डोममध्ये महिला व पुरुषांकरिता संयुक्त घेण्यात आले. या शिबिराकरिता नागपूर येथील श्री. हंसराज मिश्रा, श्री. संजय खोडे तर काटोल येथील डॉ. रश्मी चौधरी, कु. भारती तिवारी, डॉ. तेजसिंह जगदळे यांनी शिबिरार्थींना मार्गदर्शन केले. या शिबिराचे उद्घाटन २२ जूनला सकाळी ५.३० वा. संस्थेचे उपाध्यक्ष श्री. निरंजनजी राऊत, प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन यांचे हस्ते करण्यात आले. या शिबिरात १५० शिबिरार्थी दररोज उपस्थित होते. या शिबिराला यशस्वी करण्याकरिता प्रा. अमित खांडेकर, प्रा. परेश देशमुख, डॉ. तेजसिंह जगदळे, भारती तिवारी, मंथन धमदे, सृष्टी धमदे यांनी सहकार्य केले.

कॅप्टन तेजसिंह जगदळे
एन.सी.सी. अधिकारी,
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

राष्ट्रीय छात्र सेना

अहवाल
२०२४-२५

शैक्षणिक वर्ष सत्र २०२४-२०२५ करिता तृतीय वर्षातील 'सी' सर्ट परीक्षा पास झालेल्या १५ कॅडेटच्या जागेवर १५ कॅडेट करिता दि. १ ऑगस्ट २०२४ ला मुलांकरिता ५ कि.मी. व मुलींकरिता ३ कि. मी. धावणे, फिटनेस टेस्ट आणि बहुपर्यायी प्रश्नांची परीक्षा घेऊन ५५ मुले व २५ मुली पैकी ११ मुले व ४ मुलांनी अंतिम निवड करण्यात आली. या निवडीकरिता २० महाराष्ट्र बटालियनचे सुभेदार मेजर कुंडलसिंग, हवालदार राजू निवडकरिता उपस्थित होते.

१) एन. सी. सी नियमित वार्षिक प्रशिक्षण वर्ग :- निवड झालेले एन.सी.सी. प्रथम द्वितीय, तृतीय वर्षाच्या कॅडेटचे प्रशिक्षण वर्ग थेअरी व आठवड्याचा शुक्रवार व शनिवारला दूपारी ४.०० ते ५.०० या वेळेत घेण्यात येवून 'बी' व 'सी' प्रमाणपत्र परीक्षेचा पूर्ण अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यात येत असते. आवश्यकतेनुसार २० महाराष्ट्र बटालियनचे सैन्यदलाचे शिक्षक व कॅप्टन तेजसिंह जगदळे यांनी अभ्यासक्रम पूर्ण करवून घेतला.

२. १५ ऑगस्ट स्वातंत्र्य दिवस समारोह : अध्यक्ष डॉ. राजूजी देशमुख यांच्या हस्ते सकाळी ७. ३० वाजता ध्वजारोहण करण्यात आले. यावेळी एन.सी.सी. रायफलप्लाटून द्वारा राष्ट्रीय ध्वजाला राष्ट्रीय सलामी देण्यात आली. उपस्थित एन.सी.सी. व आर्चिड पब्लिक स्कूल यांचे स्काउट गाईड यांच्या पथकाचे मा. पाहुण्यांनी निरीक्षण केले. परेड कमांडर मागील वर्षाची आर . डी. कॅडेट मयुरी भोंडवे (बी.कॉम.३) , हिच्या नेतृत्वात परेडचे संचालन करून राष्ट्रीय ध्वजाला व मा. पाहुण्यांना मानवंदना दिली. यावेळी पाहुण्यांसोबत कॅप्टन तेजसिंह जगदळे सोबत होते तर पायलट म्हणून पुष्कर चरडे (बी. ए . १) हा होता .

३. वार्षिक व इतर परेडकरिता निवड झालेले कॅडेट :

१). दिनांक ३१ मे ते १ जून, २०२४ यात झालेल्या CATC-603 कॅम्पकरिता १) ऋषिकेश सोनबरसे (बी.ए . १) २) रुपेश मदनकर (बी. बी. ए . २) ३) संकेत मोरोलिया (बी.एस्सी. १) ४) गौरव कोवे (बी. ए .१) ५) समीर सलाम (बी. ए .१) ६) पुष्कर चरडे (बी. ए .१) ७) देवेश भोंडे (बी.ए . १) ८) ओम कोरडे (१२ वी वाणिज्य) ९) अल्केश कोल्हे (बी.ए . १) १०) निहाल धुर्वे (बी. कॉम . १) ११) वैभव घाटोडे (बी. बी. ए . १), 12) अजय जाधव (बी. ए . १) १३) चेतन कोडे (बी. ए . १) . यांनी सहभाग नोंदविला.

२). CATC -६०९, दिनांक २४ जून ते ३ जुलै, २०२४ कॅम्पमध्ये १) जुही लोही (बी. कॉम २) २) साक्षी फुसे (बी.एस्सी. २) ३) पुष्कर चरडे. (बी.ए . १) आनंद निकेतन, वरोरा येथे झालेल्या कॅम्पमध्ये यांनी सहभाग नोंदविला.

३). CATC-६१७, दिनांक ९ सप्टेंबर ते १० सप्टेंबर, २०२४ पर्यंत हेटी सुर्ला (सावनेर) येथे झालेल्या कॅम्पमध्ये १) अर्पित तभाने (बी. ए . ३) २) क्षितिज मंडलकर (बी.बी. ए . २) ३) लोकेश सुरजुसे (बी. कॉम . ३) ४) लोकेश सावरकर (बी . एस्सी . ३) ५) प्रफुल टेंगने (बी.बी. ए . २) ६) रोशन करोले (बी. ए . ३) ७) संकेत गाखरे (बी. ए . ३) ८) शैलेश टेंभरे (बी. कॉम २) ९) सुजल सुरजुसे (बी.ए . १) १०) वृषभ गौरखेडे (बी. ए . ३) ११) भारत ऋषीया (बी. एस्सी . ३) १२) दीप उईके (बी . ए १) १३) फरहान पठाण (१२ विज्ञान) १४) यश घोरमाडे (बी.बी. ए . २) १५) धनश्री नासरे (बी. कॉम . २) १६) मयुरी भोंडवे (बी. कॉम ३) १७) मयुरी सुरजुसे (बी.ए . २) १८) समीक्षा कुर्वेकर (बी. बी. ए . ३) १९) शिवानी मोहिते (बी. ए . २) १९) मयंक डहाळे (बी. कॉम . २) २०) साक्षी फुसे (बी. एस्सी) २) २१) प्रिती नागदेवे (बी. कॉम २) . हे होते.

४. RDC Slection Camp: आपल्या महाविद्यालयातील १) साक्षी फुसे २) जुही लोही ३) प्रज्वल चरडे या तीन Cadets ची निवड दिल्ली येथे होणाऱ्या 'गणतंत्र दिवस परेड' करिता करण्यात आलेली होती. या कॅम्पमधून साक्षी नरेंद्र फुसे (बी. एस्सी. ३) हिची निवड सप्टेंबर ते २५ जानेवारी पर्यंत RD परेड प्रशिक्षण व परेड करीता अंतिम महाराष्ट्र, कॉन्टीजन्ट मध्ये निवड झाली, हे विशेष. हिला १४४ मुली संपूर्ण भारतातून निवडलेल्या कॅडेटमधून दाहींना गाईड म्हणून ४ लाईनमध्ये निवड करण्यात आली आहे . या निवडीबद्दल यांनी राष्ट्रपती मा. द्रौपदी मुर्मू, मा. पंतप्रधान व तिन्ही सैन्य दल प्रमुख यांना या कॉन्टीजन्ट नी कर्तव्य पथ येथे संचालन करून राष्ट्रीय ध्वज व सर्व मान्यवरांना मानवंदना दिली . या निवडीबद्दल साक्षी फुसे व इतर कॅडेटना दिल्ली दर्शन, मुंबई दर्शन, मा. राज्यपाल यांच्यासोबत मुलाखत, मा. मुख्यमंत्री यांचे निवासस्थानी भोजन व इतर कार्यक्रमात सहभाग मिळविला. महाविद्यालयाला यावर्षी सलग तिसऱ्यांदा उपलब्धी मिळाली . तर यापैकी जुही विलास लोही या कॅम्पच्या आधारावर Bombay Shoppers पुणे येथे महाराष्ट्र राज्याचा आर्मी दिवस दि . १५ जानेवारीला साजरा करण्याचा मान मिळाला. यात आपल्या महाविद्यालयाची जुही लोही हिला महाराष्ट्र कॉन्टीजन्टमध्ये स्थान मिळाले. हिने सैन्यदल प्रमुख यांना व इतर मान्यवरांचा मानवंदना दिली. ही उपलब्धी प्रथमच महाविद्यालयास मिळाली.

५. एक भारत श्रेष्ठ भारत : या शिबिराकरिता महाविद्यालयातील दोन कॅडेटची निवड करण्यात आली १) लुकेश सावरकर २) रोशन करोले यांनी दि . २४ डिसेंबर ते ०४ जानेवारी, २०२५ पर्यंत झालेल्या 'एक भारत श्रेष्ठ भारत' कामठी येथे झालेल्या कॅम्पमध्ये सहभाग नोंदविला.

६. सिमेवरील सैनिक बांधवाकरिता राखी संकलन:- भारतीय रितीनुसार दि. १९ जून, २०२५ ला भारतीय सीमारेषेवर सर्व भारतीयांचे रक्षण करणाऱ्या सैनिक बांधवांच्या बहिणीच्या प्रेमाचा धागा म्हणून महाविद्यालयातील सर्व विद्यार्थ्यांकडून राखी संकलन एन.सी.सी. विभागाद्वारे दरवर्षी करण्यात येऊन सकाळ दैनिक वर्तमानपत्र, नागपूर यांच्याकडे पाठविण्यात येते. सर्व राख्या सकाळ कार्यालयामार्फत भारताच्या सीमेवर पाठविण्यात येतात. यावर्षी तब्बल ७५० राख्या जमा करण्यात आल्यात . यात सर्व कॅडेट व कॅप्टन तेजसिंह जगदळे यांचा सहभाग होता .

७. **वृक्षरोपण** : दि १५ ऑगष्ट, २०२४ ला महाविद्यालयाच्या परिसरात ३० वृक्षाचे रोपण करण्यात आले . तसेच दि. २२ जून, २०२४ ला वृक्षसंवर्धन आणि नागरिकांना झाडे लावावी, याकरिता महाविद्यालयापासून तर शहराच्या मुख्य रस्त्यावरून वृक्षदिंडीचे आयोजन करण्यात आले. तर रामदेव बाबा ले-आऊट येथील हनुमान मंदिर परिसरात १५० वृक्षाचे रोपण करण्यात आले . (कारंजी , गुलमोहर , आंबा , सप्तपर्णी इ .) कार्यक्रमाला मंदिराचे सभासद श्री धमधाड , एन . सी . सी. छात्र , एन . एस . एस. स्वयंसेवक यांनी वृक्षरोपण केले .

८. **स्वच्छता अभियान**: २७ सप्टेंबर, २०२४ ला महाविद्यालयाच्या मैदानावर वाढलेले काँग्रेस गवत काढण्याकरिता एन . सी. सी. छात्रद्वारा संपूर्ण गवत काढण्यात आले. दि २१ ऑक्टोबर गांधी जयंती निमित्त महाविद्यालयातील मुख्य रस्ते, सायकल स्टॅन्ड व मैदान स्वच्छ करण्यात आले. यासोबतच शहरातील बस आगार स्वच्छ करण्याकरिता सर्व एन. सी.सी . कॅडेटनी पूर्ण बस आगार स्वच्छ करून दिला. यावेळी २ ट्रॉली कचरा जमा करण्यात आला. आगार प्रमुख यांनी गांधी जयंतीचे महत्त्व सांगून बस आगार स्वच्छ केल्याबद्दल धन्यवाद व्यक्त केले . तर २३ जानेवारी, २०२४ ला बस स्टॅन्ड स्वच्छता मोहीम राबविण्यात आली. यावेळी संपूर्ण प्लॅटफॉर्मसमोरील भाग स्वच्छ करून दिला. यावेळी नवनियुक्त प्रभारी आगार प्रमुख श्री. पंकज जुमळे यांनी सर्व एन. सी. सी. कॅडेटचे स्वागत केले. तर कॅप्टन जगदळे यांचा वृक्ष भेट देऊन सत्कार करण्यात आला. या कार्याबद्दल त्यांनी महाविद्यालयाचे आभार व्यक्त केले .

९. **भारतीय निवडणूक आयोगद्वारा सार्वत्रिक निवडणुकीत सहभाग** : महाविद्यालयात २०२४ ला सार्वत्रिक लोकसभा व विधानसभा निवडणुक प्रशिक्षण कार्यक्रमात महाविद्यालयाच्या एन . सी. सी. कॅडेटनी स्वयंसेवक म्हणून कार्य केले तर निवडणुकीच्या दिवशी व त्याच्या पहिल्या दिवशी येणाऱ्या सर्व कर्मचाऱ्यांना उपलब्ध आवश्यक कामाकरिता (पार्किंग , रस्ता दाखविणे इ .) मदत केली. या दोन्ही निवडणूक कार्यात स्वयंसेवक व कॅप्टन तेजसिंह जगदळे यांनी भरीव कार्य केल्याने व शासनाच्या कार्यात भरीव सहकार्याकरिता दि. २६ जानेवारीला कॅप्टन तेजसिंह जगदळे यांनी व सहभागी एन . सी . सी. कॅडेट यांना प्रमाणपत्र देऊन उपविभागीय (निवडणूक अधिकारी) मा . तहसीलदार यांच्या हस्ते गौरविण्यात आले .

१०. **२६ जानेवारी राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिवस समारोह** : २६ जानेवारी, २०२५ ला राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिवस, संस्थेचे अध्यक्ष डॉ . राजुजी देशमुख यांच्या अध्यक्षतेखाली साजरा करण्यात आला . सकाळी ७.३० वाजता डॉ. राजुजी देशमुख यांच्या हस्ते ध्वजारोहण करण्यात आले. यावेळी एन. सी.सी रायफल प्लाटूनद्वारा राष्ट्रीय ध्वजाला राष्ट्रीय सलामी देण्यात आली व राष्ट्रीयगीताने मानवंदना दिली. माजी दिल्ली परेड मध्ये सहभागी परेड कमांडर सिनिअर अंडर ऑफिसर मयुरी भोंडवे हिच्या नेतृत्वात व पायलट प्रज्वल मुरुस्कर, ओम कोरेडे यांचे मा. राजुजी देशमुख यांनी परेड निरीक्षण केले. यावेळी त्यांच्या सोबत कॅप्टन तेजसिंह जगदळे होते. परेड कमांडर सिनिअर अंडर ऑफिसर मयुरी हिच्या नेतृत्वात परेड संचालन करण्यात आले. यावेळी रायफल प्लाटून, खाली हात मुलांचा व मुलींचा तसेच आर्चिड पब्लिक स्कूल, स्काउट गार्ड यांच्याद्वारे राष्ट्रीय ध्वजाला व पाहुण्यांना मानवंदना दिली.

मा. पाहुण्यांच्या हस्ते क्रीडा क्षेत्रात भरिव कामगिरी करणाऱ्या सर्व खेडाळू व विजयी संघाचा ट्रॅकसूट देऊन गौरव करण्यात आला. या कार्यक्रमाची सांगता आर्चिड पब्लिक स्कूलच्या विद्यार्थ्यांनी रंगारंग कार्यक्रम व नृत्य करून केली . यावेळी संस्थेचे पदाधिकारी श्री निरंजनजी राऊत, श्री. प्रकाशजी चांडक, श्री. पुरुषोत्तमजी मानकर, श्री. योगेशबाबू पांडे, श्री. मदनलालजी नबीरा , श्री . राजुभाऊ बीसानी, प्राचार्य, संस्थेचे शिक्षक कर्मचारी व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे आयोजन, नियोजन कॅप्टन तेजसिंह जगदळे, प्रा. अमित खांडेकर, प्रा. परेश देशमुख यांनी केले.

११. **दिल्ली परेड व भारतीय सेना दिवस करिता निवड झालेल्या कॅडेटचे स्वागत** : महाविद्यालयाच्या कॅडेटने या वर्षी सुद्धा २६, जानेवारी भारतीय प्रजासत्ताक दिवस समारोह, दिल्लीकरिता महाराष्ट्राच्या कॉन्टीजन्टमध्ये प्रतिनिधित्व मिळविले. ६ महिन्यांचा अखंड व खडतर प्रशिक्षणातून हे यश कु. साक्षी नरेंह फुसे, (बी.एस्सी. भाग २.) हिने मिळविले. तर संपूर्ण भारतातून एन.सी.सी. १४४ कॅडेट निवडीमध्ये साक्षी फुसे हिने कर्तव्यपथ येथे झालेल्या परेड मध्ये दाहींना गार्ड म्हणून चवथ्या स्थानावर स्थान निश्चित केलेले होते. यावेळी कर्तव्यपथावरती राष्ट्रपती द्रोपदी मुर्मू, मा. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी, तिन्ही दलाचे प्रमुख व राष्ट्रीय ध्वजाला मानवंदना देण्यात आली.

या उपलब्धीकरिता सर्व कॅडेटना दिल्ली दर्शन तसेच सर्व मान्यवर, राष्ट्रपती, प्रधानमंत्री, सेनादलप्रमुख, मुख्यमंत्री यांच्याशी हितगूज करण्याची संधी प्राप्त झाली . तर मुंबई येथे तीन दिवस मुंबई दर्शन, मा. राज्यपाल यांच्यासोबत फोटोसेशन, मुख्यमंत्री, क्रीडामंत्री यांच्यासोबत भोजन इ. संधी उपलब्धी प्राप्त झाल्यात. तर महाविद्यालयाची कु. जुही विकास लोही हिला भारतीय सेना दिवसाकरिता पुणे येथे दि. १५ जानेवारी, २०२५ ला बाँम्बे शॉपर्स येथे झालेल्या परेडमध्ये संधी प्राप्त झाली. ही यात सहभाग करणारी महाविद्यालयाची पहिलीच कॅडेट आहे. या उपलब्धीकरिता दि. ८ जानेवारी, २०२५ कु.साक्षी, कु. जुही यांची स्वागत रॅली काढण्यात आली. ही रॅली विश्रामगृहापासून तर कॉलेज पर्यंत ढोलताशाच्या गजरात आणण्यात आली. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. नवीन यांनी हार घालून स्वागत केले. तर विठ्ठलराव पांडे हॉलमध्ये माजी सैनिक संघटना कार्याध्यक्ष श्री . रत्नाकर ठाकरे , सचिव श्री. अशोक राऊत , डॉ . नवीन, सचिन परदेशी (भूमापन अधिकारी)यांनी कु. साक्षी, कु. जुही यांना स्मृतीचिन्ह प्रदान करून तर त्यांच्या पालकांना शाल व श्रीफळ देऊन त्यांचा सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे आयोजन कॅप्टन तेजसिंह जगदळे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन प्रा. अमित खांडेकर यांनी केले. या कार्यक्रमाला यशस्वी करण्याकरिता लुकेश सावरकर, शैलेश टेंभरे , रोशन कोरले , कु. मयुरी सुरजुसे , कु. मयुरी भोंडवे , कु. समीक्षा कुर्वेकर , कु. धनश्री नासरे यांनी परिश्रम घेतले.

निरोप समारंभ: एन.सी.सी. च्या तृतीय वर्षाच्या कॅडेटकरिता निरोप समारंभ आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमाला २० महाराष्ट्र बटालियनचे जे. सी. ओ नामदेव रघटाटे, हवालदार धर्मेद्र प्रधान , श्री . रत्नाकर ठाकरे, श्री. अशोक राऊत उपस्थित होते. यावेळी १९ कॅडेटना निरोप देण्यात आला.

१२. **'बी' सर्ट आणि 'सी' सर्ट परीक्षा निकाल :** २०२४-२०२५ ला एन. सी .सी परीक्षा धनवटे नॅशनल कॉलेज, नागपूर व आंबेडकर कॉलेज, नागपूर येथे घेण्यात आली. या 'बी' व 'सी' सर्व परीक्षेला १९ कॅडेट परीक्षेला बसलेले होते. महाविद्यालयाच्या इतिहासात प्रथमच सर्व एन .सी. सी. कॅडेट 'अ' प्रमाणपत्र श्रेणीमध्ये पास झाले. ही महाविद्यालयाची मोठी उपलब्धी आहे तर साक्षी फुसे हिला ४३९ गुण मिळवून सर्वात जास्त गुण मिळविण्याचा बहुमान तिला प्राप्त झाला. या सर्वांचे संस्थेतर्फे अभिनंदन करण्यात आले.

कॅप्टन तेजसिंह जगदळे

एन.सी.सी. अधिकारी

नबीरा महाविद्यालय, काटोल

'युथ फॉर माय भारत'

'Youth for My Bharat'

राष्ट्रीय सेवा योजना, नबीरा महाविद्यालय, काटोलद्वारा Youth for My Bharat या संकल्पनेवर आधारित शिबिराचे आयोजन दि. १६ जानेवारी ते २२ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत श्री. रूखडगीर महाराज देवस्थान, दिग्रस येथे घेण्यात आले होते. यामध्ये ७५ स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला तसेच ११ प्राध्यापकांनी या शिबिरासाठी उपस्थिती दर्शविली.

समाजाकरिता श्रमदानामधून समाजाची सेवा करण्याची वृत्ती वाढावी व ग्रामोन्नतीच्या माध्यमातून गावामध्ये ग्रामस्थांना त्यांच्या शेतीचा, राहणीमानाचा, स्वच्छतेचा, रोजगाराचा, रोगराई होणार नाही व ग्रामस्थांचे आरोग्य चांगले राहिल व त्याच माध्यमातून गावातील अंधश्रद्धा, दारूबंदी, निरक्षरता, अज्ञानता इत्यादींचे उच्चाटन व्हावे, याकरिता ग्रामस्थांना Youth for My Bharat या संकल्पनेवर आधारित विशेष मार्गदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते.

या शिबिराची सुरुवात दिनांक १६ जानेवारी, २०२५ ला शिबिरार्थी आगमन, परिसर माहिती, स्वच्छता, शिबिर उभारणी इत्यादी कार्य करण्यात आले. तर दिनांक १७ जानेवारी, २०२५ ला सकाळी प्रार्थना, योगासन व प्राणायाम प्रा. अमितकुमार खांडेकर यांनी घेतले. यानंतर मंदिर परिसरात सफाई करण्यात आली व दुपारी ४.०० वाजता उद्घाटन सोहळा पार पडला. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष नबीरा महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन हे होते. तसेच शिबिराचे उद्घाटक म्हणून मा. सौ. शुभांगी राहूल मानकर (सरपंच, ग्रा.प. दिग्रस) उपस्थित होत्या. या कार्यक्रमाला प्रमुख अतिथी म्हणून श्री. निशांत खळतकर (उपसरपंच, ग्रा.प. दिग्रस), श्री. बाळासाहेब खळतकर (अध्यक्ष, रूखडगीर महाराज देवस्थान), डॉ. विकास बारसागडे (उपप्राचार्य, न.म. काटोल), डॉ. पुनित राऊत (आय.क्यु.ए. सी. समन्वयक) हे प्रामुख्याने उपस्थित होते. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. अमितकुमार खांडेकर यांनी प्रास्ताविकामध्ये शिबिराची संकल्पना मांडली तर आभार प्रदर्शन प्रा. डॉ. तेजसिंह जगदळे सर यांनी केले. सायंकाळी ६.३० वाजता सर्वधर्म प्रार्थना प्रा. परेश देशमुख (न. म. काटोल) यांनी घेतली व ७.०० ते ८.३० वाजता बौद्धिक सत्र घेण्यात आले. यामध्ये डॉ. आदिल जिवानी यांनी Understating Self & Understating Others या विषयावर स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले.

शनिवार, दिनांक १८ जानेवारी २०२५ ला सकाळी ६.३० वाजता योगासन व प्राणायाम या विषयावर मार्गदर्शन तेजसिंह जगदळे यांनी घेतले. यानंतर सकाळी ९.०० वाजता मंदिर परिसरात श्रमदान व स्वच्छता करण्यात आली. तसेच दुपारी ३.३० ते ५.३० या कालावधीत बौद्धिक सत्र घेण्यात आले. यामध्ये संतुलित आहार या विषयावर डॉ. दमयंती घागरगुंडे मॅडम यांनी स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष कार्यक्रम अधिकारी प्रा. अमितकुमार खांडेकर हे होते. तसेच सायंकाळी ६.३० सर्वधर्म प्रार्थना घेण्यात आली. याच दिवशी ७.०० ते ८.०० या कालावधीत बौद्धिक सत्रात शिवाजी महाराजांचा सामाजिक दृष्टीकोण या विषयावर डॉ. विलास फरकाडे यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून डॉ. नरेंद्र कटरे सर उपस्थित होते.

रविवार, दिनांक १९ जानेवारी, २०२५ रोजी सकाळी ६.३० वाजता योगासन व प्राणायाम मार्गदर्शन तेजसिंह जगदळे यांनी घेतले. यानंतर ८.०० ते १२.३० वाजता ग्रामपंचायत सफाई व गाव स्वच्छता करण्यात आली. दुपारी ३.३० ते ५.३० या या वेळेत मंजूर झालेल्या महिला बटालियन स्थळाला भेट देण्यात आली. सायंकाळी ६.३० ते ८.३० वाजता रक्तगट तपासणी व आरोग्य तपासणी महाविद्यालयातर्फे करण्यात आली. यामध्ये गावातील वरिष्ठ मंडळी सहभागी होते. त्यानंतर स्वयंसेवकाकडून सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आलेले होते.

सोमवार, दिनांक २० जानेवारी, २०२५ ला सकाळी ६.३० वाजता योगासन व प्राणायाम यावर मार्गदर्शन तेजसिंह जगदळे यांनी घेतले. ८.३० वाजता वृक्षारोपण करण्यात आले. त्यानंतर दुपारी ३.३० ते ५.३० या वेळेत बौद्धिक सत्रात सुधीर हांडे यांनी स्वयंसेवकांना अंधश्रद्धा निर्मूलन

या विषयावर मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान प्रा. शिशिर कळंबे यांनी भुषविले. सायंकाळी ६.३० वाजता सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आलेले होते.

मंगळवार, दिनांक २१ जानेवारी, २०२५ सकाळी ६.३० वाजता योगासन व प्राणायाम मार्गदर्शन तेजसिंह जगदळे यांनी घेतले. त्यानंतर दुपारी १२ वाजता या शिबिराचा समारोपीय कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. या समारोपीय कार्यक्रमाचे अध्यक्ष मा. निरंजनजी राऊत साहेब, उपाध्यक्ष, शिक्षण प्रसारक मंडळ, काटोल उपस्थित होते. तसेच विशेष अतिथी मा. श्री. बापू रोहम, उपविभागीय पोलीस अधिकारी, काटोल उपस्थित होते. तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन, डॉ. तेजसिंह जगदळे व मा. सौ शुभांगी राहूल मानकर, (सरपंच, ग्रा.प. दिग्रस) श्री. निशांत खळतकर (उपसरपंच, ग्रा.प. दिग्रस), श्री. बाळासाहेब खळतकर (अध्यक्ष, रूखडगीर महाराज देवस्थान), भागवतराव काकडे (सदस्य, ग्रा. प.दिग्रस) व प्रा. अमितकुमार खांडेकर प्रामुख्याने उपस्थित होते.

या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व कार्यक्रमाचा आढावा या विषयी प्रा. अमितकुमार खांडेकर, कार्यक्रम अधिकारी यांनी माहिती दिली. या कार्यक्रमात कु. डिंपल डोंगरे व कु. हिरण्या नासरे, श्री. वृषभ सावरकर व कु. किरण गौरखेडे या स्वयंसेवकांनी आपले मनोगत व्यक्त केले, आपला अनुभव सांगितला. या कार्यक्रमाचे संचालन कु. डिंपल डोंगरे यांनी तर आभार प्रदर्शन कु. अमित धवराल याने केले.

बुधवार, दिनांक २२ जानेवारी, २०२५ ला सकाळी ६.३० वाजता योगासन व प्राणायाम मार्गदर्शन तेजसिंह जगदळे यांनी घेतले. दुपारी १२.०० वाजता कार्यक्रम अधिकारी प्रा. अमितकुमार खांडेकर, कार्यक्रम अधिकारी यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले व दुपारी ०३.०० वाजता शिबिर स्थळावरून प्रस्थान करण्यात आले.

१. आंतरराष्ट्रीय योग दिवस

२१ जून, २०२४ ला 'आंतरराष्ट्रीय योग दिवसाचे' आयोजन नबीरा महाविद्यालय, काटोल येथे करण्यात आले. यात महाविद्यालयातील एन.सी.सी., एन.एस.एस. तसेच ऑर्चर्ड पब्लिक स्कूल असे एकूण १५० विद्यार्थी व विद्यार्थिनी तसेच नबीरा महाविद्यालय व ऑर्चर्ड पब्लिक स्कूल येथील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी सहभागी झाले होते. डॉ. तेजसिंह जगदळे यांच्या मार्गदर्शनात योग दिवस सकाळी ७.०० ते ७.४० पर्यंत घेण्यात आला. यात आसन व प्राणायामाचे प्रशिक्षण देण्यात आले. तसेच महाविद्यालयाची योग चमू यांनी प्रात्याक्षिक सादर केले. या योग दिवसाचे कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन यांनी केले तर मार्गदर्शन डॉ. जगदळे यांनी व आभार प्रदर्शन एन.एस.एस कार्यक्रम अधिकारी प्रा. अमितकुमार खांडेकर यांनी केले. तसेच या कार्यक्रमाला प्रा. परेश देशमुख, राजूधुर्वे उपस्थित होते.

२. हर घर तिरंगा

दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२४ रोजी 'स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव' साजरा करण्याच्या दृष्टीने राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाकडून 'हर घर तिरंगा' कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये स्वयंसेवकांना झेंडे देण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयाचे व एन. एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. अमितकुमार खांडेकर उपस्थित होते. यात एन.एस.एस. मधील ५० स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला. या दिवशी महाविद्यालयातून रॅलीचे आयोजन करण्यात आले होते.

३. स्वातंत्र्यदिन

१५ ऑगस्ट, २०२४ ला महाविद्यालयात 'स्वातंत्र्यदिन' साजरा करण्यात आला. यामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला. यामध्ये ३० स्वयंसेवकांनी पथसंचलन केले. या कार्यक्रमासाठी शिक्षण प्रसारक मंडळाचे अध्यक्ष डॉ. राजूजी देशमुख, उपाध्यक्ष श्री. निरंजनजी राऊत, सहसचिव योगेशजी पांडे, कोषाध्यक्ष श्री. प्रकाशजी चांडक, सदस्य श्री. पुरुषोत्तमजी मानकर, राजूजी बिसानी तसेच सर्व सदस्य व नबीरा महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन तसेच वरिष्ठ महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, शिक्षकेत कर्मचारी उपस्थित होते.

४. वृक्षारोपण

दिनांक २२ ऑगस्ट, २०२४ रोजी महाविद्यालयातर्फे धंतोली येथील आय.यु.डी.पी. मधील रामदेवबाबा परिसरात 'साफसफाई व वृक्षारोपण' कार्यक्रम साजरा करण्यात आला. यामध्ये एन.एस.एस विभाग, एन.सी.सी. विभाग व वनस्पतीशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने हा कार्यक्रम घेण्यात आला. तसेच महाविद्यालयातून वृक्षदिंडीचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन, डॉ. तेजसिंह जगदळे, डॉ. रिता पाठक, डॉ. विकास बारसागडे, डॉ. भारत कडबे, डॉ. पुनित राऊत, डॉ. बिपीनचंद्र काळबांडे, प्रा. कैलास मोरे, प्रा. निलेश जाधव व राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रम अधिकारी प्रा. अमितकुमार खांडेकर उपस्थित होते. यामध्ये ७० स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला.

५. स्वच्छताही सेवा कार्यक्रम

महात्मा गांधी जयंतीचे औचित्य साधून दिनांक ०२ ऑक्टोबर २०२४ रोजी एन.एस.एस. विभाग, नबीरा महाविद्यालय, काटोल येथे 'स्वच्छता अभियान' कार्यक्रम राबविण्यात आला होता. यामध्ये स्वयंसेवकांनी महाविद्यालयाची साफसफाई केली. तसेच महाविद्यालयात वृक्षारोपण करण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन, उपप्राचार्य डॉ. विकास बारसागडे, डॉ. तेजसिंह जगदळे, डॉ. पुनीत राऊत, डॉ. आदिल जिवानी, प्रा. मुकेश जाधव, प्रा. निलेश जाधव तसेच एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. खांडेकर सर उपस्थित होते. यामध्ये ८० स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला.

६. संविधान दिवस

नबीरा महाविद्यालय, काटोल, येथील राष्ट्रीय सेवा योजना, राज्यशास्त्र विभाग तसेच तालुका विधी सेवा समिती, काटोल यांच्या संयुक्त विद्यमाने २६ नोव्हेंबर, २०२४ ला 'संविधान दिवस' साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी संविधान उद्देशिकेचे वाचन करण्यात आले. या प्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. विकास बारसागडे तसेच प्रमुख वक्ते म्हणून उपस्थित होते. त्यांनी संविधानाच्या पार्श्वभूमीवर प्रकाश टाकला. यावेळी या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष बारसागडे सर यांनी संविधानाद्वारे प्राप्त अधिकार व कर्तव्य यांविषयी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाला डॉ. गुरुदास नेहारे तसेच प्रा. कैलास मोरे हे उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. इंगोले तर संचालन प्रा. हरिशकुमार किनकर तर आभार प्रदर्शन प्रा. अमितकुमार खांडेकर यांनी केले. या कार्यक्रमात नबीरा महाविद्यालयातील सर्व विभाग प्रमुख, सर्व प्राध्यापकवृंद सहभागी होते. तसेच राष्ट्रीय सेवा योजनाचे ७० स्वयंसेवक आणि महाविद्यालयातील विद्यार्थी उपस्थित होते.

७. रक्तदान शिबिर

दिनांक ११ जानेवारी, २०२४ रोजी नबीरा महाविद्यालय, काटोल तसेच एन.एस.एस. विभागाद्वारे 'स्व. भिकुलालजी नबीरा यांच्या जयंती' निमित्त रक्तदान शिबिराचे व सिकलसेल तसेच एड्स रक्त तपासणी शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. या रक्तदान शिबिराचे उद्घाटन श्री. निरंजनजी राऊत यांच्या हस्ते करण्यात आले.

याकरिता महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन, डॉ. तेजसिंह जगदळे तसेच एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी अमितकुमार खांडेकर उपस्थित होते. या शिबिरामध्ये ११६ स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला तर ६८ रक्तदात्यांनी रक्तदान केले.

८. वृक्षरंगोटी आणि सौंदर्यीकरण

दिनांक २३ जानेवारी, २०२५ रोजी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त नबीरा महाविद्यालयामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनाद्वारे 'वृक्ष संवर्धन अभियान' राबविण्यात आले. या अभियानांतर्गत वृक्षांना सुदृढ व निकोप करण्याकरिता एन.एस.एस. च्या स्वयंसेवकांकडून महाविद्यालयातील वृक्षांना रंगरंगोटी करून वृक्ष संवर्धनाचा संदेश दिला व महाविद्यालयाची स्वच्छता करण्यात आली. यामध्ये एन.एस.एस. मधील ६० स्वयंसेवक व डॉ. तेजसिंह जगदळे, तसेच एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी अमितकुमार खांडेकर उपस्थित होते.

९. गणराज्य दिवस

२६ जानेवारी, २०२५ ला महाविद्यालयात 'गणराज्य दिवस' साजरा करण्यात आला. यामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या ४५ स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला तसेच २१ स्वयंसेविकांनी पथसंचलन केले. या कार्यक्रमासाठी शिक्षण प्रसारक मंडळाचे अध्यक्ष डॉ. राजूजी देशमुख तसेच संस्थेचे सर्व पदाधिकारी व सर्व प्राध्यापकवृंद व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते. तसेच जि.प.स्टेडियमवर झालेल्या पथसंचलनामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजना पथक, (न.म., काटोल) यास उत्कृष्ट पथसंचलन म्हणून प्रथम पारितोषिक मिळाले.

१०. छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती

दिनांक १९ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी एन.एस.एस. विभाग, नबीरा महाविद्यालय, काटोल विभागाद्वारे 'छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती' साजरी करण्यात आली. यामध्ये नबीरा महाविद्यालयाच्या ४० स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला.

या कार्यक्रमाला प्रमुख वक्ते म्हणून डॉ. विलास फरकाडे तसेच डॉ. नरेंद्र कटरे व डॉ. विकास बारसागडे उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. हरिश किनकर यांनी तर आभार प्रदर्शन प्रा. अमितकुमार खांडेकर यांनी केले. यावेळी प्राध्यापक वर्गांनी स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले.

११. जागतिक महिला दिन

दिनांक ०८ मार्च, २०२५ रोजी एन.एस.एस. विभाग, नबीरा महाविद्यालय, काटोल यांच्या पुढाकाराने 'जागतिक महिला दिनाचे' आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन हे होते. तसेच प्रमुख अतिथी म्हणून अॅड. प्रियंका छत्रपती शेळके उपस्थित होत्या. महिला दिनाच्या निमित्ताने त्यांचा महाविद्यालयातर्फे सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. दमयंती घागरगुंडे यांनी केले. या वेळी डॉ. विकास बारसागडे, डॉ. पुनीत राऊत, डॉ. पाठक मॅडम तसेच एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. खांडेकर सर उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. वैशाली रूईकर यांनी केले. तसेच डॉ. रिना मेश्राम, डॉ. तृप्ती खेडकर उपस्थित होत्या. यामध्ये १०४ स्वयंसेवकांनी यामध्ये आपला सहभाग नोंदविला.

१२. प्रजासत्ताक दिन पथसंचलन शिबिरामध्ये सहभाग

पूर्व प्रजासत्ताक दिन पथ संचालन निवड चाचणी नागपूर विद्यापीठ रासेयो येथे घेण्यात आली. यामध्ये दोन स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला. यामधून कु. उज्वला चरडे (बी.बी.ए. भाग २) हीची निवड स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड येथे दिनांक २६ ते २८ सप्टेंबर, २०२४ पर्यंत होणाऱ्या शिबिरामध्ये झाली होती.

१३. मतदान जनजागृती कार्यक्रम

दिनांक १६ नोव्हेंबर, २०२४ नबीरा महाविद्यालय एन.एस.एस. विभागद्वारा आयोजित मतदारांना जागृत करण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजनेद्वारे 'मतदार जनजागृती रॅलीचे' आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी धंतोली, राठी लेआउट, अर्जुन नगर, गळपुरा या ठिकाणी जाऊन परत नबीरा महाविद्यालयामध्ये समारोप करण्यात आला. यावेळी प्रा. हरिश किनकर, डॉ. भारत कडबे व एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी प्रा. खांडेकर सर उपस्थित होते.

१४. सावित्रीबाई फुले जयंती

दिनांक ०३ जानेवारी, २०२५ रोजी एन.एस.एस. विभाग, नबीरा महाविद्यालय, काटोल व एम.ए. इतिहास विभागाद्वारे 'सावित्रीबाई फुले' जयंती साजरी करण्यात आली. यामध्ये नबीरा महाविद्यालयाच्या ५० स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला. या कार्यक्रमाला प्रमुख वक्ते म्हणून डॉ. विजय राऊत तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. नवीन सर व डॉ. रमेश इंगोले उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. अविनाश भक्ते यांनी तर आभार प्रदर्शन प्रा. अमितकुमार खांडेकर यांनी केले.

१५. जलसमस्या व उपाययोजना परीक्षा

दिनांक ०१ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी जल समस्या व उपाययोजना याविषयी सामाजिक जागृतता वाढविण्याच्या दृष्टीने 'स्वयंजागृती से विश्व जागृती' या परीक्षेचे आयोजन करण्यात आलेले होते. यामध्ये एन.एस.एस. विभाग, नबीरा महाविद्यालय, काटोल यांनी आपला सहभाग नोंदविला. यामध्ये नबीरा महाविद्यालयाच्या १२ स्वयंसेवकांनी आपला सहभाग नोंदविला.

प्रा. अमितकुमार खांडेकर
कार्यक्रम अधिकारी,
(राष्ट्रीय सेवा येजना)
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

नबीरा महाविद्यालयामध्ये वाणिज्य विभागाची स्थापना १९६२ ला झाली. सुरुवातीला फक्त मराठी माध्यमातील बी.कॉम. अभ्यासक्रम असणारी वाणिज्य शाखा काळानुरूप नबीरा महाविद्यालयात विस्तारत गेली. या विस्तारात १९७२ मध्ये बी. कॉम.(मराठी माध्यम,) २०१२ मध्ये बी. कॉम. (इंग्रजी माध्यम), २०१८ मध्ये एम.कॉम. (इंग्रजी माध्यम) सुरू करण्यात आले. आजमितीला विभागात ३ सहयोगी प्राध्यापक (Associate Professor), १ साहाय्यक प्राध्यापक (Assistant Professor) आणि ४ अंशकालीन प्राध्यापक तर ५ CHB तत्वावरील प्राध्यापक कार्यरत आहेत. विभागातील प्राध्यापकांपैकी ५ प्राध्यापक पीएच.डी. धारक असून १ प्राध्यापक NET अर्हता धारक आहे. त्यापैकी डॉ. व्ही. आर. रुईकर, डॉ. आर. जी. गोंगले, डॉ. पुनीत एन. राऊत हे ३ प्राध्यापक रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठ अंतर्गत पीएच.डी.मार्गदर्शक आहे.

नबीरा महाविद्यालयाच्या Place For Higher Learning & Research (Ph.D) Centre अंतर्गत या तिघांच्या मार्गदर्शनाखाली एकूण १६ विद्यार्थी पीएच.डी. करीत आहे. त्यापैकी वाणिज्य विभागात कार्यरत असलेले प्रा. जयंत कळंबे यांनी आपला शोधप्रबंध डॉ. पुनीत राऊत यांच्या मार्गदर्शनाखाली रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठाला सादर केला आहे. उल्लेखनीय बाब म्हणजे विभागातील ४ प्राध्यापकांना विद्यापीठाची P.G. Teacher म्हणून मान्यता मिळाली आहे.

वाणिज्य विभागाचे ठळक वैशिष्ट्य म्हणजे हा विभाग अद्ययावत सर्व सोयी सुविधांनी युक्त असून विद्यार्थ्यांना पीएच.डी. पर्यंतचे उच्चशिक्षण मिळावे अशी सुविधा विभागात आहे, त्यासाठी विभागाचे Place For Higher Learning & Research (Ph.D) Centre (Commerce) असून विभागात ५२५ संदर्भ ग्रंथ असलेले स्वतंत्र ग्रंथालय आहे.

प्रवेशित विद्यार्थी (Admitted Students)

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये वाणिज्य विभागात बी.कॉम. व एम. कॉम. मध्ये प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या पुढील तालिकेत दर्शविलेली आहे

Sr. No	Class	Marathi Medium	English Medium	Total
1	B.Com. - I	116	120	236
2	B.Com. - II	74	79	162
3	B.Com. - III	54	79	133
4	M.Com. - I	44	16	60
5	M.Com. - II	48	14	62
6		336	317	653

निकाल (Result)

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ या वाणिज्य विभागाच्या निकालाची माहिती पुढील तालिकेत दर्शविलेली आहे.

Number of students appeared	Pass Out Student		Placed in 'O'		Placed in 'A'	
	Number of students	%	Number of students	%	Number of students	%
174	130	74.71	15	8.62	92	52.87

Postgraduate (M.Com.)

Number of students appeared	Pass Out Student		Placed in 'O'		Placed in 'A'	
	Number of students	%	Number of students	%	Number of students	%
174	130	74.71	15	8.62	92	52.87

University Quality

वाणिज्य विभागातील एकूण ३ विद्यार्थ्यांनी रा.तु.म.नागपूर विद्यापीठाच्या (उन्हाळी परीक्षा) २०२४ मध्ये गुणवत्ता यादीत स्थान प्राप्त केले. यापैकी २ विद्यार्थ्यांनी M.Com. (CBCS) (Semester-IV) परीक्षेत तर १ विद्यार्थ्यांनी B.Com. (CBS) (Semester-VI) परीक्षेत गुणवत्ता यादीत स्थान प्राप्त केले. विशेष अधोरेखित करण्याजोगी बाब म्हणजे नबीरा महाविद्यालय व वाणिज्य विभागाच्या इतिहासात प्रथमच कु. रेवती अशोकराव दर्भे या विद्यार्थीनीने एम. कॉम परीक्षेत संपूर्ण विद्यापीठात सर्वप्रथम येण्याचा बहुमान प्राप्त केला. वाणिज्य विभागाच्या विद्यार्थ्यांची सात्यत्याने विद्यापीठाच्या परीक्षेत मेरीटमध्ये येण्याची परंपरा यावर्षी सुद्धा कायम राहिली. या यशस्वी विद्यार्थ्यांची माहिती तालिकेत दर्शविली आहे.

नाव	वर्ग	मेरीट क्रमांक
कु. रेवती अशोकराव दर्भे	M.Com. II Year	1st
कु. निकिता पी. सावरकर	M.Com. II Year	7th
कु. निलिमा एस. मसराम	B.Com. III Year	9th

नबीरा महाविद्यालयाच्या वाणिज्य विभागाने शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अनेक अभिनव आणि नावीन्यपूर्ण उपक्रम यशस्वीरित्या राबविले.

१. सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course)

'सेतू अभ्यासक्रम' (Bridge Course) हा नाविन्यपूर्ण उपक्रम वाणिज्य विभागाकडून दरवर्षी आयोजित केला जातो. 'ओळख वाणिज्याची' हा शब्द या उपक्रमाचे वैशिष्ट्ये नमूद करतो. या वर्षी सुद्धा दिनांक २६ जून, २०२४ ते ०२ जुलै २०२४ या कालावधीत सेतू अभ्यासक्रमाचे आयोजन केले होते.

कला व विज्ञान शाखेतून वाणिज्य शाखेत प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना वाणिज्य विषय या क्षेत्राची ओळख व्हावी, हा या उपक्रमाचा प्रमुख उद्देश आहे.

या उपक्रमांतर्गत वाणिज्य क्षेत्रातील रोजगारविषयक संधी त्याचप्रमाणे व्यवस्थापन, अकाउंटन्सी, विपणन, कायदे, अर्थशास्त्र या विषयांचे मूलभूत मार्गदर्शन वाणिज्य विभागातील प्राध्यापकांकडून विद्यार्थ्यांना करण्यात आले. या कार्यक्रमाला मराठी व इंग्रजी माध्यमाचे एकूण ९८ विद्यार्थी उपस्थित होते.

२. कचऱ्यापासून सर्वोत्तम

वाणिज्य विभागाची एक अभिनव संकल्पना व उपक्रम म्हणजे 'टाकावू पासून टिकाऊ Best from Waste'. विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक जाणीव निर्माण व्हावी, हा या उपक्रमाचा उद्देश आहे. या उपक्रमांतर्गत वाणिज्य विभागाने काटोल शहरातील 'चंचल प्रिंटर्स' यांच्याशी MOU करून वाणिज्य विभागातील विद्यार्थ्यांच्या अंतर्गत मूल्यमापनाच्या रजिस्टर मधील कोरे पेजेस 'हे कमवा व शिका' या योजनेतील विद्यार्थ्यांच्या मदतीने बाजूला केले. या वेगळ्या करण्यात आलेल्या कोऱ्या पेजेस पासूनच 'चंचल प्रिंटर्स' यांच्या मदतीने ५०० नवीन रजिस्टर तयार करण्यात आले.

दिनांक ३० ऑगस्ट, २०२४ ला दिग्रस या गावामधील जिल्हा परिषद शाळेतील आणि कन्नमवार या आदिवासी बहुल गावातील कन्नमवार ग्रामीण विकास आश्रम शाळेतील गरजू, वंचित व आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल १२० विद्यार्थ्यांना या रजिस्टरांचे डॉ. जी. के. खोरगडे, डॉ. व्ही. आर. रुईकर व डॉ. पुनीत राऊत यांच्या हस्ते वाटप करण्यात आले.

३. स्वयंशासन दिवस 'Self Governance Day'

भारताचे माजी राष्ट्रपती व शिक्षणतज्ज्ञ डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांच्या जयंतीप्रत्यर्थ शिक्षण क्षेत्रात ०५ सप्टेंबर, हा दिवस 'शिक्षक दिन' म्हणून साजरा केला जातो. वाणिज्य विभागानेसुद्धा या दिवसाचे औचित्य साधून ०५ सप्टेंबर, २०२४ ला 'स्वयंशासन दिवस' मोठ्या उत्साहात साजरा केला.

या कार्यक्रमाचे अभिनव स्वरूप म्हणजे वाणिज्य विभागाच्या २६ विद्यार्थ्यांनी विभागप्रमुख, प्राध्यापक, ग्रंथपाल, शिपाई अश्या विविध भूमिकेतून वाणिज्य विभागाच्या संपूर्ण दैनंदिन वेळापत्रकाचे यशस्वी नियोजन केले. या उपक्रमांतर्गत निखील येरपुडे, कु. निकिता गातार, कु. किशोरी बागडे, कु. वैष्णवी वाटकर, कु. आदिती डब्रासे, कु. निकिता लाडके या विद्यार्थ्यांना 'उत्कृष्ट शिक्षक' म्हणून महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य डॉ. विकास बारसागडे, वाणिज्य विभाग प्रमुख डॉ. व्ही. आर. रुईकर, डॉ. जी. के. खोरगडे, I.Q.A.C प्रमुख डॉ. पुनीत राऊत या मान्यवरांच्या हस्ते गौरान्वित करण्यात आले.

४. उजळणी वर्ग (Remedial Classes)

शैक्षणिक प्रवासात विद्यार्थ्यांना काही विषयात अपयश येते. याबाबतच्या उजळणी वर्गांमध्ये विद्यार्थ्यांची पुन्हा पूर्वतयारी करून घेतली जाते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांचे परीक्षेतील अपयश खंडित होते. म्हणूनच अशा विद्यार्थ्यांसाठी वाणिज्य विभागाकडून 'उजळणी वर्ग' हा उपक्रम राबविण्यात येतो. या वर्षी हा उपक्रम १३ जानेवारी, २०२५ ते १३ मार्च २०२५ पर्यंत राबविण्यात आला. त्यामध्ये डॉ. जी. के. खोरगडे यांनी SBM या विषयाबाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या उजळणी वर्गाचा लाभ बी. कॉम. द्वितीय वर्षाच्या ३६ विद्यार्थ्यांनी प्राप्त केला.

५. पालक मेळावा : 'सु-संवाद पालकांशी'

महाविद्यालय व विद्यार्थ्यांचे पालक यांच्यामध्ये नियमित संवाद असावा व त्या संवादातून पालकांच्या महाविद्यालयाकडून असलेल्या अपेक्षांची माहिती व्हावी व या अपेक्षांची पूर्तता महाविद्यालयाकडून होऊन विद्यार्थी हित साध्य व्हावे, या उद्देशाने शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये दोन वेळा, दिनांक १८ऑक्टोबर २०२४ व दिनांक २५ एप्रिल, २०२५ ला 'सुसंवाद पालकांशी' हा उपक्रम आयोजित करण्यात आला. प्रथम सत्रात झालेल्या पालक मेळाव्याला ३३ पालक तर द्वितीय सत्रात झालेल्या पालक मेळाव्याला ३७ पालक सहभागी झाले होते.

प्रथम सत्रात झालेल्या 'सुसंवाद पालकांशी' या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक वाणिज्य विभागप्रमुख प्रा. डॉ. व्ही. आर. रुईकर यांनी केले. या प्रसंगी विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन, डॉ. पुनीत राऊत यांनी विद्यार्थ्यांच्या जडणघडणीमध्ये महाविद्यालय व पालक यांची भूमिका याबाबत उपस्थित पालकांना मार्गदर्शन केले. पालकांनी सुद्धा वाणिज्य विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. व्ही. आर. रुईकर तसेच विभागातील इतर प्राध्यापक यांच्याशी मुक्तपणे संवाद साधत महाविद्यालयाकडून असलेल्या अपेक्षा व्यक्त केल्या.

द्वितीय सत्रात झालेल्या पालक मेळाव्याचे प्रास्ताविक वाणिज्य विभागप्रमुख डॉ. व्ही. आर. रुईकर यांनी केले. या उपक्रमामध्ये महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन यांनी उपस्थित पालकांच्या महाविद्यालयाकडून असलेल्या अपेक्षा माहित करून घेतल्या व या अपेक्षांची पूर्ती महाविद्यालयाकडून नक्की होईल, याबाबत पालकांना आश्चस्त केले. पालक व प्राध्यापक यातील दुतर्फा झालेला मुक्त संवाद या उपक्रमाची यशस्वी सांगता दर्शविणारा ठरला.

६. "व्यापार मेळावा - Trade Fair-2025"

नबीरा महाविद्यालयाच्या वाणिज्य विभागातर्फे दिनांक ०३ व ०४ जानेवारी, २०२५ ला 'व्यापार मेळावा Trade Fair-२०२५' चे आयोजन करण्यात आले होते. वाणिज्य विभागातील विद्यार्थ्यांना बाजारपेठेची ओळख व्हावी व त्यातून व्यावहारिक ज्ञानाचे आकलन व्हावे, या व्यावहारिक अनुभव आधारित ज्ञानाचा त्यांच्या भविष्यकालीन उदरनिर्वाहासाठी उपयोग व्हावा, बेरोजगारी या ज्वलंत प्रश्नावरील उत्तराचा शोध त्यांनी घ्यावा तसेच विद्यार्थ्यांमध्ये बाजारपेठ, व्यापार याबाबतचा सकारात्मक दृष्टीकोन वृद्धिंगत व्हावा, या विविध उद्देशाने सदर व्यापारी मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते.

या मेळाव्याचे उद्घाटन मा. श्री निरंजनजी राऊत (उपाध्यक्ष, शिक्षण प्रसारक मंडळ, न.म.वि) यांच्या हस्ते करण्यात आले. या उद्घाटन कार्यक्रमाला शिक्षण प्रसारक मंडळाचे कोषाध्यक्ष मा. प्रकाशजी चांडक, सदस्य मा. पुरुषोत्तमजी मानकर, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एस. के. नवीन, वाणिज्य विभाग प्रमुख डॉ. व्ही. आर. रुईकर, डॉ. जी. के. खोरगडे, I. Q.A.C प्रमुख डॉ. पुनीत राऊत इ. उपस्थित होते. या ट्रेड फेअरमध्ये वाणिज्य शाखेतील ७६ विद्यार्थ्यांनी एकूण ३८ वस्तू व सेवांचे स्टॉल लाऊन बाजारपेठेचा प्रत्यक्ष अनुभव घेतला. नबीरा महाविद्यालयाच्या कला, वाणिज्य, विज्ञान आणि व्यवस्थापन शाखेतील २५०० पेक्षा अधिक विद्यार्थ्यांनी या व्यापार मेळाव्याला भेट देऊन, विविध वस्तू-सेवांची खरेदी करून या ट्रेड फेअरमध्ये सहभाग नोंदविला.

दिनांक ०४ जानेवारी, २०२५ ला या व्यापार मेळाव्यातील यशस्वी विद्यार्थ्यांना मा. देवकीनंदनजी बिसानी, मा. मदनलालजी नबीरा महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन, वाणिज्य विभागप्रमुख डॉ. व्ही. आर. रुईकर यांच्या शुभहस्ते पारितोषिक प्रदान करण्यात आले. व्यापारी मेळाव्यातील यशस्वी विद्यार्थी पुढीलप्रमाणे -

निकष : स्वच्छता

विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग	वस्तू व सेवा	श्रेणी
कु. गुंजन मखे, तेजस निंबूळकर	B.Com. III (E)	पावभाजी	प्रथम पारितोषिक
विक्रम कुमेरिया, अतुल काकडे, पुरणलाल पठाडे	B.Com. III (M)	डोसा	द्वितीय पारितोषिक

निकष : व्यवस्थापन

विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग	वस्तू व सेवा	श्रेणी
शैलेश टेंभरें	B.Com. II (E)	दाबेली	प्रथम पारितोषिक
विवेक कुवरे, प्राची काटे	B.Com. III (E)	फोटो स्टुडीओ	द्वितीय पारितोषिक

निकष : कामगिरी

विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग	वस्तू व सेवा	श्रेणी
साहिल सलाम, लोकेश सुरजुसे	B.Com. II (E)	सेल्फी ३६०	प्रथम पारितोषिक
हर्षल बाम्बल, प्रेम राऊत	B.Com. II (M)	कॅप आणि चष्मा	द्वितीय पारितोषिक

निकष : शून्य गुंतवणूक

विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग	वस्तू व सेवा	श्रेणी
कु. आदिती डब्रासे, कु. छकुली	B.Com. III (M)	ज्योतिष्य	प्रथम पारितोषिक

महाविद्यालयातील इतर विद्याशाखेतील विद्यार्थी, शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी या व्यापार मेळाव्याला भेट देऊन उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला.

७. परिसंवाद स्पर्धा (Seminar Competition)

नबीरा महाविद्यालयाच्या वाणिज्य विभागातर्फे दिनांक २४ जानेवारी, २०२५ ला बी. कॉम. तृतीय वर्ष (मराठी व इंग्रजी माध्यम) करिता 'परिसंवाद स्पर्धा' आयोजित करण्यात आली होती. स्पर्धेत एकूण १३ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमातील विविध विषयांवर सादरीकरण केले. त्यातून नवीन संकल्पनांची माहिती, सादरीकरण कला, संभाषण कौशल्य, सहकार्य, सौम्य कौशल्य, स्पर्धेची जाणीव इ. घटकांचा विद्यार्थ्यांना स्वअनुभवातून परिचय झाला.

या परिसंवाद स्पर्धेत मराठी माध्यमातून नेहाल नौकरिया, कु. किशोरी बागडे आणि इंग्रजी माध्यमातून कु. वैष्णवी काटकर यांनी अनुक्रमे प्रथम व द्वितीय स्थान प्राप्त केले. या यशस्वी विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एस. के. नवीन, वाणिज्य विभाग प्रमुख डॉ. व्ही.आर. रुईकर, I.Q.A.C प्रमुख डॉ. पुनित राऊत यांच्या शुभहस्ते गौरान्वित करण्यात आले. या स्पर्धेचा लाभ बी. कॉम. अंतिम वर्षाच्या १५१ विद्यार्थ्यांना प्राप्त झाला.

८. पालकत्व यंत्रणा (Mentoring System)

विद्यार्थ्यांना जीवन जगत असताना विविध सामाजिक, कौटुंबिक, आर्थिक व मानसिक समस्या, प्रश्न, अडचणींना सामोरे जावे लागते. अनेकदा त्यांना या अडचणींमध्ये योग्य तो मार्ग दिसत नाही. त्यामुळे विद्यार्थी हताश व निराश होतात. अशा परिस्थितीत त्यांना योग्य मार्गदर्शनाची गरज असते. त्यामुळे वाणिज्य विभागातील प्राध्यापक वर्षभर पालकत्व यंत्रणेतून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करित असतात. त्यासाठी त्यांना एक-एका वर्गाची जबाबदारी देण्यात आली आहे. हा उपक्रम ऑगस्ट २०२४ ते एप्रिल २०२५ या कालावधीत राबविण्यात आला. या उपक्रमातून विद्यार्थ्यांच्या विविध अडचणी जाणून घेतल्या जातात व त्यावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले जाते. प्रत्यक्ष सहकार्यांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना अडचणींमध्ये दिलासा दिला जातो तसेच विद्यार्थ्यांना योग्य दिशा व संकटाना सामोरे जाण्यासाठी प्रेरित केले जाते. या उपक्रमाचा लाभ बी. कॉम (मराठी व इंग्रजी माध्यम) च्या एकूण ४६५ विद्यार्थ्यांनी व एम. कॉम (मराठी व इंग्रजी माध्यम) च्या एकूण ११३ विद्यार्थ्यांनी प्राप्त केला.

९. 'औक्षण'

नबीरा महाविद्यालयात बी. कॉम. आणि एम. कॉम. (मराठी व इंग्रजी माध्यम) अंतिम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना समारोप देण्यासाठी वाणिज्य विभागाकडून दिनांक २२ मार्च, २०२५ ला 'औक्षण' या अभिनव कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. 'औक्षण' हा उपक्रम वाणिज्य विभागाचा 'सर्वोत्तम अभिनव उपक्रम' म्हणून महाविद्यालयात परिचित आहे. बी. कॉम, एम. कॉम अंतिम वर्षांनंतर विद्यार्थ्यांना योग्य दिशा व मार्गदर्शन मिळावे, हा प्रमुख उद्देश 'औक्षण' या कार्यक्रमांमध्ये जोपासला जातो. या कार्यक्रमाला बी. कॉम. आणि एम. कॉम (मराठी व इंग्रजी माध्यम) अंतिम वर्षांचे १९६ विद्यार्थी उपस्थित होते.

वाणिज्य विभागप्रमुख डॉ. व्ही.आर रुईकर यांनी प्रस्ताविकाच्या माध्यमातून 'औक्षण' या उपक्रमाची पार्श्वभूमी, उद्देश आणि स्वरूप याबाबत माहिती देत विद्यार्थ्यांना रोजगार संधीबाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

औक्षण कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी प्रा.डॉ. देवेंद्र भोंगाळे (प्राचार्य, जीवन विकास महाविद्यालय, देवग्राम) यांनी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध असणाऱ्या भविष्यकालीन संधी, व्यक्तिमत्त्व विकासाचे महत्त्व याबाबत प्रभावीपणे उपस्थित विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन यांनी विद्यार्थ्यांचे विद्यार्थी दशेतील आचरण आणि महाविद्यालयाला अपेक्षित विद्यार्थी याबाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

याप्रसंगी अनेक विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयाप्रती आपल्या भावना मनोगतातून व्यक्त केल्या. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. मुकेश जाधव यांनी तर आभार प्रदर्शन प्रा. जयंत कळंभे यांनी केले.

१०. ऑनलाइन क्विझ

वाणिज्य विभागातर्फे बी. कॉम. अंतिम वर्षाच्या (मराठी व इंग्रजी माध्यम) विद्यार्थ्यांसाठी दिनांक २९ मार्च, २०२५ ते ०३ एप्रिल, २०२५ या कालावधीत अंतिम वर्षातील प्रत्येक विषयाच्या Online Quiz घेण्यात आल्या. विद्यार्थ्यांची परीक्षेची पूर्वतयारी व्हावी, हा या Online Quiz चा मुख्य उद्देश आहे. या Online Quiz ला बी. कॉम. अंतिम वर्षाचे (मराठी व इंग्रजी माध्यम) १०४ विद्यार्थी उपस्थित होते.

११. माझा वर्ग-मीच वक्ता

'माझा वर्ग मीच वक्ता' एम. कॉम अंतिम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांमध्ये सभाधीटपणा निर्माण व्हावा तसेच त्यांच्यामध्ये संवाद व सादरीकरण कौशल्य विकसित व्हावे, या उद्देशाने वाणिज्य विभागाकडून दरवर्षी 'माझा वर्ग- मीच वक्ता' हा अभिनव उपक्रम एम.कॉम. अंतिम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी राबविण्यात येत असतो. शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये हा उपक्रम दिनांक ०१ एप्रिल, २०२५ ते ०४ एप्रिल, २०२५ या कालावधीत राबविण्यात आला.

यामध्ये एम. कॉम. अंतिम वर्षाचे ६ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. त्यांनी सामाजिक व शैक्षणिक विषयावर आपले प्रखर मत व्यक्त केले. या स्पर्धेचा लाभ एम. कॉम. अंतिम वर्षामधील ६२ विद्यार्थीनी प्राप्त केला. या उपक्रमाचे परीक्षण डॉ. पुनीत राऊत यांनी केले.

12. कार्यशाळा (Workshop)

वाणिज्य विभागाकडून प्रत्येक शैक्षणिक वर्षात विद्यार्थ्यांच्या ज्ञान व अनुभव वृद्धीसाठी विविध विषयावरील कार्यशाळांचे आयोजन केले जाते. शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये वाणिज्य विभाग व I. Q.A.C यांच्या संयुक्त विद्यमाने वाणिज्य विभागात एकूण ४ कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळांमध्ये विद्यार्थ्यांच्या हितासंदर्भात विविध विषयांवर तज्ज्ञ व्यक्तींद्वारे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. या कार्यशाळांची माहिती पुढीलप्रमाणे आहे.

Sr.	Date	Resource Person	Topic	Attendance Total
	22-08-2024	Mr. Jayant Kalambhe	Academic Bank of Credit	119 students of B.Com. I
	14-01-2025	Mr. Akshay Kawale	Income Tax Return Filling	77 Students B.Com. Sem. IV and Sem. VI
	05-04-2025	Dr. Ashish Linge	Sample Size Determination and Hypothesis Testing	51 Postgraduate Students and Research Scholars
	09-04-2025	Dr. Tushar Chaudhary	IPR and Plagiarism	83 Students and Research Scholars from Various Departments

13. Faculty Achievement

Paper Published

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ या वर्षात वाणिज्य विभागातील प्राध्यापकांनी राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय जर्नल, UGC- Care List जर्नलमध्ये एकूण १० संशोधन पत्र (Research Paper) प्रकाशित केलेले आहे. त्यामध्ये प्राध्यापक डॉ. व्ही. आर. रुईकर यांचे ०३, डॉ. आर. जी. गोंगले यांचा ०१, डॉ. पुनीत एन. राऊत यांचे ०३, प्रा. प्रियांका बागडदे यांचे ०२ तर प्रा. जयंत कळंबे यांचा ०१ रिसर्च पेपर आहे. तसेच डॉ. व्ही. आर. रुईकर यांनी ' सहकार आणि ग्रामीण विकास ' (Cooperation and Rural Development) या पाठ्यपुस्तकाचे लेखन केले आहे. वाणिज्य विभागासाठी विशेष बाब म्हणजे डॉ. पुनीत एन. राऊत यांनी Device to calculate business requirement यासाठी १ पेटंट प्राप्त केलेला आहे.

शोध प्रबंध सादर

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये वाणिज्य विभागात कार्यरत असलेले प्रा. जयंत कळंबे यांनी आपला शोधप्रबंध डॉ. पुनीत राऊत यांच्या मार्गदर्शनाखाली रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठाला सादर केला आहे.

डॉ. व्ही. आर. रुईकर

वाणिज्य विभागप्रमुख,
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

दि. ३ ऑगस्ट, २०२४ ला गृह-अर्थशास्त्र विभागात 'जागतिक स्तनपान सप्ताह' च्या निमित्ताने 'स्तनपानाचे महत्त्व' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. काटोल येथील लता मंगेशकर हॉस्पिटल येथील डॉ. रुपल दरक, डॉ. तृप्ती राडकर आणि डॉ. गौरव नेमाडे यांनी पी. पी. टी. प्रेझेंटेशन च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना स्तनपानाचे महत्त्व सांगितले.

दि. १० सप्टेंबर, २०२४ ला गृह-अर्थशास्त्र विभागात जागतिक पोषण मासानिमित्त पाककला स्पर्धा 'मिश्र डाळीचे पदार्थ' या विषयावर आयोजित करण्यात आली.

दि. ३ ऑगस्ट, २०२४ ला गृह-अर्थशास्त्र विभागात " DOCTOR'S TALK ON HEALTH & WELLNESS हा कार्यक्रम घेण्यात आला. या करिता काटोल येथील लता मंगेशकर हॉस्पिटल येथील डॉ. श्रेया बालपांडे, डॉ. निकुंज गतानी, डॉ. शुभांगी लोणारे, डॉ. पूजा लद्धा यांनी विद्यार्थ्यांना आरोग्यावर मार्गदर्शन केले आणि त्यांची आरोग्य तपासणी, दंत तपासणी आणि रक्तगट तपासणी करून योग्य असे मार्गदर्शन केले.

गृह- अर्थशास्त्र विभागाची एक दिवसीय शैक्षणिक सहल, शनिवार दिनांक १ मार्च, २०२५ ला 'सती अनुसूया माता मंदिर देवस्थान, पारडसिंगा' येथे आयोजित केली होती. हे मंदिर महाविद्यालयापासून ५ किलोमीटर अंतरावर आहे. या सहलीचा उद्देश गृह-अर्थशास्त्र विषयाच्या अभ्यासक्रमानुसार स्वयंरोजगाराचे कौशल्य आत्मसात करण्याकरिता धार्मिक स्थळी कोणत्या वस्तूची मागणी होते, सुरुवातीला गुंतवणूक किती रुपयाची करावी लागते, येणारा परतावा किती दिवसांनी येतो, भविष्यात या उद्योगाला कसे दिवस येतील इत्यादी बाबींचा महत्त्वपूर्ण आढावा घेण्यात आला. याबद्दल जाणून घेण्यासाठी मंदिराच्या प्रांगणातील पूजेच्या साहित्याची छोटी-छोटी दुकाने, नाश्ता, झुणका भाकर, चहा कॉफी ची दुकाने स्वयंरोजगाराचे माध्यम आहेत. व्यवसाय करणारे कसे आपले दुकान चालवितात, त्यांना कोण-कोणत्या समस्या आहेत, हे जाणून घेण्याचा प्रयत्न या शैक्षणिक सहली दरम्यान करण्यात आला. प्रत्येक मुलींनी एका-एका दुकानात जाऊन त्यांची मुलाखत घेतली, त्यांना काही मूलभूत प्रश्न विचारले व त्यांचे मनोगत विचारले. या शैक्षणिक सहलीतून विद्यार्थिनींना स्वयंरोजगार कसा करता येईल, याचे थोडेफार ज्ञान प्राप्त झाले.

दि. ०६ मार्च, २०२४ ला गृह-अर्थशास्त्र विभागातील विद्यार्थिनीने स्वयं-रोजगाराचे माध्यम माहिती व्हावे या दृष्टीकोनातून काटोल येथे भरलेल्या कलाकृती (हस्तकला) प्रदर्शनीला भेट देण्यात आली होती. या प्रदर्शनीत विद्यार्थिनीने विविध हस्तकला जाणून घेऊन त्यातून स्वयंरोजगार कसा करता येतो याची माहिती घेतली.

गृह - अर्थशास्त्र विभागात स्वयंरोजगार प्रशिक्षण अंतर्गत दि. २२ मार्च, २०२५ ला कापडी बॅग शिवणे ही कार्यशाळा घेण्यात आली. याकरिता फॅशन डिझायनर कु. दिपाली वैद्य यांनी गृह-अर्थशास्त्र विभागातील मुलींना कापडापासून फोल्डिंग बॅग बनविणे शिकविले.

भारत सरकार 'महिला व बाल विकास मंत्रालय', नवी दिल्ली यांच्याद्वारे 'पोषण पंधरवडा' साजरा करण्यात यावा अशा स्वरूपाचे महाविद्यालयाला पत्र प्राप्त झाले. त्यानुसार गृह अर्थशास्त्र विभाग, नबीरा महाविद्यालय, काटोल यांच्याकडून गट ग्रामपंचायत कचारी सावंगा, तह. काटोल, जि. नागपूर येथे दिनांक २४ एप्रिल, २०२५ ला 'पोषण पंधरवडा' हा कार्यक्रम साजरा करण्यात आला, याकरिता गट ग्रामपंचायत, कचारी सावंगा या गावात हा कार्यक्रम घेण्यात आला कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून सरपंच माननीय श्री. रवीजी जयस्वाल साहेब, प्रमुख अतिथी माननीय श्री. प्रवीणजी वंजारी साहेब तसेच उपसरपंच श्रीमती रुक्मिणी खुरपडे मॅडम व सदस्य, गट ग्रामपंचायत कचारी सावंगा येथे उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. धनश्री रिधोरकर यांनी केले तसेच पोषण आहाराबद्दल मार्गदर्शन गृह अर्थशास्त्र विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ. दमयंती घागरगुंडे यांनी केले. त्यांनी बालकांच्या आयुष्यातील १००० दिवस, कुपोषणमुक्तीचा मार्ग आणि लढूपणावर उपाययोजना, यावर मार्गदर्शन केले. पोषण पंधरवड्यानिमित्त जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेच्या विद्यार्थ्यांनी रॅली काढून हा कार्यक्रम यशस्वी करण्यात सहकार्य केले. महाविद्यालयातर्फे कार्यक्रमाचे आभार प्रदर्शन डॉ. चंदू देशपांडे यांनी केले तसेच ग्रामपंचायतीतर्फे आभार प्रदर्शन सचिव मा. वंजारी साहेब यांनी केले. या कार्यक्रमाला प्रा. कल्याणी दंडारे आणि गृह अर्थशास्त्र विभागाच्या विद्यार्थिनी आणि ग्रामपंचायतीच्या हद्दीतील महिला व पुरुष उपस्थित होते.

डॉ. डी. डी. घागरगुंडे

गृह - अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

१. नाट्यदर्शन:

नबीरा महाविद्यालय, काटोल येथील मराठी विभागाच्या वतीने दिनांक २७ सप्टेंबर २०२४ रोजी 'नाट्यदर्शन आणि चर्चा' या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. आयोजित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष इंग्रजी विभागप्रमुख डॉ. प्रमोद सलामे सर होते. त्यांनी कुसुमाग्रजांच्या 'नटसम्राट' या नाटकावर प्रकाश टाकला.बी.ए. प्रथम वर्षाला कुसुमाग्रज उर्फ वि.वा. शिरवाडकर यांचे 'नटसम्राट' हे नाटक अभ्यासक्रमात असल्यामुळे हे नाटक विद्यार्थ्यांना दाखविण्यात आले. त्याचबरोबर या नाटकाच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांची गटचर्चा घेण्यात आली. ५७ विद्यार्थ्यांनी या कार्यक्रमाचा लाभ घेतला. याप्रसंगी मराठी विभागप्रमुख डॉ. रिता पाठक, डॉ. भारत कडबे, प्रा. हरीशकुमार किनकर, डॉ.दमयंती घागरगुंडे, प्रा.बेहनिया, प्रा.राठोड, प्रा.दोडके,प्रा कळंबे,प्रा.भक्ते इ.उपस्थित होते.

२. मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा

मराठी विभागाच्या वतीने १४ जाने. ते २८ जाने., २०२५ पर्यंत 'मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा' साजरा करण्यात आला. यानिमित्ताने ३१ जाने. २०२५ ला निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. निबंध स्पर्धेकरिता,

१) अभिजात मराठी भाषा

२) मराठी भाषा आणि रोजगाराच्या संधी

हे दोन विषय देण्यात आले होते.

या स्पर्धेसाठी महाविद्यालयातून एकूण ३८ विद्यार्थ्यांनी आपले निबंध सादर केले. या स्पर्धेचे परिक्षण डॉ.रिता पाठक, डॉ. भारत कडबे, प्रा. विनोद वंजारी, प्रा. हर्षा हेलोडे यांनी केले. निबंध स्पर्धेत पारितोषिक प्राप्त विद्यार्थ्यांची नावे पुढीलप्रमाणे दर्शविलेली आहे.

क्रमांक	विद्यार्थ्यांची नावे	वर्ग क्रमांक	पारितोषिक
प्रथम	देवयानी नरेश ताथोडे	B.A. III 1	५००/-
द्वितीय	रणजीत श्रीरामजी शेंडे	B.A. II 2	३००/-
तृतीय	निकीता विनोद गातार	B.Com. III 3	२००/-

तरोच या स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र देण्यात आले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन यांच्या सहकार्याने हा कार्यक्रम पार पडला.

३. मराठी भाषा गौरवदिन :-

मराठी विभागाच्या वतीने दि.२७ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी 'मराठी भाषा गौरवदिन' अर्थात ज्ञानपीठ पुरस्कार विजेते मराठी साहित्यिक कुसुमाग्रज उर्फ वि. वा. शिरवाडकर यांची जयंती मोठ्या उत्साहात साजरी करण्यात आली. यावेळी अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य डॉ. विकास बारसागडे यांनी कुसुमाग्रज यांच्या साहित्यावर प्रकाश टाकला. डॉ. रिता पाठक यांनी कुसुमाग्रजांच्या कवितांचा आढावा घेतला. तर कार्यक्रमाचे समन्वयक डॉ. भारत कडबे यांनी कुसुमाग्रज यांच्या कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, एकांकिका यावर महत्त्वपूर्ण माहिती दिली. तसेच कुसुमाग्रजांच्या कवितांचे सादरीकरण केले. यावेळी पंधरा विद्यार्थ्यांनी कुसुमाग्रजांवरील आणि स्वलिखित कवितांचे वाचन केले. यावेळी 'मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त घेण्यात आलेल्या निबंध स्पर्धेचे पारितोषिक आणि प्रमाणपत्र वितरण करण्यात आले. या कार्यक्रमाला महाविद्यालयातील विविध विभागातील विद्यार्थी व प्राध्यापक हजर होते. डॉ. प्रमोद सलामे, डॉ. भारत वालोंद्रे, प्रा. बेहनिया, प्रा.भक्ते, डॉ देशपांडे, प्रा.लाड, प्रा.हेलोडे इ. उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक आणि सूत्रसंचलन डॉ. भारत कडबे यांनी केले. तर आभार प्रा. विनोद वंजारी यांनी केले.

४) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती महोत्सव-२०२५

नबीरा महाविद्यालय, काटोल जि. नागपूर येथे ११ एप्रिल ते १४ एप्रिल, २०२५ पर्यंत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व महात्मा जोतीराव फुले जयंती महोत्सव डॉ. भारत कडबे यांच्या मार्गदर्शनाखाली साजरा करण्यात आला. या संयुक्त जयंतीच्या कार्यक्रमांतर्गत महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी वक्तृत्वस्पर्धा आणि निबंधस्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती.

वक्तृत्वस्पर्धेमध्ये अनेक विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. त्यात क्रमांक प्राप्त विद्यार्थ्यांची नावे व पारितोषिके पुढीलप्रमाणे,

क्रमांक	विद्यार्थ्यांची नावे	वर्ग क्रमांक	पारितोषिक
प्रथम	शुभम नेहारे	बी.ए. भाग - २	५००/-
द्वितीय	दिपांशी मुलमुले	बी.एस्सी. भाग - १	२५०/-

या वक्तृत्व स्पर्धेचे अध्यक्ष डॉ. सुनीलकुमार नवीन असून कार्यक्रमाचे सूत्रसंचलन कार्यक्रमाचे समन्वयक डॉ. भारत कडबे यांनी केले. कार्यक्रमाला इंग्रजी विभागप्रमुख डॉ. सलामे, तत्वज्ञान विभागप्रमुख वालोंद्रे, इतिहास विभागप्रमुख प्रा. बेहनिया, सांस्कृतिक कार्यक्रम समन्वयक प्रा. रिना मेश्राम, प्रा. विनोद वंजारी, प्रा. गोंगले, प्रा. दोडके, प्रा. भक्ते, प्रा. कळंबे, प्रा. कटरे, प्रा. धडाडे, प्रा. जाधव, प्रा. गाखरे, प्रा. बाहादे, प्रा. मेश्राम मॅडम तसेच कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेतील सर्व प्राध्यापकवृंद व विद्यार्थी उपस्थित होते.

तसेच निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आलेले होते. त्याकरिता मराठी, हिंदी व इंग्रजी भाषांमध्ये १६ एप्रिल, २०२५ पर्यंत निबंध स्पर्धेत सहभाग घेण्याचे आवाहन करण्यात आले. एकूण ३५ विद्यार्थ्यांनी त्यांचे निबंध सादर केले. या निबंधांचे परीक्षण मराठी विभागप्रमुख डॉ. भारत कडबे व राज्यशास्त्र विभागप्रमुख प्रा. हरीशकुमार किनकर यांनी केले. या निबंधस्पर्धेत क्रमांक प्राप्त विद्यार्थ्यांची नावे पुढीलप्रमाणे,

क्रमांक	विद्यार्थ्यांची नावे	वर्ग क्रमांक	पारितोषिक
प्रथम	कु. दीक्षा वाहाणे	बी.ए. भाग - ३	५००/-
द्वितीय	कु. देवयानी ताथोडे	बी.ए. भाग - ३	२५०/-

५) अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन - २०२५ मध्ये सहभाग

दिनांक २०,२१,२२ फेब्रु. २०२५ रोजी दिल्ली येथे झालेल्या 'अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात' आपल्या नबीरा महाविद्यालयातील सहाय्यक प्राध्यापक डॉ. भारत कडबे यांनी प्रतिनिधी म्हणून सहभाग नोंदवला.

डॉ. आर.आर. पाठक
मराठी विभागप्रमुख,
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

शैक्षणिक सत्र २०२४ २०२५ मध्ये इतिहास विभागातर्फे खालील कार्यक्रम घेण्यात आलेले होते.

१) ब्रिजकोर्स:- इतिहास विभागातर्फे दि. १८ जुलै, २०२५ ला सकाळी १०:०० वाजता नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार (NEP-२०२०) बी.ए. प्रथम सत्र ते बी. ए. सहावे सत्रात शिकणाऱ्या इतिहास विषयातील विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमाविषयी संपूर्ण माहिती ब्रिजकोर्सच्या माध्यमाने देण्यात आली. ब्रिजकोर्स कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. सलामे सर होते. प्रास्ताविक इतिहास विभागाचे प्रा. भक्ते सर, तर अभ्यासक्रमाची संपूर्ण माहिती डॉ. चंदू देशपांडे सर यांनी दिली. कार्यक्रमाला प्रा. बेहनिया सर, डॉ. पाठक मंडम, प्रा. दोडके सर, प्रा. कळंबे सर व इतर मान्यवरांसह २८ विद्यार्थी उपस्थित होते.

२) शिक्षक दिन :- इतिहास विभागातर्फे ५ सप्टेंबर, २०२४ रोज गुरुवारला डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन जयंतीनिमित्त 'शिक्षक दिन' कार्यक्रम घेण्यात आला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष इतिहास विभागप्रमुख प्रा. बेहनिया सर तसेच कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. चंदू देशपांडे उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सुरुवात डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांच्या प्रतिमोला हार अर्पण करून करण्यात आली. कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी डॉ. चंदू देशपांडे सर यांनी डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांचा जीवन परिचय करून दिला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. बेहनिया सर यांनी शिक्षकाचे अंगी कोणते गुण असायला पाहिजे तसेच राधाकृष्णन यांचा विचारांविषयी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक एम. ए. द्वितीय वर्षाची विद्यार्थिनी रोशनी बालपांडे, सूत्रसंचालन कांचन नाईक, तर आभार प्रदर्शन एम. ए. प्रथम वर्षाची विद्यार्थिनी पुनम जवंजाळ हिने केले. कार्यक्रमाला प्रा. दोडके सर, प्रा. कळंबे सर, प्रा. भक्ते सर आणि एकूण ८७ विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदविला.

३) महात्मा गांधी जयंती :- ०२ ऑक्टोबर, २०२४ रोजी महात्मा गांधी व लालबहादूर शास्त्री जयंती कार्यक्रम घेण्यात आला. यानिमित्ताने कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. चंदू देशपांडे, प्रमुख अतिथी प्रा. शिशिर कळंबे आणि प्रा. बेहनिया सर, प्रा. दोडके सर, प्रा. भक्ते सर उपस्थित होते याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन सर उपस्थित होते. महात्मा गांधी जयंतीचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांतील बौद्धिक दृष्टीच्या विकासाला अनुसरून आणि श्रमदान करण्याच्या दृष्टीने स्वच्छता अभियान, वकृत्वस्पर्धा अशा विविध उपक्रमांचा अंतर्भाव करण्यात आलेला होता. कार्यक्रमाचे अतिथी प्रा. कळंबे सर यांनी म. गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांचे इतिहासातील योगदान यावर मार्गदर्शन केले. डॉ. सुनीलकुमार नवीन सर यांनी जीवन जगत असतांना स्वच्छतेचे महत्त्व विद्यार्थ्यांना पटवून दिले. डॉ. चंदू देशपांडे यांनी महात्मा गांधीचे स्वातंत्र्य चळवळीतील योगदान यावर विद्यार्थ्यांना माहिती दिली. प्रा. बेहनिया सर, दोडके सर, भक्ते सर यांनी लाल बहादूर शास्त्री व म. गांधी यांच्या जीवनकार्याचा आढावा विद्यार्थ्यांना सांगितला. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन एम.ए. इतिहास विभागातील विद्यार्थिनी कु. रोशनी बालपांडे हिने तर प्रास्ताविक कु. शुभांगी वंजारी हिने केले तर आभार प्रदर्शन कु. आचल कालोकार हिने केले. कार्यक्रमाला इतिहास विभागातील एकूण ३४ विद्यार्थी उपस्थित होते.

४) सावित्रीबाई फुले जयंती :- ०३ जानेवारी, २०२५ रोज शुक्रवारला व्ही. एस. पांडे हॉल येथे इतिहास विभाग आणि जयंती पुण्यतिथी समिती यांच्या संयुक्त विद्यमाने सावित्रीबाई फुले जयंतीचा कार्यक्रम घेण्यात आला. कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी डॉ. विजय राऊत सर, प्राचार्य, पंढरीनाथ महाविद्यालय, नरखेड, कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार नवीन सर आणि ज्यांच्या सहकार्याने हा कार्यक्रम घेण्यात आला ते म्हणजे जयंती, पुण्यतिथी समितीचे समन्वयक डॉ. रमेश इंगोले सर इ. मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सुरुवात क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या प्रतिमेला हार अर्पण करून करण्यात आली. त्यानंतर कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी डॉ. विजय राऊत सर यांनी सावित्रीबाई फुले यांच्या जीवनकार्यावर प्रकाश टाकला. त्यानंतर महाविद्यालयाचे प्राचार्य सुनीलकुमार नवीन सर यांनी शिक्षणात मुलींच्या सहभागावर मार्गदर्शन केले. डॉ. इंगोले सर यांनी जयंती पुण्यतिथीच्या विद्यार्थ्यांना अनेक माहितीचे दालन उघडे करून देता येते, याबद्दल मार्गदर्शन केले.

गृह- अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. घागरगुंडे मंडम यांनी सावित्रीबाई फुले यांच्या काळातील 'शिक्षणाची परिस्थिती' यावर प्रकाश टाकला. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. भारत कडबे सर यांनी केले तर आभार प्रदर्शन प्रा. बेहनिया सर यांनी केले. कार्यक्रमाला प्रा. दोडके सर, कळंबे सर, भक्ते सर, डॉ. देशपांडे सर, वरिष्ठ महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी तसेच एकूण ५२ विद्यार्थी उपस्थित होते.

५) छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती :- इतिहास विभागाच्या वतीने छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती निमित्त दिनांक १९ फेब्रुवारी, २०२५ रोज बुधवारला व्ही. एस. पांडे हॉल येथे 'शिव व्याख्यान' या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आलेले होते. कार्यक्रमाला प्रमुख अतिथी आणि 'शिव व्याख्याते' डॉ. विलास फरकाडे सर, कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य डॉ. विकास बारसागडे सर तसेच प्रा. कटरे सर, डॉ. इंगोले सर, प्रा. भक्ते सर, प्रा. हरीशकुमार किनकर सर, प्रा. अमित कुमार खांडेकर सर तसेच वरिष्ठ महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक मंडळी उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सुरुवात छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रतिमेला हार अर्पण करून करण्यात आली. त्यानंतर कार्यक्रमाचे शिव व्याख्याते डॉ. विलास फरकाडे सर यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांचे चरित्र, कार्य, मोहिमा आणि हिंदवी स्वराज्य स्थापन याबद्दल विद्यार्थ्यांना मागदर्शन केले. त्याचप्रमाणे डॉ. बारसागडे सर, प्रा. कटरे सर, डॉ. इंगोले सर यांनी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्रा. भक्ते सर, सूत्रसंचालन प्रा. हरीशकुमार किनकर सर आणि आभार प्रदर्शन प्रा. अमितकुमार खांडेकर सर यांनी केले. कार्यक्रमाला एकूण ३५ विद्यार्थी उपस्थित होते.

६) क्षेत्रभेट व शैक्षणिक सहल :- नवीन शैक्षणिक धोरण (NEP-२०२०) नुसार विद्यार्थ्यांना ऐतिहासिक स्थळांना भेटी देण्याच्या उद्देशाने इतिहास विभागाद्वारे दिनांक १३ फेब्रुवारी, २०२५ ते २१ फेब्रुवारी, २०२५ या दरम्यान इतिहास विषयातील विद्यार्थ्यांना ऐतिहासिक स्थळांचे प्रत्यक्ष अनुभव होण्यासाठी क्षेत्र - भेटीचे आयोजन करण्यात आलेले होते. तुळजापूर, अक्कलकोट, प्रतापगड, पन्हाळा, जेजुरी, रायगड, देवगीरीचा किल्ला, वरुडची लेणी इत्यादी स्थळांना भेटी देण्यात आल्या. या भेटीदरम्यान विद्यार्थ्यांनी प्रत्येक स्थळांविषयीची नोंद आपल्या वहीत घेतली व त्यांना प्रत्यक्ष अनुभव प्राप्त झाला. क्षेत्रभेटीला प्रा. बेहनिया सर, प्रा. दोडके सर, प्रा. कळंबे सर आणि प्रा. डॉ. चंदूदेशपांडे सर व इतिहास विभागाचे एकूण ४० विद्यार्थी सोबत होते.

७) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, महात्मा जोतीराव फुले जयंती कार्यक्रम :- दिनांक १२ एप्रिल, २०२५ रोज शनिवारला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महात्मा जोतीराव फुले जयंती आणि डॉ. पंजाबराव देशमुख पुण्यतिथीचा कला, वाणिज्य व विज्ञान या विभागामिळून संयुक्त कार्यक्रम सकाळी १० वा. व्ही.एस. पांडे हॉल येथे घेण्यात आला. याप्रसंगी विशेष अतिथी म्हणून शिक्षण प्रसारक मंडळाचे उपाध्यक्ष मा. निरंजनजी राऊत साहेब, अतिथी म्हणून इतिहास विभागाचे प्रा. डॉ. चंदू देशपांडे सर, कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य सुनीलकुमार नवीन सर आणि तीनही विभागातील प्राध्यापक मंडळी उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सुरुवात महान विभूतींना माल्यार्पण करून करण्यात आली. कार्यक्रमाचे विशेष अतिथी मा. निरंजनजी राऊत साहेब यांनी या महान व्यक्तीच्या कार्याविषयी मार्गदर्शन करून कार्यक्रमासाठी शुभेच्छा दिल्या. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन मराठी विभागाचे डॉ. भारत कडबे सर यांनी, तर आभार प्रदर्शन राज्यशास्त्र विभागाचे प्रमुख प्रा. हरीशकुमार किनकर सर यांनी केले तर कार्यक्रमाला इतिहास विभागाचे प्रा. बेहनिया सर, प्रा. दोडके सर, प्रा.भक्ते सर आणि वरिष्ठ महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक आणि एकूण ३८ विद्यार्थी उपस्थित होते.

प्रा. एस. बी. बेहनिया
इतिहास विभागप्रमुख,
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

तत्त्वज्ञान विभाग

दि. २२ फेब्रुवारी, २०२५ ला तत्त्वज्ञान विभागातर्फे "Professional Yoga in Life" या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यशाळेला प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून डॉ. तेजसिंह जगदळे लाभले होते. त्यांनी व्यावसायिक योगावर मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेत उपप्राचार्य डॉ. विकास बारसागडे यांनी अध्यक्षस्थान भूषविले, तर संचालन कु. निकिता मोढे आणि आभार कु. नेहा मोढे हिने पार पाडले. या कार्यशाळेत एकूण ४० विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

दि. १५ मार्च, २०२५ ला तत्त्वज्ञान विभागातर्फे 'Meditation' यावर योगभवन येथे विपश्यनेवर कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमात डॉ. तेजसिंह जगदळे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. यात २५ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

डॉ. भारत वालोद्रे
तत्त्वज्ञान विभागप्रमुख,
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

नबीरा महाविद्यालय, काटोल मानव्यशास्त्र विभाग यामधील अर्थशास्त्र विभाग विद्यार्थ्यांच्या विकासात नेहमीच अग्रेसर राहिला आहे. जागतिक स्पर्धेच्या या युगात अर्थशास्त्र या विषयाला अनन्यसाधारण महत्त्व येवून बाजारात नोकऱ्यांची व्याप्ती वाढताना दिसते. आज अर्थशास्त्र प्रत्येक क्षेत्रात दिसून येतो. त्यामुळे अर्थशास्त्राची मागणीसुद्धा वाढली आहे.

१) वादविवाद स्पर्धेचे आयोजन :-

विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे ' वादविवाद स्पर्धेचे ' आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये 'देशातील सार्वजनिक बँकांचे खाजगीकरण करणे देशाच्या हिताकरिता योग्य की अयोग्य ' या विषयावर स्पर्धा घेण्यात आली होती. स्पर्धेमध्ये विविध महाविद्यालयाने सहभाग घेतला होता. स्पर्धेच्या निरीक्षणाकरिता आणि मार्गदर्शनाकरिता बँक ऑफ इंडिया, शाखा - काटोल येथील व्यवस्थापक श्री. अण्णाजी ठाकरे हे मुख्य अतिथी म्हणून उपस्थित होते. त्यांच्यासोबत वाणिज्य विभागाचे सहयोगी प्राध्यापक डॉ. पुनीत राऊत सर व श्री. ललित वानखेडे यांनी चोखपणे कार्य पूर्ण केले.

या स्पर्धेत प्रथम क्रमांक विजेता कु. प्रांजली व्यास, द्वितीय विजेता शुभम नेहारे तर तृतीय विजेता वैभव चौधरी व अनिस अहमद ह्यांना संयुक्तरित्या घोषित करण्यात आले. उत्तेजनार्थ विजेता म्हणून ज्ञानेश्वरी वरठे हिला देण्यात आला. कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. देवेंद्र सायवनकर यांनी केले तर कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेकरिता डॉ. घागरगुंडे, डॉ. नेहारे, प्रा. किनकर व इतर सर्व प्राध्यापकांनी मदत केली.

पेपर मिल हरदोली औद्योगिक भेट :-

अर्थशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांच्या व्यावहारिक व व्यावसायिक ज्ञानात भर पाडण्याकरिता विभागातर्फे १८ जानेवारी, २०२५ रोजी हरदोली पेपर मिल लिमिटेड, हरदोली येथे औद्योगिक भेट देण्यात आली. यामध्ये एकूण सर्व विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. मिल मालक श्री. अनिलकुमार लखोटिया यांनी कच्चा खरड्यापासून येणारा खर्च, होणारा नफा, औद्योगिक उत्पादन इत्यादी सर्व बाबतीत विद्यार्थ्यांशी हितगूज साधला. त्यामध्ये भविष्यातील आव्हाने आणि नोकऱ्यांची संधी यावर चर्चा केली. मिलचे व्यवस्थापन, संधी यावर चर्चा केली तसेच मिलचे व्यवस्थापक श्री. मनोज गोरे यांनी मिलची संपूर्ण माहिती दिली. या औद्योगिक भेटीकरिता प्राचार्य नवीन सर, उपप्राचार्य डॉ. बारसागडे सर, मानव्यशास्त्र विभागातील प्राध्यापक यांचे सहकार्य लाभले. या भेटीकरिता डॉ. गुरुदास नेहारे, प्रा. सायवनकर व डॉ. भारत कडबे यांची मोलाची भूमिका होती.

डॉ. गुरुदास नेहारे

अर्थशास्त्र विभागप्रमुख,
नबीरा महाविद्यालय, काटोल

महाराष्ट्र शासन, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग व रा. तु. म. नागपूर विद्यापीठ, नागपूर, विद्यार्थी विकास विभाग यांचे परिपत्रकानुसार विद्यार्थ्यांमध्ये वाचन संस्कृती वाढविण्याच्या दृष्टीने महाविद्यालयांना ' वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा ' या उपक्रमांतर्गत ' वाचन पंधरवडा ' उपक्रम राबविण्याचे निर्देश देण्यात आले. त्या अनुषंगाने नबीरा महाविद्यालय ग्रंथालय, भाषा आणि कला यांनी संयुक्तरीत्या दिनांक १ जाने. ते १५ जाने., २०२५ दरम्यान ' वाचन पंधरवडा ' राबविण्यात आला. त्याअंतर्गत दिनांक १ जाने., २०२५ ला सकाळी ११ वाजता महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा. एस. के. नवीन यांचे हस्ते ' वाचन पंधरवडा ' या फलकाचे उद्घाटन करण्यात आले तसेच दोन दिवसीय ' व्यक्तीचरित्रे ' व ' दुर्मिळ संदर्भ ग्रंथ ' या विषयावर ग्रंथप्रदर्शन आयोजित करण्यात आले. या प्रदर्शनास महाविद्यालयातील विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी भेट देऊन ग्रंथालयाच्या संग्रहाची माहिती करून घेतली.

दिनांक ३ जानेवारी, २०२५ सकाळी १० वाजता क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीदिनी ' वाचक- लेखक संवाद व वाचन कौशल्य ' या विषयावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. या कार्यशाळेला पंढरीनाथ महाविद्यालय, नरखेड, जि. नागपूर येथील कार्यकारी प्राचार्य व मराठी विषयाचे विभागप्रमुख डॉ. विजय राऊत हे मुख्य मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते. कार्यशाळेच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एस. के. नवीन हे होते.

दिनांक ११ जानेवारी, २०२५ ला स्वामी विवेकानंद यांचे जयंतीनिमित्त ग्रंथालय वाचन कक्षात सकाळी १०.३० ते दुपारी ४ वाजेपर्यंत विद्यार्थ्यांचे 'निरंतर वाचन' आयोजित करण्यात आले. या उपक्रमांत २२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

दिनांक २२ जानेवारी, २०२५ रोजी सकाळी ११ वाजता महाविद्यालयाच्या सभागृहामध्ये ' निबंध (वाचन-लेखन-कथन) ' स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. या स्पर्धेकरिता एकूण २० निबंध प्राप्त झाले. यापैकी १२ विद्यार्थी हजर होते व ११ विद्यार्थ्यांनी निबंधाचे कथन केले. या स्पर्धेकरिता मुख्य परीक्षक म्हणून मराठी विभागाच्या प्रमुख प्रा. डॉ. आर. आर. पाठक व सहपरीक्षक डॉ. पी. व्ही. सलामे हे होते.

या उपक्रमाचे आयोजन ग्रंथालय, भाषा आणि कला विभागाने संयुक्तपणे केले होते. या उपक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. नवीन व समन्वयक ग्रंथपाल डॉ. आर. के. इंगोले हे होते. हा उपक्रम यशस्वी होण्याकरिता उपप्राचार्य डॉ. वी. जी. बारसागडे, प्रा. डॉ. आर. पी. पाठक, डॉ. पी. व्ही. सलामे, प्रा. एन. ती. कटरे, डॉ. दमयंती घागरगुंडे, डॉ. भारत कडबे, प्रा. हरीश किनकर, प्रा. मुकेश जाधव, प्रा. इशांत धडाडे, प्रा. भक्ते व प्रा. लाड यांनी सहकार्य केले.

डॉ. आर. के. इंगोले

समन्वयक/ग्रंथपाल

नबीरा महाविद्यालय, काटोल

The Department of Chemistry has had a dynamic and productive academic year, marked by significant achievements in teaching, research, and extracurricular activities. This report summarizes the various activities conducted throughout the year aimed at academic enhancement, scientific awareness, and holistic development of students.

Academic Activities

Workshops and Seminars :-

1) One Day Workshop on "Techniques in Organic Chemistry" was organized by PG Department of Chemistry, Nabira Mahavidyalaya Katol on 8th August 2024 for M.Sc. Chemistry students under the supervision of Dr. Shubhajit Halder Sir (Assistant Professor, Department of Chemistry, Hislop College, Nagpur), Dr. Shubhajit Halder sir has trained and guided students so nicely. (Nabira Mahavidyalaya Katol).

2) CHEMISTRY CLUB has been inaugurated on 28th September 2024 for the academic year of 2024-25 at Nabira Mahavidyalaya Katol by the chief guest Dr. Vijay Tangde Sir (Assistant Professor and Chairman, Board of Studies in Applied Science and Humanities, Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur). He has delivered wonderful talk on "Holistic Approaches in learning-NEP-2020".

Special thanks to Dr. Vijay Tangde Sir, Chemistry club members and our respected Principal sir Dr. S.K. Navin for Huge success of inauguration of CHEMISTRY CLUB.

3) Workshop On Start-up Innovation and Entrepreneurship Organized by Department of Chemistry in Collaboration with Chemistry Club, an IQAC Initiative on 3rd October 2024. The resource Person Was Dr. Pratik Deshmukh (CEO and Founder Pravi Agrohub and Assistant Professor in Chemistry, Prof. Ram Meghe Institute of Technology and Research, Badnera - Amravati) He has conducted and supervised wonderful talk. He explain various aspects of Start-up, innovation and entrepreneurship, he guided students by telling a tagline Be a Job creator not a job Seeker. The Chairperson of Workshop was Dr. Vikas Barsagade, Vice Principal, Dr. Punit Raut IQAC Coordinator, Dr. Nilesh Gandhare, Head Department of Chemistry, Prof. Nilesh Jadhao, Prof. Kailas More, Faculty members of Department, Members of Chemistry Club and M. Sc and B. Sc. students and nonteaching staff worked hard for the success of workshop.

on this occasion two Students of M. Sc. Chemistry Mr. Darshan Charpe and Miss. Nikita Charpe was felicitated by Guest as they got first prize in Model Competition held at Mohota Science College, Nagpur

4) To celebrate science day, on 3rd March 2025, Dr. Nilesh Ugemuge Sir (Assistance Professor, Department of Physics, Anandniketan College, Warora) excellently conducted One day workshop on "Thesis/Dissertation Writing" which was organised by Faculty of Science and department of chemistry Nabira Mahavidyalaya Katol for PG students and Researchers.

5) Captain Dr. Tejsiha Jagdale Sir (Associate Professor, Department of Physical education, Nabira Mahavidyalaya Katol) was resource Person for one day workshop on "Yoga for Women Health". Dr. Tejsiha Jagdale sir excellently guided and nicely conducted workshop on Yoga for UG and PG students of Nabira Mahavidyalaya Katol. The Workshop was organised 4th March 2025 by Faculty of Science and department of chemistry, Nabira Mahavidyalaya Katol.

-
- 6) on 24th March 2025. Dr. Rina Bagde madam (Assistance Professor, Department of Chemistry, Kamla Nehru Mahavidyalaya, Nagpur) excellently conducted One day workshop on "Various Analytical Techniques for Characterisation" which was organised by PG Department of Chemistry, Nabira Mahavidyalaya Katol for PG students and Researchers.
  - 7) Dr. Prashant Borkar Sir was resource person for workshop on 27th March 2025. The workshop on "Interpretation of NMR Spectroscopy" was organized by PG Department of Chemistry, Nabira Mahavidyalaya Katol for M.Sc. Chemistry students under the supervision of Dr. Prashant Borkar Sir (Assistant Professor, Department of Chemistry, J.B. Science College, Wardha) Dr. Prashant Borkar sir guided and nicely trained students in interpretation of NMR spectras.
  - 8) Dr. Kapil Ganorkar Sir (Assistant Professor, Mohta Science College, Nagpur) was resource person for workshop on 29th March 2025. The workshop on "Reference Management (Mendeley and Zotero)" was organized by PG Department of Chemistry, Nabira Mahavidyalaya Katol for M.Sc. Chemistry students and research Scholars. Dr. Ganorkar sir trained students so nicely.
  - 9) on 19th April 2025 Dr. Harshali Wankhade madam (Assistant Professor, Department of Chemistry, Shri. Shivaji Science College, Amravati) delivered talk on "THIN FILM And LIQUID CRYSTAL" for M.Sc. Chemistry Sem IV students, Nabira Mahavidyalaya.

Achievements of chemistry Faculty teachers.

Faculty members published 3 research papers in reputed international and national journals and 3 books published.

Third year postgraduate students have completed their minor research project successfully.

Students Achievements

One student ku. Diksha Bandre qualified for national level competitive exams like GATE, and Maharashtra level SET exam in chemistry.

Industrial visit and tour

M.Sc chemistry and B.Sc. Students visited Shodh Adventech industry Chhatrapati Sambhaji Nagar on 24th Feb. 2025 as well as visited various famous places such as Ajanta, Ellora, Fort, Bibi ka Mankabara etc.

For society and students.

Beej pathaka (Seed crackers), Ecofriendly Rangoli and Herbal Kumkum was prepared by M.Sc. Chemistry Sem. I students (Nabira Mahavidyalaya, Katol) and sold Beej Pathaka (Seed Crackers), Ecofriendly Rangoli and Herbal Kumkum. It was a Green initiative and Entrepreneurship venture for students, who will earn from its sale and gave message to society to celebrate Diwali in green way on 25th October 2024.

The Department of Chemistry remains committed to providing quality education, fostering research culture, and serving society through scientific outreach. The collective efforts of faculty, staff, and students have contributed to making this year a resounding success.

Prof. Dr. A.D. Borkar
Head, Dept. of Chemistry

1. Under the research activities (MOU) Nabira Mahavidyalaya, Katol and Institute of Science Nagpur, involved in a collaborative research activities. One research student participated in the international conference on endocrinology held at Jammu (UT J & K), India on October 22nd-25th, 2024 and awarded Third price for poster presentation.
2. **Dr. Vikas Gulabrao Barsagade** participated and presented a paper on " Calretinin Immunoreactivity in the Mid brain, hindbrain, and rostral spinal cord of the Viviparous Mosquitofish, *Gambusia Affinis* in the international conference on endocrinology held at Jammu (UT J & K), India on October 22nd-25th, 2024.
3. **Dr. Trupti S. Khedkar** participated and presented a paper on" NPY expression Pattern in the developing human occipital Coretex" in the international conference on endocrinology held at Jammu (UT J & K), India on October 22nd-25th, 2024.

Brief Report of Activities / Achievements for the period July 2024 to June 2025

1. Department organized 'AGAAZ-2024' 4 days Orientation Program for new batch of students from 09th to 14th October 2024. Mr. Roshan Bhagwat (Valued Alumni & Regional Head, Mortgage ICICI Bank Ltd. Nagpur) was chief guest for the inauguration. Mr. Nasir Khan Sales Manager, SBI Securities, Nagpur, Mr. Kamlesh Kshirsagar (Zumba Expert, Orchid Public School), Dr. P. K. Tiwari Ex HOD English Dept., Nabira Mahavidyalaya, Katol delivered lectures on various topics. 60 students from both semesters participated in all activities. All faculty members and non-teaching staff were present.
2. Dr. Vikas Gulabrao Barsagade participated and presented a paper on " Calretinin Immunoreactivity in the Mid brain, hindbrain, and rostral spinal cord of the Viviparous Mosquitofish, *Gambusia Affinis* in the international conference on endocrinology held at Jammu (UT J & K), India on October 22nd-25th, 2024.
- 3. Dr. Trupti S. Khedkar participated and presented a paper on" NPY expression Pattern in the developing human occipital Coretex" in the international conference on endocrinology held at Jammu (UT J & K), India on October 22nd-25th, 2024.

Dr. V. G. Barsagade
Head, Dept. of zoology.

Major Activities & Achievements in the Academic Session 2024-25

The Department of Botany, during the academic session 2024-25, organized a series of academic, environmental, skill-based, and outreach activities aimed at enriching students' learning experience while promoting ecological awareness and scientific aptitude.

In the month of June 2024, the Department of Botany organized a series of enriching workshops aimed at skill development and practical learning. On 12th June, a hands-on workshop on "Seed Ball Preparation" was conducted for B.Sc. Botany students, during which Dr. B. B. Kalbande, Head of the Department, demonstrated the technique and highlighted its role in promoting afforestation through the use of indigenous seeds. Forty-two students enthusiastically participated in the activity focused on environmental sustainability. A follow-up session held on 13th June involved 12 students preparing approximately 1500 seed balls, thereby enhancing their practical skills while contributing to the college's ongoing conservation efforts. On the same day, a demonstration on "Bacterial Transformation Technique" was also conducted for 46 final-year students, where Dr. Kalbande explained the fundamental concepts and applications of this important molecular biology technique. Continuing the month's scientific engagement, a workshop on "PCR Technique" was organized on 22nd June 2024 for 60 students of M.Sc. & B.Sc. Botany, offering both theoretical understanding and hands-on training in Polymerase Chain Reaction (PCR), a crucial tool in modern genetic analysis.

In July 2024, the Department of Botany continued its commitment to environmental education and academic enrichment through a series of impactful initiatives. On 1st July, students trained in seed ball preparation extended their knowledge to young learners from Class 4 at Orchid Public School. Dr. B. B. Kalbande explained the ecological importance of the activity, while around 40 children enthusiastically participated in preparing seed balls, nurturing early environmental awareness. On 15th July, as part of the department's ongoing "Mango Seed Collection Drive" initiated in June, approximately 2000 mango seeds collected through contributions from students, teachers, and management members were sent to the NGO Gram Samridhi Foundation, Kolkata, to support national afforestation efforts. To academically support the incoming batch, a Bridge Course was conducted on 24th July for B.Sc. Semester-I students, helping them transition smoothly into the study of Botany. The month concluded with a "Plantation and Landscaping Drive" on 29th July, during which around 65 flowering trees were planted at prominent locations on the college campus. B.Sc. Botany Sem-V students, NCC & NSS cadets actively participated under the guidance of Dr. Kalbande, Dr. Amit Khandekar, and Dr. Tejasing Jagadale, contributing to the beautification and greening of the institution.

August 2024, was marked by a diverse array of activities organized by the Department of Botany, blending ecological outreach with practical training and patriotic celebration. On 12th August, a "Seed Ball Donation Drive" was conducted wherein seed balls prepared over the preceding months were packed into handmade paper envelopes by Sem-V students. These were then distributed by teachers and student volunteers in remote and barren locations to support plantation efforts.

On 14th August, the department organized a workshop on "Good Nursery Practices" for Semester- I st and Semester-V students. The hands-on session, led by the college gardener Mr. Anil Ektiya, provided students with practical insights into nursery techniques. As an eco-friendly extension of the activity, students also created plant pots using discarded plastic water bottles, promoting sustainable practices. 23 students were benefited in this activity.

In celebration of Independence Day on 15th August, two significant events were held. A "Tree Plantation and Landscaping" activity was carried out around the college playground, where around 40 saplings of flowering trees were planted with the active involvement of the Management, Botany students, NSS and NCC cadets. This was followed by a "Sapling Donation Drive" in which Mr. Prakashji Chandak and Dr. B. B. Kalbande distributed flowering plant saplings to approximately 50 Scout and Guide students of Orchid Public School, encouraging young learners to take part in environmental stewardship.

On 22nd August, in collaboration with NSS, NCC, and the Green Club, a large-scale Plantation Drive was organized beyond the college campus. The event began with an awareness rally and culminated in the plantation of flowering, fruit-bearing, and ornamental plants in the premises of Shri Hanuman Mandir in Katol, with the enthusiastic participation of around 150 students. The month concluded on 26th August with two simultaneous programs. The first was a "Water Analysis Program", in which 18 B.Sc. Sem-V students collected water samples from their homes and localities to analyse Total Dissolved Solids (TDS) and pH levels, raising awareness about water quality. The second was a workshop on "Miniature Vermicomposting Technique" conducted for 18 students of Sem-V. Where they learned how to convert garden and kitchen waste into vermicompost, promoting sustainable and eco-conscious waste management at the household level.

From September to November 2024, the Department of Botany implemented an impactful Social Awareness Program focused on environmental conservation and community engagement. As part of this initiative, nearly 2000 medicinal and ornamental plants were thoughtfully distributed among teachers, students, and members of the local community. This green drive not only promoted ecological awareness but also encouraged the adoption of sustainable practices at the grassroots level.

The program was successfully executed under the dedicated leadership of Dr. B. B. Kalbande and his team, reflecting the department's commitment to environmental stewardship and social responsibility.

During the months of October and November 2024, the Department of Botany continued its focus on practical skill development through specialized workshops. On 7th October, a hands-on workshop on "Aloe Vera Gel Preparation" was organized, in which 45 students participated enthusiastically. The session provided insights into the extraction and formulation of aloe vera gel, highlighting its applications in herbal and cosmetic industries. Following this, on 27th and 28th November, a two-day workshop on "SDS PAGE (Vertical Gel Electrophoresis)" was conducted, introducing 30 students to one of the fundamental techniques in protein separation and analysis. The workshop combined theoretical understanding with hands-on training, equipping participants with essential skills in biochemical analysis.

On 31st December 2024, Dr. B. B. Kalbande was invited as a technical expert to conduct a workshop on "Bioinformatics Techniques" at the Department of Botany, Kamala Nehru Mahavidyalaya, Nagpur. The session covered key concepts and tools in bioinformatics, offering valuable insights into their application in modern biological research. The workshop was well-received by both students and faculty, reflecting Dr. Kalbande's expertise and the growing relevance of bioinformatics in the life sciences.

January 2025 was a month of recognition and academic enrichment for the Department of Botany. On 5th January, Dr. B. B. Kalbande was honored with the prestigious "*Paryavaran Mitra Puraskar*" (पर्यावरण मित्र पुरस्कार) by Hon'ble Ex-Cabinet Minister Shri Sudhir Mungantiwar during the Third National Environment Congress held at Mul, Chandrapur. The event was organized by Naisargik Paryavaran Sanvardhan va Manavta Vikas Sanstha, a reputed national NGO committed to environmental conservation and awareness.

Continuing the month's academic momentum, a two-day hands-on workshop on "Plant Genomic DNA Isolation Technique" was conducted on 17th and 18th January 2025. Dr. Kalbande personally guided the students through the protocol, underlining its importance in modern biotechnology and research. The session was attended by 49 students from both undergraduate and postgraduate levels. On 20th January 2025, the department proudly launched the sixth batch of its University-approved "Certificate Course in Plant Tissue Culture Techniques", with nine students from B.Sc. Botany and Biotechnology enrolling to enhance their practical knowledge and employability in the field of plant biotechnology.

On 22nd February 2025, Dr. B. B. Kalbande was invited to deliver an expert lecture on "Plant Tissue Culture and Its Applications" at Arts and Science College, Pulgaon. During the session, he provided a comprehensive overview of plant tissue culture techniques, highlighting their academic significance as well as their growing industrial applications in agriculture, horticulture, and biotechnology. The lecture was well-appreciated by students and faculty, offering valuable insights into the evolving landscape of plant science and technology.

March 2025 was a month dedicated to fostering environmental awareness and promoting scientific inquiry among students. To mark World Wildlife Day on 6th March, the Department of Botany organized an Online Social Awareness Quiz focused on biodiversity conservation. The initiative received an enthusiastic response, with 416 students participating from various institutions, reflecting a growing interest in ecological issues. On 12th March, in collaboration with the Avishkar Committee and IQAC, the department hosted the College-Level Avishkar Competition, which aimed to encourage research culture across disciplines. A total of 38 students from the faculties of Science, Humanities, and Commerce showcased their innovative projects and ideas.

The month concluded with a landmark event the Inauguration of the Botany Eco-Club on 29th March 2025. Renowned botanists Dr. Vilas Doifode and Dr. Rajkumar Khapekar were invited as chief guests and delivered thought-provoking lectures on environmental conservation. A total of 51 students from B.Sc. first, second, and third years joined the Eco-Club, laying the foundation for sustained student-led environmental activism on campus.

April 2025 toned the academic session with valuable opportunities for experiential learning and personal development. On 15th April, the Department of Botany organized an Educational Visit to the ICAR Central Citrus Research Institute (CCRI), Nagpur for B.Sc. Semester-II students. During the visit, 18 students explored the institute's nurseries, research laboratories, and field plots, gaining hands-on exposure to advanced citrus propagation techniques, integrated crop management practices, and modern nursery technologies. The visit provided a practical extension to classroom learning and fostered interest in applied agricultural sciences.

To further enhance student growth, on 23rd April 2025, the department in collaboration with the Department of MBA conducted a one-day workshop on "Developing Soft Skills & Personality". The session was led by Dr. Atul Charde, Associate Professor, Department of Management Technology, Nabira Mahavidyalaya. A total of 18 B.Sc. Botany students participated in this value-added program, which focussed on improving communication, confidence, and employability skills, preparing students for future academic and professional endeavours.

Major Activities & Achievements in the Academic Session 2024-25

- The Department of Botany, during the academic session 2024-25, organized a series of academic, environmental, skill-based, and outreach activities aimed at enriching students' learning experience while promoting ecological awareness and scientific aptitude.
- **In June 2024**, the Department of Botany conducted a series of skill-oriented workshops focused on environmental and molecular biology techniques:
  - **12th & 13th June:** Workshop on Seed Ball Preparation was conducted for B.Sc. Botany students. Dr. B. B. Kalbande demonstrated the technique and emphasized its role in afforestation using indigenous seeds. A total of 54 students actively participated and prepared ~1500 seed balls.
  - **13th June:** "Workshop on Bacterial Transformation Technique" was also conducted for 46 B.Sc. final-year students.
  - **22nd June:** A workshop on Polymerase Chain Reaction (PCR) was conducted for 60 students (M.Sc. & B.Sc.).
- **In July 2024**, the Department of Botany carried forward its mission of environmental awareness and academic support through the following initiatives:
  - **1st July:** Seed Ball Workshop at Orchid Public School: Trained B.Sc. students mentored ~40 Class 4 students in seed ball preparation.
  - **15th July:** Mango Seed Collection Drive: As part of the ongoing campaign, ~2000 mango seeds were collected (via students, faculty, and management) and donated to Gram Samridhi Foundation, Kolkata for afforestation efforts.
  - **24th July:** Bridge Course for B.Sc. Semester-I students have been conducted.
  - **29th July:** Plantation and Landscaping Drive: ~65 flowering trees were planted at key campus locations by B.Sc. Sem-V students, NCC, and NSS cadets, guided by Dr. Kalbande, Dr. Amit Khandekar, and Dr. Tejasing Jagadale, promoting campus greening and beautification.
- **In August 2024**, the Department of Botany organized activities that integrated ecological outreach, practical training, sustain ability awareness, patriotic celebration, eco-conscious drives, and scientific awareness initiatives:
  - **12th August:** Seed Ball Donation Drive: Seed balls prepared in earlier workshops were packed into handmade paper and distributed to students and teachers.
  - **14th August:** Workshop on Good Nursery Practices: A hands-on training session conducted for Semester-I and V students, covering essential nursery techniques.
- **15th August:** Tree Plantation & Landscaping: Around 40 flowering tree saplings were planted near the college playground with active participation from Management members, Botany students, NSS, and NCC cadets.

5th August: Sapling Donation Drive: Mr. Prakashji Chandak and Dr. B. B. Kalbande distributed saplings to ~50 Scout and Guide students of Orchid Public School.

22nd August: Mega Plantation Drive at Shri Hanuman Mandir, Katol: Organized in collaboration with NSS, NCC, and Green Club, the event began with an awareness rally ~150 students participated enthusiastically in this off-campus ecological initiative.

26th August: Water Analysis Program: 18 B.Sc. Sem-V th students collected and analysed TDS and pH levels from household and local water samples, raising awareness of water quality issues.

During September to November 2024, the Department of Botany spearheaded a significant Social Awareness Program. Nearly 2000 medicinal and ornamental plant saplings were distributed to teachers, students, and local community members, promoting green awareness and sustainable living.

In October to November 2024: In addition to its social awareness efforts, we organised specialized workshops aimed at practical skill development.

- **7th October:** Workshop on Aloe Vera Gel Preparation: A hands-on session attended by 45 students.
- **27th-28th November:** Two-Day Workshop on SDS-PAGE (Vertical Gel Electrophoresis): 30 students were introduced to this essential protein separation technique.

15th April: Educational Visit to ICAR-CCRI, Nagpur:

18 Semester-II nd students visited the Central Citrus Research Institute, exploring nurseries, laboratories, and research plots.

23rd April: Workshop on "Developing Soft Skills & Personality" (in collaboration with Department of MBA): Conducted by Dr. Atul Charde, Associate Professor, Department of Management & Technology, 18 B.Sc. Botany students participated in this value-added session.

In December 2024,

- **31st December:** Dr. B. B. Kalbande delivered a technical lecture and conducted Workshop on Bioinformatics Techniques at Kamala Nehru Mahavidyalaya, Nagpur.
- **January 2025, a month of achievement.**
- **5th January:** Recognition to Dr. B. B. Kalbande was awarded the "Paryavaran Mitra Puraskar (पर्यावरण मित्र पुरस्कार) by Hon'ble Ex-Cabinet Minister Shri Sudhir Mungantiwar at the Third National Environment Congress held at Mul, Chandrapur. The event was organized by Naisargik Paryavaran Sanvardhanva Manavta Vikas Sanstha, a national NGO dedicated to environment conservation and awareness.
- **17th 18th January:** Two-Day Workshop on Plant Genomic DNA Isolation: A hands-on workshop attended by 49 UG and PG students.
- **20th January:** Launch of Certificate Course in Plant Tissue Culture Techniques (6th Batch): University-approved certificate course.

In February 2025, on 22nd February: Dr. B. B. Kalbande delivered an Expert Lecture on Plant Tissue Culture and Its Applications; at Arts and Science College, Pulgaon.

March 2025, focused on environmental education and research promotion:

- **6th March:** Online Social Awareness Quiz - World Wildlife Day: 416 students across institutions participated in quiz.
- **12th March:** College-Level Avishkar Competition (in collaboration with Avishkar Committee and IQAC). The event featured 38 students from the Science, Humanities, and Commerce faculties
- **29th March:** Inauguration of the Botany Eco-Club: A landmark event marked by the presence of eminent botanists Dr. Vilas Doifode and Dr. Rajkumar Khapekar, who delivered inspiring lectures on environmental conservation. A total of 51 students became members.
- **April 2025** marked the conclusion of the academic year with meaningful experiences in both field-based learning and personal development:

Dr. B.B. Kalbande
Head, Dept. of Botany

DEPARTMENT OF ELECTRONICS

Bridge Course Electronics:

Department of Electronics organized Bridge course to the newly admitted students in B.Sc. Electronics on dated 19/07/2024. Dr. Sachin T. Bahade, Head Dept. of Electronics conduct the session. He introduces the electronics and guided on career opportunities in Electronics sector, Also about NEP-2020 Major-Minor subject. Total 11 students of Sem-I were present.

Seminar Presentation on Eminent Scientist:

Department of Electronics organized department level seminar presentation competition on eminent scientist on dated 25th Oct. 2024. Total 14 students were presented their presentations on different eminent scientist. All presenters got presentation certificate.

Workshop on Simulation Software Bootcamp:

Practical Skills for Real-World Applications: Department of Electronics Organized a one day "Workshop on Simulation Software Bootcamp: Practical Skills for Real-World Applications" on 1st Oct., 2024. Dr. Sachin Bahade was the trainer of the workshop. He held a orientation class on Simulation software, Hands on Training and Laboratory work. He addressed on career opportunities in Simulation software. In this Program total 106 students of UG & PG were present. MCQ test were conducted after completion of the practical session and certificate of participation with grades were distributed.

Workshop on Virtual Circuit Playground:

Arduino Programming with Tinkercad: Department of Electronics Organized a one day "Workshop on Virtual Circuit Playground: Arduino Programming with Tinkercad" on 21st March 2025. Dr. Sachin Bahade was the trainer of the workshop. He held a orientation class on Arduino Programming & Tinkercad software, Hands on Training and Laboratory work. He also addressed on career opportunities in Software and Hardware field. In this Program total 19 students of UG were present.

MCQ test were conducted after completion of the practical session and certificate of participation with grades were distributed.

Dr. Sachin T. Bahade
Head, Dept. of Electronics

The Department of English, Nabira Mahavidyalaya, Katol, actively organized a series of academic and cultural programmes during the session 2024-25. The activities began with a Bridge Course conducted on 16th July 2024 for the students of B.A. First Semester. Dr. R.R. Pathak presided over the programme, while Dr. Y.P. Barbuddhe, Dr. P.V. Salame, and Dr. M.Y. Raut guided the students about the scope, relevance, and career opportunities in English Literature. A total of 19 students attended and benefitted from this orientation session.

On 4th October 2024, a Guest Lecture on English Poetry was organized in which Dr. Needhi Meshram from L.A.D. College, Nagpur delivered an enlightening talk on English poetry with reference to prescribed texts of B.A. III. The lecture, presided over by the Principal, Dr. S.K. Navin, proved highly beneficial for 115 students. This was followed by another Guest Lecture on 15th October 2024, where Dr. P.V. Salame spoke on Psychological and Philosophical Research Methodology, highlighting approaches for research writing. The event was presided over by Dr. M.Y. Raut and attended by 21 students.

Continuing the academic initiatives, the department organized a Workshop on Thesis and Dissertation Writing on 26th October 2024 with Dr. Subhashree Mukherjee as the resource person. She explained the rules and regulations of thesis and dissertation writing, benefiting 30 students and research scholars. Soon after, on 2nd December 2024, a Felicitation Programme was held in honour of Miss Rekha Sharma, an M.A. English II year student, who secured the 10th meritorious position in the post-graduate merit list of RTM Nagpur University. She shared her preparation experiences and inspired her peers, while 32 students participated in the event.

In the new year, the department hosted an Inter-Collegiate Student Seminar on 12th February 2025 on the theme Prose, Poetry, Drama, and Criticism. Dr. Ruta Dharmadhikari, Head of the Department of English, L.A.D. College, Nagpur, graced the event as Chief Guest and Judge. The seminar witnessed participation from 28 students representing various colleges, and prizes were awarded to Sneha Nasre (First), Sana Akbani and Aditri Admane (Second), and Pragati Rewatkar (Third).

On 9th April 2025, in collaboration with the Departments of Chemistry and Commerce, the department organized a One-Day Awareness Programme on Intellectual Property Rights and Plagiarism. The keynote address was delivered by Dr. Tushar Choudhari, who elaborated on patents, copyrights, trademarks, and the ethical issues of plagiarism. The programme included interactive discussions and was presided over by Principal Dr. S.K. Navin.

A One-Day Workshop on Social Fabric and Modern Technology was held on 16th April 2025 with Mr. Aditya P. Chandak, MS (Electrical Engineering), Washington, USA, as the resource person. He provided thought-provoking insights into the influence of modern technology on social life and cultural interactions. The workshop was attended by students and teachers from various departments.

The academic session concluded with the celebration of the Birth Anniversary of William Shakespeare and International English Language Day on 23rd April 2025. On this occasion, faculty members of the department presented research papers on diverse literary themes ranging from Shakespeare to contemporary writers like Margaret Atwood, Haruki Murakami, Vikram Chandra, Preeti Shenoy, and others. The programme was presided over by Principal Dr. S.K. Navin and successfully marked the culmination of the department's activities for the year.

Thus, throughout the session 2024-25, the Department of English organized a rich blend of academic lectures, workshops, seminars, and cultural events, benefitting undergraduate and postgraduate students while also providing a platform for research, creativity, and intellectual exchange.

Dr. P. V. Salame
Head, Dept. of English

DEPARTMENT OF PHYSICS

1. Department of Physics had organized One-day Workshop on "Introduction to Theory of Everything" for B.Sc. and M.Sc. students on 23/09/2024 to help students understand the theory associated with laws of nature since the antiquity to the modern era. Dr. Yuoraj Tamgadge, Ex-Scientist, DRDO and presently working as Assistant Professor in Physics at Mahatma Fule Arts, Commerce & Sitaramji Chaudhary Science College, Warud was the Resource Person.

Number of Beneficiaries-37

2. Department of Physics, Nabira Mahavidyalaya, Katol had organized Students Seminar-2025 in association with Vidarbha University Physics Teachers Association (VUPTA) during 15 -16 March 2025. The inauguration program was chaired by Shri. Niranjanji Raut, Hon. Vice President SPM, Katol in auspicious presence of Dr.S.B.Kondawar, Sr. Professor, PGTD in Physics and Chairman, BOS in Physics, RTM Nagpur University, Nagpur was the Chief Guest. Dr. U.A. Palikundwar, President of VUPTA, Dr.D.S. Choudhary, Secretary of VUPTA, Dr. S.K.Navin, Principal of the College and Dr. L.H.Dhadade, Organizing Secretary was on the dias: Hon. Purushottamji Mankar, Member SPM was also on the dias as special invitee. Around 95 students and teachers from RTM Nagpur University, Gondwana University and SGB Amravati University participated in the program. Valedictory function was enriched by Dr. S. V. Moharil, Sr. Professor (Retd.), PGTD in Physics, RTM Nagpur University, Nagpur.

3. Department of Physics arranged a visit to "Advantage Vidarbha-2025" a Summit showcasing the innovation and latest technologies in various sectors including Education, Industry, Finance healthcare etc. on 09/02/2025. The Program was organized under the aegis of "KhasdarAudyogik Mahotsav" by Association of Industrial Development (AID).

Dr. A. B. Sharma
Head, Dept. of Physics

1. Bridge Course in Mathematics for B.Sc. Sem-I Students:

The department of Mathematics, Nabira Mahavidyalaya Katol organized a Bridge Course for B.Sc. Sem-I Students on 20/07/2024. The bridge course had been so designed to overcome a barrier between subjects learned till XII Standard and the subjects going to learn at Undergraduate level. In this course, the basic concepts required to study undergraduate mathematics were explored. Prof. R. B. Chaware conducted the course.

Total no. of students participants: **07**.

2. Celebration of National Mathematics Day- 2024

The department of Mathematics, Nabira Mahavidyalaya Katol celebrated National Mathematics Day-2024 on account of birth anniversary of great Indian Mathematician Shrinivas Ramanujan. On this occasion, the department organized National Level online Mathematics Quiz Competition for UG and PG students of all streams on 24th December, 2024. Total 252 students from various streams and different part of the country participated in the competition.

3. Workshop on Vedic Mathematics:

The Workshop on 'Vedic Mathematics' was organized by the Department of Mathematics on 16th November 2024 for the students of B.Sc. Part-Ist(NEP). The Workshop was inaugurated by the Principal Dr. S. K. Navin. For this workshop Dr. V. G. Barsagade, Head of the Department of Zoology was present as a Guest of Honour. The introductory remark about the Workshop was given by Prof. N. T. Katre, Head of the Department of Mathematics. Dr. Rishi Agrawal, Professor & Head, Dept. of Mathematics, Hislop College Nagpur was the resource person for this workshop. The brief introduction of the resource person was given by Mr. Arpit Wagh, Assistant Professor in Physics.

Student and Staff members of the college actively participated and got information on the Vedic Mathematics. The workshop focused on introducing participants to the powerful mental calculation methods that can enhance speed, accuracy, and efficiency in solving various mathematical problems. The valedictory program was chaired by Mr. K.A. More Assistant professor, Department of Chemistry. The vote of thanks was given by Mr. R. B. Chaware, Assistant Professor in Mathematics and the whole program was compered by Dr. M. P. Pawar, Assistant Professor in Mathematics.

Total no. of students participants: **58**

4. Guest Lecture on Importance of Mathematics:

The department of Mathematics, Nabira Mahavidyalaya Katol organized a guest lecture on "Importance of Mathematics" on 26th April, 2025 for the students of B.Sc. Sem-I (Maths) and M.Sc. (Maths). Dr. I. H. Dhadade, Head of the Department of Physics was the chief guest for the programme. The introductory remark about the programme was given by Dr. N. T. Katre, Head of the Department of Mathematics. Dr. Rishi Agrawal, Professor & Head, Dept. of Mathematics, Hislop College Nagpur was the resource person for this programme. The brief introduction of the resource person was given by

---

Mr. M. P. Pawar, Assistant Professor in Mathematics. Students of B.Sc. Sem-I (Maths) and M.Sc. (Maths) and other Staff members of the Mathematics Department actively participated and got information about the Importance of Mathematics. The vote of thanks was given by Mr. Arpit Wagh, Assistant Professor in Physics and the whole program was compered by Mr. M. P. Pawar, Assistant Professor in Mathematics.

Total no. of students participants: 13

Dr. N. T. Katre
HOD, Mathematics

DEPARTMENT OF MANAGEMENT STUDIES (MBA)

Brief Report of Activities / Achievements for the period July 2024 to June 2025

Department organized 'AGAAZ-2024' 4 days Orientation Program for new batch of students from 09th to 14th October 2024. Mr. Roshan Bhagwat (Valued Alumni & Regional Head, Mortgage ICICI Bank Ltd. Nagpur) was chief guest for the inauguration. Mr. Nasir Khan Sales Manager, SBI Securities, Nagpur, Mr. Kamlesh Kshirsagar (Zumba Expert, Orchid Public School), Dr. P. K. Tiwari Ex HOD English Dept., Nabira Mahavidyalaya, Katol delivered lectures on various topics. 60 students from both semesters participated in all activities. All faculty members and non-teaching staff were present.

Training and Placement cell had organized one day workshop on “Tips and Tricks for Successful Interview” on 03rd March 2025 for MBA Sem. I & Sem. III Students. About 49 students participated in workshop. Dr. Shabbir Zakerya (Founder, Learners Academy of Skill Development, Nagpur) was the resource person.

International Women's Day was celebrated on 08th March 2025 where Dr. Prajakta Band – Senior Gynecologist of Katol was invited to address the students. In all 45 students attended the program.

Rewards and Recognition Program was organized by department on 17th April 2025. Students of MBA were felicitated who achieved excellence in university examination, placements and other events. Dr. S. K. Navin of Nabira Mahavidyalaya, was the Chief guest, all faculty members were also present. In all 44 Students were present in the program.

Prof. Khushi Sanjay Bajpai has completed the NEP 2020 Orientation & Sensitization Programme under Malaviya Mission Teacher Training Programme (MM-TTP) of University Grants Commission (UGC) organized by UGC-Malaviya Mission Teacher Training Centre, Doctor Harisingh Gour Vishwavidyalaya, Sagar, MP from 21st April - 30th April, 2025.

Dr. Hitesh Waswani
Head, Dept. of MBA

HIGHLIGHTS OF DEPARTMENT

COURSE OFFERED:- B.Sc. Microbiology, Biotechnology, M.Sc. Microbiology

EXTENSIVE MENTORING:- Our medium-sized programs allow students to secure the benefits of close mentoring from advisors and other faculty.

INTERDISCIPLINARY RESEARCH:

Microbiology and Biotechnology are a vast, interconnected field. In our graduate programs in microbiology and biotechnology you will get trained in a collaborative environment amidst student and faculty colleagues with novel conceptual viewpoints and diverse technical approaches.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT: Get the job you want. We train students in writing grants and papers, develop their presentation and communication skills, and offer a teaching minor for those moving directly to faculty positions.

INTERACTIVE COMMUNITY:- Have fun. Graduate and postgraduate course is not just about taking classes and doing experiments. You will join an enthusiastic, close-knit community in weekly research seminars, journal clubs, regular social events, and off-site retreats to become a well-rounded scientist.

EVENTS IN ACADEMIC SESSION 2024-2025

1. "UTTAM AROGYA SATHI SAWATCH PAANI JANJAGRUTI ABHIYAN AND BIO FERTILIZER AWARENESS RALLY"

Date: 12/02/2025 (Best Practices), Location: Ridhora Th. Katol

Number of Beneficiaries: -38

The Department of Microbiology and Biotechnology's graduate and postgraduate students organized a road show, and Nukkad Natak A street drama entitled "Why clean water is "good for health" was performed by 38 students on the Village Panchayat Chowk in Khangaon, Thane. They stress the importance of regularly washing your hands, not wasting drinking water, and using tap water in the pot's mouth to prevent infections. It should come as no surprise that so many people in the province, the nation, and the world consider ensuring we have access to safe, clean water to be a critical problem. Making sure that everyone and all animals have access to clean water, educating people about water issues, and taking steps to conserve and protect water Parts of a Water Awareness and Bio fertilizer awareness action Campaign include, of course, honoring our natural resources and making sure that everyone and animals have access to clean water. It is an excellent way to educate students, people and families about the environmental impacts of their actions and provide them with the tools needed to conserve and preserve water both at home and at school. When planning for your Water Awareness and Action Campaign, ask students to select water issues to explore that interest them and provide opportunities to take meaningful action.

Inaugurator and Guest: Sarpanch and Deputy Sarpanch were there as the primary guests. On this occasion, a number of villagers and Panchayat members were present.

Valedictory Function and vote of thanks: Upon completion, the national anthem was performed by all of the students and citizens. Following that, roughly forty-five students planned a protest. Thanking each and every dignitary of the program. Dr N.B Hirulkar expressed gratitude to the college's principal and all of the honourable management members for their thoughtful evaluation of the program. On this occasion, Ku D. M. Ridhorkar and Mr. Yogesh Wakode were present.

2. STUDENT SEMINAR ORGANIZED BY THE DEPARTNEMT

Date of Event:- 08/03/2025

➤ Number of Beneficiaries: - 10

Seminars on various topics related to immersion environments and health issues, such as the importance of vitamins, the greenhouse effect, the immune system, etc., were held by the Department of Microbiology & Biotechnology. Every lecture was curriculum-based and designed to help students improve their presenting abilities. Students got the opportunity to participate in seminars where they can discuss pertinent subjects, develop their communication skills, learn from experts, network with others, and rediscover their motivation and self-assurance. As a required assignment, 10 students from Postgraduate I & II Year (Microbiology) gave a power point presentation. Head of the Department of MB& BT, Dr. N.B. Hirulkar and the faculty members of the department, oversaw the seminar.

4. STUDENTS VISIT TO WATER PURIFICATION PLANT

- Place : - I.U.D.P. Nagar Parishad Water Supply, Katol
- Date of Visit : - 10th March 2025
- No. of Beneficiaries : - 45 students

The Department of Microbiology at Nabira Mahavidyalaya Katol granted its second-year BSc and M.Sc. students, on March 10th 2025, the opportunity to see the water purification process facility at IUDP, Nagar Parishad Water Supply, Katol. Under the direction of Dr. Naveen Hirulkar sir, the visit was led by the instructor, Mr. Sabir husen Shah, and started at 12:00 pm. He stated a thorough comprehension of the purifying procedure. How to determine which water sources the purifying facility uses. How to find out what chemicals are used as disinfectants to clean water. How to recognize the significance of every purification stage in supplying the community with safe drinking water. The tour gave visitors a personal grasp of the painstaking procedures required to purify water for use by the general public. It emphasizes how crucial it is to guarantee that everyone has access to clean water for the welfare of society. Head of the department coordinate the visit and other faculty members, Miss. D.M. Ridhorkar, Mrs. S.P. Nabira, Miss. Sana Shiekh and Miss. Ruchika Hiwase also visited the plant as teacher escorts.

5. Guest Lecture Under The MOU

The Department of Microbiology and Biotechnology Nabira Mahavidyalaya, Katol organized the guest lecture on 09/03/2025. The topics of the guest lecture were antibiotics history, discovery of antibiotics mechanisms of antibiotic resistance structure and mode of action of different antibiotics antioxidant, different mode of action of antibiotics" it helps to all students for clearing the basic concept drugs, antibiotics Assistant Professor Dr. Yogesh Ginwar, Arts, Science and Commerce College Pulgaon and Dr. Ashok Dhawande was the guest in this lecture session. They also focused on the scope of Microbiology, different branches of Microbiology industrially important Microorganism. They do and improve their carrier opportunities. In question answer question to the guests and cleared their doubt about the topic.

6. Student participation in Quiz Competition and Avishkar Event

Nabira Mahavidyalaya Katol organized the Quiz competition on 28-2-2025 on the occasion of National Science Day 2025. The program was inaugurated by Dr. N. T. Katre (Chief guest), Dr. Sachin Bahade (Chief guest president of the program) they gave speech and they explained the importance of national science day to the students to do get knowledge and improve their career opportunities. Throughout this science quiz efforts were made to make this program valuable for fostering a love of learning, enhancing critical thinking and problem-solving skills, and boosting confidence, all while making science fun and accessible. And in this science quiz competition team Mendel were the winner and team Ramanujan were runner up and all the participants from all team got certificates and winning team got prize and certificate. As per the feedback received from the participants it was a very good learning experience, the lecture helped them in understanding and gaining knowledge. A total of three students from the department participated in this competition. Moreover Nabira Mahavidyalaya Organized a Avishkar Event on 12th March 2025. A total of three students participated in this activity.

Dr. N. B. Hirulkur
Head, Dept. of Micro. & Bio.

BBA Department organised a Training programme on AI awareness on 13th August 2024 by Miss. Mansi Ghosekar serving as a representative of MKCL. The objective of programme was to disseminate awareness regarding Artificial intelligence and to discuss carrier opportunities. A total of 89 students from second year and final year availed this training.

BBA Department organised a workshop on 29th August 2024 by Mr. Siddhant Agarwal sir, he is currently serving as Head Training Cell of Bajaj Finance Nagpur Division. The objective of programme was to inform about finance sector and make Students aware regarding certificate program offered by of the Bajaj Finance. 66 students took this opportunity from second year and final year.

BBA Department organised Induction programme on 29th November 2024, by Dr. Sunil Kumar Navin sir, Principal Nabira Mahavidyalaya, Katol. The objective of programme was to introduce students with institutional environment, to develop the sense of belongingness and to aware them. opportunities about for the students seeking this course. 56 students benifitted from the program.

BBA Department organised a Guest Lecture on Motivation on 30th November 2024, by Dr. Manish Vyas sir, Associate Professor, HOD, Post Graduate commerce, VMV College Nagpur. Dr. Hitesh Vasvani, Dr. Adil Jiwani, porf. J.M. Patil, prof. J.G. Alone, Dr. P.S. Rewatkar were present. The objective of programme was to develop positive Image, built confidence, to motivate students for planning Time management and productivity skill. 58 students took this opportunity.

The BBA Department organised the BBA Day celebration on 5th January 2025 program as per its established practice every year, the event comprised of dance, singing, mimicry, fashion - show and other performances, the program was inaugurated by Mr.Paresh Deshmukh who is faculty at sport department NMV, Katol. 165 Students participated in the various activities and enjoyed a lot, Mr. Fresher and Miss. Fresher were also selected out of participants and Mr. Latesh Mohariya and Miss. Mahini Tembhre won the title respectively. The program was volunteered by students the program was anchored by Vaishnavi Hingawe, Swaroop Malave and Shubham Gupta.

The BBA Department organised the Valedictory programme on 18th March 2025 for the students enrolled for NISM certification. The resource person for NISM was Dr. Adil Jiwani. Actively participation for 50 hrs training and practicing papers were done by students. The Guest speaker for the programme was Mr. Paliwal sir who is currently serving as Regional head SBI Securities Nagpur. Mr. Nasir Khan sir who is senior sales manager SBI Securities, Dr. Sunil Kumar Principal Nabira Mahavidyalaya, katol, Dr. Adil Jiwani co-ordinator BBA department, prof. J.M. Patil HOD BBA department, prof. J.G. Alone, Dr. P.S. Rewatkar were present. 57 students received the certificates.

Dr. J.M. Patil
Head, Dept. of BBA

Activity No.01-Best from E-waste

Department of Computer Science has successfully conducted an activity, "Best from E-waste" on 18th March 2025. Many students and faculty members participated in this activity. The participants showcased their brilliance in this activity. Around 28 students participated. They made a model from e-waste.

Activity No.02-Awareness Campaign about Computer Literacy in ZP school No.05

The P.G. Department of Physics and the Computer Science Department organized a Plastic Awareness Campaign on 24th January 2025 to educate students and faculty about plastic pollution and promote sustainable practices. The event featured a plastic collection drive and a pledge ceremony to reduce plastic use. Additionally, students participated in a poster presentation on the theme "Say No to Plastic." As a result, awareness about plastic pollution increased, and participants committed to adopting eco-friendly habits. The campaign was a great success in encouraging sustainable practices, and the departments aim to conduct similar initiatives in the future. The number of beneficiaries are 100.

Students' participation:-

Dr Ambedkar College, Nagpur, Organized an Intercollegiate Essay Writing Competition On Topic "भीमसंविधानाची उद्दिष्टे आणि वास्तव "; 21st Jan. 2025. Our B.Sc.Sem-VI Student Ku. Chitralakha V.Ghadge occupied Second prize in this competition.

Ms. Dnyanai D. Revatkar, Ms. Mahek Kalambe, and Ms. Bhavika G. Nimje got third prize in the quiz competition that was a part of the Constitution Glory Festival, which was held at Nabira College katol on February 24, 2025.

Ms. Dnyanrai D. Revatkar and Ms. Bhavika G.Nimje B.Sc.I year Department of Computer Science actively participated in Avishkar Competition and presented poster entitled "AI in agriculture Science held on 12th March 2025, organized by Avishkar Committee on the occasion of National Science Day-2025". Ms. Pratiksha P. Dandhare, Ms. Bhairavi V. Marbate and Ms. Samiksha Chapple B.Sc.II year Department of Computer Science actively participated in Avishkar Competition and presented a poster entitled "Space Science" held on 12th March 2025, organized by Avishkar Committee on the occasion of "National Science Day-2025" and they got Second prize.

RTM Nagpur University, Nagpur organized Inter-collegiate youth festival "Yuvarang" on 10-13 February 2025 our student Ms. Dnyanai Revatkar B.Sc. I year participated in cartooning and acquired

RTM Nagpur University, Nagpur organized Inter-collegiate youth festival "Yuvarang" on 10-13 February 2025 our student Ms. Dnyanai Revatkar B.Sc.I year participated in On the spot painting, collage competition, Rangoli competition,

RTM Nagpur University, Nagpur organized Inter-collegiate youth festival "Yuvarang" on 10-13 February 2025 our student Ms. Bhavika G. Nimje B.Sc.I year participated in Quiz competition.

Ku. M.R. Meshram
Head, Dept. of Com.Sci.

Constitution Day Program:

Taluka vidhi seva samiti Katol and their Members were the chief Guests on the Constitution Day Program on 26/11/2024 between 10.30 am. to 12.30 pm. Head Department of Pol.Sci. Mr. Harishkumar Kinkar Introduced the guest speaker, president of the program Dr. Vikas Barsagade Sir, Vice Principal NMV Katol, Chief guest of the Program Shri. J.J. INAMDAR Civil Judge, & Shri V.A. Jadhav Assist. Civil Judge. Katol, other members of the Taluka vidhi seva samiti Katol Adv. A.A. Chaure & Adv. P.P. Dahiwade government Advocate and Adv. Vandana Chaudhari & Adv. Sanjay Deshmukh were also present in the program. Program was compered by Dr. Bharat Kadbe. Vote of thanks was proposed by Prof. Amitkumar Khandekar. Some students expressed their views on constitutional morality. Students got to know the basic ideas and the rules by which the Constitution is governed. The speaker addressed the students about the use of Constitution while going through everyday works.

International Human Rights Day:

Department of political science organized International Human Rights Day program. Speaker of this program Shri. Harishkumar Kinkar Assistant Professor, Guest Lecture on International Human Rights Day & Anti-Corruption Day was celebrated on 10/12/2024 between 09.30 am. to 12.30pm. Speaker gave extensive guidance on the topic of the program. Head of the Department Mr. Harishkumar Kinkar Introduced the students about Human Right. The Inauguration was done by president of the program Dr. R R. Pathak NMV Katol. Program was compered by Dr. Bharat Kadbe and Vote of thanks was proposed by Prof. Manish Lad.

Participated and got Third Prize in Model Parliament Competition:

Department of political science students of Nabira mahavidyalaya katol participated in the program organized by yuvak baradari bharat, abhirup yuva sansad Competition held at Zilla parishad, Khedkar sabhagruh, Nagpur. on 19/01/2024. Nabira mahavidyalaya secured third place and appreciation. Around 25 students participated and were awarded with the certificate of appreciation.

National Voters Day Program:

Department of political science organize National Voters Day Shri. Sanjay Bhujade Naib Tahsildar, Katol chief guest of this program. on occasion of the program oath given by all participant. Guest Speaker Share their valuable thoughts on new voters. on 25/01/2025 between 09.30 am. to 12.30pm. Speaker gave extensive guidance on the topic of the program. Head of the Department Mr. Harishkumar Kinkar Introduced the guest speaker. Inauguration was done by Dr. S.K. NAVIN, Principal NMV Katol. Chief guest Program- Shri. Sanjay Bhujade, Naib Tahsildar, Katol. Was guided to students and another participant. Program was compered by Mr. Harishkumar Kinakr and Vote of thanks was proposed by Dr. Bharat Kadbe.

National Voters Day Program:

Department of political science organize National Voters Day Shri. Sanjay Bhujade Naib Tahsildar, Katol chief guest of this program. On occasion of the program was taken by all participants, Guest Speaker shared their valuable thoughts Speaker gave extensive guidance on the topic of the program. Head of the Department Mr. Harishkumar Kinkar Introduced the guest speaker. Inauguration was done by Dr. S.K. NAVIN, Principal NMV Katol. Chief guest of the program. Shri. Sanjay Bhujade Naib Tahsildar, Katol, guided students and other participants. Program was compered by Mr. Harishkumar Kinakr and Vote of thanks was proposed by Dr. Bharat Kadbe.

Guest lecture on Constitution & its Institution:

Department of political science organized Samvidhan Gaurav mahotsov. Dr. Haridas Ladke, Head, department of political science, Rajendra Alias Baba Vyas College, Kondhali was the guest speaker. Speaker gave extensive guidance on the topic of the program. Head of the Department Mr. Harishkumar Kinkar Introduced the guest speaker. Inauguration was done by president of the program Dr. Vikas Barsagade, Vice Principal NMV Katol. Chief guest of the Program- Dr. Haridas Ladke Head of the department of political science, Rajendra Alias Baba Vyas College Kondhali. guided students and other participant. Program was compered by Dr. Bharat Kadbe and Vote of Thanks was proposed by Prof. Devendra Saywankar.

Prof. Harishkumar kinkar
Head, Dept. of Pol.Sci.

Cultural Department of Nabira Mahavidyalaya had organized various activities during the session 2024-25 as well as encouraged students to participate in various competitions organized by different Colleges of RTMNU, Nagpur.

Inter-Collegiate Competition

- Organized by:** Dhanwate National College, Nagpur on 19th to 21st September 2024.
Heads of Competition: Mimicry, Quiz Competition, On-Spot Painting, Rangoli, Mehendi, Clasicl Instruments, Light Vocal, Cartooning, Rangoli, Poster Making. All participants were presented by Participation Certificate.
- Program Name:** Essay Competition on Leprosy
Organized by: National Leprosy Eradication Program (NLEP), Govt. of Maharashtra.
Date: 06st February 2025
Topic: "Sparsh Leprosy Awareness Campaign 2025"
Number of Participants: 24
▶ Out of 24 Students three Students got three prizes as:
First Prize: Diksha Wahane B. A. III Year, **Second Prize:** Devmani Tabhode B.A. III Year
Third Prize: Shrutika S. Gangotre B.Sc. II (Biotechnology).
▶ Along with this, **Diksha Wahane got Third Prize in District Level.**
- Program Name:** "Inter-Collegiate Yuvarang 2025"
Organized by: Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur.
Date: 10th February to 13th February.
All participants were presented by Participation Certificate.
➤ **Dnyanai Rewatkar** got 3rd Prize in Cartooning Competition (RTMNU, Nagpur).
➤ **Payal Rahangdale** got 3rd Prize in Mehendi Competition (RTMNU, Nagpur).

Intra-Collegiate Competitions

1. Rangoli Competition:

Organized by: Cultural Department, Nabira Mahavidyalaya, Katol on 29th January 2025.

Number of Participants: 33 Participants.

Winner: 1st Prize: Dnyanai Rewatkar (B. Sc. I Year), 2nd Prize: Shrutika Darade (B.Sc. II Year)
3rd Prize: Sudhanshu Amale (B.Sc. II Year)

All participants were presented by Participation Certificate.

2. Mehendi Competition:

Organized by: Cultural Department, Nabira Mahavidyalaya, Katol on 29th January 2025.

Number of Participants: 38 Participants.

Winner: 1st Prize: Nanda Sawarkar (M. Com. II Year), 2nd Prize: Payal Rahangdale (B.Com. III Year)
3rd Prize: Harsha Yadav (B. Com. II Year)

All participants were presented by Participation Certificate.

---

3. Essay Competition on the occasion of 135 Birth Anniversary of Late Shri. Bhikulalji Nabira.

Organized by: Cultural Department, Nabira Mahavidyalaya, Katol on 11th January 2025.

Toples of Essay were: 1. "The impact of AI on Society".
2. "Social Media adversely impact the Youth"
3. "The impact of microplastic on Human health"

In total 20 students participated in essay competition.

Three Prizes were distributed of Cash Prize with Certificates

First Prize: Rs. 1501/-, **Second Prize:** Rs. 1001/-, **Third Prize:** Rs. 501/-

Winners of the Essay Competition are:

First Prize: Suhani R. Borkar - B. Sc. Second Year, **Second Prize:** Laxmi S. Thakre - B. A. Third Year,

Third Prize: Kiran G. Kalbande - B.Com. First Year

4. Annual Day Function on 16th and 17th February 2024

An Annual Day Function was organized for students of Nabira Mahavidyalaya, Katol on 31st January and 1st February 2025. The Group Dance Competition was scheduled on 1st February 2025. The performances started with great eagerness and enthusiasm. Total 29 groups were enrolled and performed on the stage. The Judges of the group dance competition are:

1. Shraddha Chandak, 2. Kunda Pandhare, 3. Kamlesh Kshirsagar

Judges for the Event:

1) Dr. Nilesh Gandhare

Head and Associate Professor

Dept. of Chemistry, Nabira Mahavidyalaya, Katol

2) Ms. Shraddha Chandak

Junior College, Nabira Mahavidyalaya, Katol

3) Mr. Vishnu Phule

Junior College, Nabira Mahavidyalaya, Katol

The winners of the competition (Senior and Junior) were awarded with mementos and appreciation certificates to honor their hard work and talent.

Dr. Reena S. Meshram
Co-ordinator, Cultural Committee

Workshop Simulation Software Bootcamp by Dept. of Electronics

Student's Seminar - 2025 Organized by Dept. of Physics

Bio Fertilizer Awareness Rally Organized By Dept. of Microbiology & Biotechnology

Dr. B. B. Kalbande Was Honored With the Prestigious 'Paryavaran Mitra Puraskar' by Hon'ble cabinet Minister Shri Sudhir Mungantiwar

Induction Program BBA Department

BBA Department

ग्रंथालय विभागाद्वारा आयोजित वाचन पंथरवाडा

स्वामी विवेकानंद जयंतीनिमित्त अध्ययन करताना विद्यार्थी

गृहअर्थशास्त्र विभागाची एकदिवसीय शैक्षणिक सहल पारडसिंगा

गृहअर्थशास्त्र विभागाची कलाकृती प्रदर्शनीला भेट

वाणिज्य विभागाद्वारा आयोजित विद्यार्थ्यांच्या व्यापार मेळावा प्रसंगी निरीक्षण करताना संस्थेचे संचालक मंडळ पदाधिकारी

वाणिज्य विभागाद्वारा आयोजित व्यापार मेळावा

One Day WorkShop on IPR & Plagiarism Organized by Dept. of Commerce, Chemistry, English & IPR Cell

Student of the Zoology Dept. Receiving Award in J & K

तत्त्वज्ञान विभागाद्वारा आयोजित ध्यान आणि योग कार्यशाळा

इतिहास विभागातील गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार करताना संस्थेचे सन्माननीय संचालक मंडळ

मानव्यशास्त्र विभागाद्वारा आयोजित शैक्षणिक सहल सिद्धपुरी, अंभोरा, रावणवाडी, गोसेखुर्द धरण

अर्थशास्त्र विभागाद्वारा आयोजित औद्योगिक क्षेत्र भेट

संविधान गौरवदिन - २०२४

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती महोत्सव - २०२४

मानव्यशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारंभ

'सानेगुरुजी' या लघुपटाला जळगाव विद्यापीठाचा तृतीय पुरस्कार प्राप्त झाल्याने मानव्यशास्त्रे विभागातील विद्यार्थ्यांचा सत्कार करताना मा. प्राचार्य

मराठी भाषा गौरव दिनानिमित्त काव्यवाचन करताना विद्यार्थीनी

RTM Nagpur University Colour Holders (2024 - 25)

Sakshi N. Fuse
(B.Sc.IV Sem)
Selected in Maharashtra
Contingent for Delhi
Republic Day Parade

Juhi V. Lohi
(B.Com. IV Sem)
Selected for Army Day Parade
at Pune (15 Jan. 2025)

NSS Camp at Digras

NSS Student's

RTM Nagpur University Ball Badminton Runner Team

RTM Nagpur University Selected Yogasan (M/W) Teams
for All India Inter-University Coaching Camp

RTM Nagpur University Yogasan Girls Runner Team

Blood Donation Camp Organized by N.C.C. Department